

รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ
ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

โดย

นางสาวปรารถนา ศิริเบ็ญนรัต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ
ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม

โดย

นางสาวปรารถนา ศิริเบญจรัตน์
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE PATTERN OF TOURISM FOR THE ELDERLY PENSION OFFICE
IN NAKHON PATHOM MUNICIPALITY**

By

Pradthana Siribennarut

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF BUSINESS ADMINISTRATION

Program of Entrepreneurship

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยว
ของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม” เสนอโดย นางสาวปรารถนา
ศิริเบญจรัตน์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การประกอบการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัทสนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชนินทร์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)

...../...../.....

52602319 : สาขาวิชาการประกอบการ

คำสำคัญ : รูปแบบ การท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ

ปรารธนา ศิริเบญจรัตน์ : รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม.อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผศ.ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ 117 หน้า

รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก ร่วมกับการสังเกต ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม จำนวน 11 คน มาจากการเลือกตัวอย่างในลักษณะการสร้างเครือข่ายข้อมูลเรียกว่า สโนว์บอลล์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจ ถึงรูปแบบการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทาง สำหรับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยว ในการวางแผนการกำหนดนโยบาย จัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุคือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โดยมุ่งหาจุดสนใจในการท่องเที่ยวคือการได้พบกับลูกหลาน พบปะกับญาติมิตร และการท่องเที่ยวไปกับเพื่อนร่วมชมรมต่างๆ ทั้งที่ต่างจังหวัด และต่างประเทศ เนื่องจากสังคมไทยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวและให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงได้รับการบริการ เอาใจใส่ จากเจ้าหน้าที่ หรือนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แต่ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากสภาพร่างกาย การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่ไม่เอื้ออำนวยต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ บริการขนส่งสาธารณะ ห้องน้ำสาธารณะ ป้าย สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ไฟจราจร จุดพักรถ ร้านอาหาร โรงแรมที่พัก และสถานที่ท่องเที่ยว ในด้านความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ เช่น ทางเดินที่ปราศจากสิ่งกีดขวาง ความสูงชันของขั้นบันได ความชัดเจนของป้ายและสัญลักษณ์ไฟจราจร ห้องน้ำ เป็นต้นหากสังคมให้ความสำคัญ ต่อการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุแล้ว ผู้สูงอายุจะเข้าถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ต้องการโดยปราศจากปัญหาและอุปสรรค จัดว่าเป็นการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในด้านการท่องเที่ยวให้ทำเทียมกับคนทุกคนในสังคม

สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

52602319 : MAJOR: ENTREPRENEURSHIP
KEYWORD : FORMAT - TOURISM - ELDERLY
PRADTHANA SIRIBENARUT: THE PATTERN OF TOURISM FOR THE
ELDERLY PENSION OFFICE IN NAKHON PATHOM MUNICIPALITY. THESIS ADVISOR :
ASST.PROF.PHITAK SIRIWONG ,Ph.D. 117 pp.

A study the pattern of the tourism for the elderly pension office in Nakhon Pathom Municipality was a qualitative research. The methods in this research were in-depth interview and observation. The sample consisted of 11 elderly pension officers in Nakhon Pathom, Nakhon Pathom Province selected by Snow-ball sampling. The objectives of this research were to: 1) Study and understood about the style of tourism 2) Study of problem and trouble of the elderly pension officer tourism in Nakhon Pathom Municipality, Nakorn Pathom Province 3) Study of needs and facilities tourism for public and private department approach and set policy for need elderly pension officer tourism of business travel.

The results of this study were 1)The format of the elderly tourism was history and culture travel. The inspiration of the elderly tourism was to meeting with relatives and friends. To travel with association all out of town and foreign country. The travelling of the elderly tourism was occurred during the trip or get back the trip. 2) The problem and trouble of the elderly pension officer tourism in Nakhon Pathom Municipality was consisted physical condition. The facilities for elderly pension were to public transport service, public toilets, label, symbol, traffic light, breakpoint for car, restaurant, hotel and interesting places. 3)Needs and facilities for elderly pension to improvement thread, stairway, label, traffic light and toilets for elderly pension.

Program of Entrepreneurship Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2010
Student's signature.....
Thesis Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ เพราะได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ คือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช และ อาจารย์ ดร. ธนินทร์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ ที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และแนวทางการดำเนินงานวิจัย รวมทั้งเป็นผู้ให้ความรู้ ให้คำแนะนำที่ดีมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่เคยอบรมสั่งสอนวิชาแขนงต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการ ที่ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางวิชาการ ที่เป็นประโยชน์ใช้เป็นแนวทางการศึกษาและอ้างอิง

ขอขอบพระคุณข้าราชการบำนาญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนที่ให้ความร่วมมือและสละเวลาอันมีค่า ให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ประเด็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างมาก

สุดท้าย ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อวิสาร คุณแม่มาลี คุณย่าแก้ว ศิริเบ็ญนรัต และอาวมา เจริญใจ แซ่แต้ ที่ให้การสนับสนุนผู้วิจัย ให้ความรัก ความห่วงใย รวมทั้งเป็นกำลังใจที่สำคัญตลอดมา และคุณค่าอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และบรรพจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ ประสาทวิชาความรู้ทั้งหลายแก่ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตการศึกษา.....	5
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการเกษียณอายุ.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	16
ข้อมูลพื้นที่จังหวัดนครปฐม.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	38
การกำหนดประชากรและพื้นที่ที่ศึกษา.....	38
วิธีการวิจัย.....	39
อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	41
การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล.....	42
ระยะเวลาการศึกษาวิจัย.....	42

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
ภูมิหลังโดยทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	44
รูปแบบการท่องเที่ยวของข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม.....	46
ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยวของข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม.....	51
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	57
สรุปผลการวิจัย.....	57
อภิปรายผลการวิจัย.....	59
ข้อเสนอแนะ.....	61
บรรณานุกรม.....	63
ภาคผนวก.....	66
ภาคผนวก ก แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์.....	67
ภาคผนวก ข ผังโครงสร้างสุขาสาธารณสุขของผู้สูงอายุและผู้พิการ.....	70
ภาคผนวก ค ตัวอย่างภาพจากประสบการณ์การท่องเที่ยว.....	85
ภาคผนวก ง สิทธิประโยชน์ที่ได้รับเมื่อเกษียณอายุราชการ.....	98
ภาคผนวก จ ข้อมูลจังหวัดนครปฐม.....	108
ภาคผนวก ฉ รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	115
ประวัติผู้วิจัย.....	117

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	รูปผังโครงสร้างอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 1.....	71
2	รูปส่วนห้องอาบน้ำ.....	71
3	รูปส่วนห้องส้วม.....	72
4	รูปผังโครงสร้างอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.....	72
5	รูปผังโครงสร้างอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 3 (ชาย-หญิง).....	73
6	รูปแบบขยายฐานราก.....	73
7	รูปแบบขยายหน้าตัด เสา คาน.....	74
8	รูปไฟฟ้าสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 1.....	74
9	รูปผังสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 1.....	75
10	รูปผังสุขาภิบาลสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.1 (ชาย).....	75
11	รูปผังสุขาภิบาลสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.1 (หญิง).....	76
12	รูปผังสุขาภิบาลสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 3 (หญิง).....	76
13	รูปแปลนห้องสุขาชาย.....	77
14	รูปแบบสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.1 (ชาย).....	77
15	รูปแปลนห้องสุขาหญิง.....	78
16	รูปแบบสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.1 (หญิง).....	78
17	รูปแบบสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.2 (ชาย).....	79
18	รูปแบบสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.2 (ชาย).....	79
19	รูปแบบสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.2 (หญิง).....	80
20	รูปแบบสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 3 (ชาย).....	80
21	รูปด้านห้องสุขาชาย 1.....	81
22	รูปด้านห้องสุขาชาย 2.....	81
23	รูปแบบสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ TYPE 3 (ชาย).....	82
24	รูปแบบสุขาอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ TYPE 3 (หญิง).....	82
25	รูปด้านห้องสุขาหญิง 1.....	83
26	รูปด้านห้องสุขาหญิง 2.....	83
27	รูปตัดห้องสุขาหญิง.....	84

ภาพที่		หน้า
28	สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.....	86
29	หมู่บ้านศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนนาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	86
30	พระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่.....	87
31	คอย่างขาง จััดหวัดเชียงใหม.....	87
32	สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่.....	88
33	เยี่ยมญาติผู้ใหญ่ จังหวัดลำปาง.....	88
34	คอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย.....	89
35	ปายเคียงฟ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	89
36	อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี.....	90
37	ฟาร์มโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา.....	90
38	วังรีรีสอร์ท จังหวัดนครนายก.....	91
39	วังรีรีสอร์ท จังหวัดนครนายก.....	91
40	บนเรือไปเกาะช้าง จังหวัดตราด.....	92
41	เกาะช้าง จังหวัดตราด.....	92
42	แหลมงอบ จังหวัดตราด.....	93
43	น้ำตกเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี	93
44	สะพานแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี.....	94
45	ถ้ำพระยานคร จังหวัดเพชรบุรี.....	94
46	ถ้ำเล เขากอบ จังหวัดตรัง.....	95
47	ประเทศลาว.....	95
48	หลวงพระบาง ประเทศลาว.....	96
49	ทุ่งไหหิน ประเทศลาว.....	96
50	วัดบูรณงอง ประเทศพม่า.....	97
51	นครวัด ประเทศกัมพูชา.....	97
52	แผนที่ประเทศไทย.....	109
53	แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม.....	110
54	รูปการแบ่งเขตตามอำเภอของจังหวัดนครปฐม.....	111
55	รูปเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม.....	112

ภาพที่		หน้า
56	รูปโครงสร้างอายุประชากร.....	113
57	รูปสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนครปฐม.....	114

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงสิ้นปีงบประมาณของทางราชการ คือวันที่ 30 กันยายน ของทุกปี หน่วยงานราชการต่างๆ ต้องสูญเสียกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ หรือทรัพยากรบุคคลที่มีค่าไปจำนวนหนึ่ง เนื่องจากการเกษียณอายุราชการ การออกจากราชการตามระเบียบของทางราชการที่กำหนดไว้ โดยใช้อายุเป็นเกณฑ์ ในแต่ละประเทศมีเกณฑ์การปฏิบัติแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 55- 65 ปี ซึ่งบางประเทศพิจารณาลักษณะงานเข้าประกอบกับการเกษียณอายุ คือ งานระดับบริหาร หรืองานใช้สมองจะกำหนดอายุเกษียณสูงกว่างานที่ใช้กำลังกายหรืองานระดับล่างลงมา เช่น ประเทศฝรั่งเศส ผู้ปฏิบัติงานในระดับต้นจะเกษียณเมื่ออายุ 55 ปี ระดับกลาง 60 ปี และระดับสูงเมื่ออายุ 65 ปี (อัมพร เกลิมฉัตร 2545:1)

สำหรับประเทศไทย เริ่มกำหนดเกษียณอายุราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 ในพระราชบัญญัติเบี้ยบ้านาญ ร.ศ.120 มาตรา 16 ได้กำหนดไว้ว่า ข้าราชการคนใดอายุครบ 55 ปี ต้องออกจากราชการเพราะเหตุสูงอายุเว้นไว้แต่รัฐบาลเห็นว่าผู้นั้นยังไม่มี ความชรา มาเบียดเบียนและยังมีความสามารถในการปฏิบัติราชการก็ให้รับราชการต่อไปอีกคราวละ 5 ปี จะเป็นคราวหนึ่งหรือสองคราวก็ได้ ต่อมาได้ยกเลิกพระราชบัญญัติเบี้ยบ้านาญ ร.ศ.120 และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติบำเหน็จบ้านาญข้าราชการอีกหลายฉบับ ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบ้านาญข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2471 มาตรา 8 พระราชบัญญัติบำเหน็จบ้านาญข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2478 มาตรา10 และพระราชบัญญัติบำเหน็จบ้านาญข้าราชการ พ.ศ.2482 มาตรา 10 กำหนดให้ข้าราชการครบเกษียณอายุเมื่ออายุ 55 ปี แต่สามารถต่อเวลาได้อีก 5 ปี ต่อมาได้มีการแก้ไขใหม่โดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบ้านาญ (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2504 มาตรา 3 กำหนดเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี แต่ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการจะต่อเวลาให้รับราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็ได้ ซึ่งต่อมาก็ได้ยกเลิกการต่อเวลาราชการ โดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบ้านาญข้าราชการ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2518 แต่สำหรับข้าราชการพลเรือนในพระองค์สมุหราชองครักษ์และรองสมุหราชองครักษ์ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นเพื่อ

ประโยชน์แก่ราชการในพระองค์ สามารถต่อเวลาได้อีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปี บริบูรณ์ ในภายหลังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ 13) พ.ศ.2523 ได้กำหนดให้ข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ต้องพ้นจากข้าราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณนั้นเว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร หรือเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการด้านการศึกษารพัฒนาประเทศหรือเป็นข้าราชการพลเรือนในพระองค์สมุหราชองครักษ์ คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้ต่อเวลาข้าราชการต่อไป อีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 2543:35-36)

ผู้ที่รับราชการนอกจากจะเกษียณอายุราชการเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์แล้ว ในขณะเดียวกันต้องเปลี่ยนสถานภาพตนเองกลายเป็นผู้สูงอายุ เนื่องจากประเทศไทยถือเกณฑ์กำหนดบุคคลที่จะเป็นผู้สูงอายุตามเกณฑ์ ตามที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุซึ่งเป็นเกณฑ์สากลที่กำหนดให้ชายและหญิงที่มีอายุครบ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ (สมบูรณ์ ศาตยาชีวิน 2526:59,อ้างถึงใน คารณิ คำเจริญ 2541:15) เมื่อข้าราชการเกษียณอายุราชการมีสิทธิได้รับประโยชน์ตอบแทนหรือได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ คือ 1) มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ 2) มีสิทธิได้รับเงินประเดิม เงินชดเชย เงินสมทบ เงินสะสม และเงินผลประโยชน์ในกรณีข้าราชการที่เป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ(กบข.) 3) มีสิทธิได้รับเงินค่ารักษาพยาบาล 4) มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือการศึกษาบุตร 5) มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือพิเศษ (เชิดชัย มีคำ 2540:287-322)

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ จากผู้ที่มีประสบการณ์จากการทำงาน อุทิศตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และทำประโยชน์ต่อสังคม เมื่อมีการเปลี่ยนบทบาทจากสภาพคนทำงานไปสู่สถานการณ์ใหม่ จึงต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยการปรับตัวของผู้สูงอายุควรเป็นการปรับตัวเพื่อเปลี่ยนแปลงบทบาทให้มีความสุขและเป็นที่ยอมรับจากสังคม การมีกิจกรรมต่างๆในสังคมจะทำให้มีความรู้สึกที่ยังมีคุณค่า ส่งเสริมการปรับตัวได้ดี นั่นคือผู้สูงอายุที่ต้องการมีชีวิตอย่างมีความสุขนั้น จะต้องมีกิจกรรมในการดำเนินชีวิต กิจกรรมและบทบาทที่เลิกทำ จำเป็นต้องมีกิจกรรมใหม่ๆมาทดแทน เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจและมีความสุข

การท่องเที่ยวจัดเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่คนวัยเกษียณเลือก ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะไม่ใช่ว่าสิ่งจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตและคนบางคนมักคิดว่าการท่องเที่ยวเป็นเรื่องสิ้นเปลือง แต่ก็เป็นเรื่องของการพักผ่อนหย่อนใจ การค้นหาการ เป็นสิ่งที่ใครหลายคนปรารถนาเพื่อเสริมสร้างสุขภาพกายและใจ เพราะการท่องเที่ยวเป็นการผ่อนคลายความเครียด อีกทั้งยังได้ประสบการณ์

แปลกใหม่ ได้เห็นความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมแปลกใหม่ ในชุมชนที่ไม่เคยได้พบเห็นมาก่อน ได้เรียนรู้และมีความเข้าใจในวัฒนธรรม ประเพณี และภาษา ของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนต่างถิ่นด้วย

ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิดกระบวนการต่างๆมากมายในระบบการให้บริการเพื่อ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (Tourism Service System) ได้แก่ การบริการข้อมูลข่าวสาร การคมนาคมขนส่ง บริษัทนำเที่ยว สถานที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ความบันเทิง และระบบการรักษาความปลอดภัย กระบวนการเหล่านี้สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวออกเดินทาง ไปสัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Destinations) อีกทั้งยังมีกระบวนการทางการตลาด (Marketing System) ความโดดเด่นของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น สถานที่ตั้งและ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอื่นๆ ก็จัดเป็นตัวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดแรงจูงใจ (Motivation) ใน การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายศัพท์ “การท่องเที่ยว” (Tourism) ไว้ว่า การ ท่องเที่ยวมิได้หมายความแต่เพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนาน บันเทิงรื่นรมย์ ดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนาเพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อ การกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมชมอุทยานที่นี้ก็นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ฉะนั้น ปรากฏการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเป็นกิจกรรมรายได้ใหญ่ที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งมีผู้กล่าวว่า ธุรกิจท่องเที่ยวในทุกวันนี้ เป็นธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก หากเทียบกับธุรกิจ อื่นๆ ด้วยกัน (นิคม จารุมณี 2544:1)

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อประเทศ จึงทำให้การท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ไม่เฉพาะแต่การท่องเที่ยวภายในประเทศเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการท่องเที่ยวระหว่างประเทศด้วย ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม และความคิดเห็นซึ่งกันและกันจึงทำให้ก่อให้เกิด สัมพันธอันดีต่อกัน ทำให้เกิดคำกล่าวที่ว่า “การท่องเที่ยวเป็นสื่อไปสู่สันติภาพ” (วรรณ วลัยวานิช 2546:40)

การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเกิดจากการตอบสนองความต้องการ การท่องเที่ยวของ มนุษย์ และเนื่องจากสังคมไทยกำลังจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ประชากรในอนาคตก่อให้เกิดปรากฏการณ์สำคัญที่มีผลต่อสังคมไทย สืบเนื่องมาจากประชากรใน สังคมปัจจุบันมีชีวิตยืนยาวขึ้นกว่าเดิม จากความก้าวหน้าของวิทยาการทางการแพทย์ และ เทคโนโลยีแขนงต่าง ๆ ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะ คุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อม ตลอดจนการรักษาพยาบาลที่ดีขึ้น ทำให้มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุจะ

เพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลต่อโครงสร้างประชากร จนอาจกล่าวได้ว่าโลกในอนาคต จะเป็นสังคมของผู้สูงอายุ ส่งผลให้หลายประเทศเริ่มตระหนักถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นและให้ความสำคัญกับวิทยาการด้านผู้สูงอายุเพื่อเตรียมการสำหรับแนวโน้มของประชากร โลกในอนาคต

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้พิจารณาเพื่อเพิ่มจำนวนกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ในอนาคตเพราะเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง เนื่องจากปลดเกษียณแล้ว ปัญหาในการเลี้ยงดูครอบครัวลดน้อยลง สามารถใช้จ่ายในการท่องเที่ยวได้สูงกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนี้ยังสนใจเรื่องของประวัติศาสตร์และเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพ นับเป็นโอกาสที่มีสินค้าทางการท่องเที่ยวสามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้อย่างดี (สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ 2542)

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงสิทธิในการเข้าถึงการท่องเที่ยว ของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพทางการเงินที่มั่นคง มีเวลาและความพร้อมที่จะท่องเที่ยวในรูปแบบที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ส่วนเหตุผลที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะข้าราชการบำนาญที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐมนั้น เนื่องจากเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ค้นหาข้อมูลแล้วพบว่า มีข้าราชการบำนาญที่สนใจให้ความร่วมมือเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบ ปัญหา และอุปสรรคของการท่องเที่ยวภายหลังการเกษียณอายุราชการเป็นจำนวนมาก และเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐมยังเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้อาศัยอยู่กับครอบครัว และญาติพี่น้องส่วนใหญ่รับข้าราชการ จึงมีโอกาสได้รับฟังประสบการณ์ต่างๆเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรง

จากเหตุผลข้างต้นที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม จึงจัดทำกรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ปราศจากปัญหาและอุปสรรคเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้สูงอายุ แก่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีวางแผนปรับปรุงสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และการให้บริการที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาเพิ่มศักยภาพแนวทางการตลาดและ การแก้ไขปรับปรุงในด้านต่างๆ ทั้งยังสร้างความประทับใจ รักษาภาพพจน์ ซึ่งเป็นผลทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาใช้บริการและบอกต่อกัน เป็นผลดีต่อผู้สูงอายุและเศรษฐกิจการท่องเที่ยวต่อไปการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวคุณภาพที่เป็นผู้สูงอายุสนใจการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการสนับสนุน การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม
- 2.2 เพื่อเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 3.1 ทำให้ทราบถึงการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆของผู้สูงอายุ
- 3.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจ้ดรูปแบบการท่องเที่ยว ที่ปราศจากปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม
- 3.3 ส่งเสริมการสร้างสัมพันธภาพอันดีภายในครอบครัวขณะท่องเที่ยว
- 3.4 ผลการวิจัยมีส่วนในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

4. ขอบเขตการศึกษา

- 4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือ เขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม
- 4.2 ขอบเขตด้านประชากร คือ
 - 4.2.1 ไม่จำกัดเพศ
 - 4.2.2 อายุ 60 ปีขึ้นไป
 - 4.2.3 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม
 - 4.2.4 เป็นข้าราชการและเกษียณอายุราชการแล้ว
 - 4.2.5 หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีโอกาสท่องเที่ยวมากกว่า 2 ครั้ง
 - 4.2.6 สามารถจดจำประสบการณ์ในการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี
- 4.3 ขอบเขตด้านเวลา คือ ระยะเวลาการศึกษาวิจัย เริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายน 2553 - มีนาคม 2554
- 4.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางประกอบการศึกษาค้นคว้า โดยมีแนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการเกษียณอายุ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. ข้อมูลพื้นที่จังหวัดนครปฐม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

ความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” มีหลากหลาย และผันแปรไปในแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับอายุเฉลี่ยของการทำงานหรือสภาพร่างกายรวมทั้งสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ของแต่ละประเทศเพื่อไว้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาผู้สูงอายุ โดยนำมาใช้ในการกำหนดการเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยได้ดังนี้ คือ การจำแนกตามกาลเวลา (Chronological Age) และการจำแนกตามอายุตามสรีระวิทยา (Physiological Age)

ชูดิมา หฤทัย (2531:1) ผู้สูงอายุ หมายถึง สภาวะที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีความอ่อนแอทางร่างกายและจิตใจ อาจเจ็บป่วยหรือความพิการเกิดร่วมเป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และโภชนาการ

ประพิณ วัฒนกิจ (2531:8) ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี เป็นวันที่พ้นจากการทำงานของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจหรือสำนักงานของภาคเอกชนบางแห่ง โดยทั่วไปผู้ที่ก้าวสู่วัยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาอย่างเห็นได้ชัด

ละออง สุวิทยาภรณ์ (2534:10) ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ตามเกณฑ์การปลดเกษียณ ซึ่งที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในปี พ.ศ. 2525 ตกลงให้ใช้อายุ 60 ปี เป็นเกณฑ์มาตรฐานโลกในการกำหนดผู้ที่เรียกว่าผู้สูงอายุ

ศรีธรรม ธนะภูมิ (2535:105) ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้มีอายุเริ่มตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ภาวะชรามีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับ การดูแลร่างกาย พันธุกรรมและพัฒนาในอดีด้วยชรา เป็นระยะสุดท้ายของชีวิต อาจยาวนาน 10-20 ปี หรือมากกว่านั้นแตกต่างกัน ถ้ามีการเตรียมตัวเตรียมใจก่อนเข้าสู่วัยนี้ล่วงหน้ามาตั้งแต่วัยกลางคน จะสามารถปรับตัวรับบทบาทวัยชราได้ตามสมควรแก่ฐานะ วัยสูงอายุเป็นวัยของการพักผ่อนอย่างสงบ มีการพัฒนาจิตใจ สามารถปรับตัวต่อสภาพต่างๆ ในชีวิตได้อย่างภาคภูมิใจ

สำหรับประเทศไทย ได้กำหนดว่า ผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ตามเกณฑ์การปลดเกษียณซึ่งตรงกับที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในปี พ.ศ.2525 ตกลงให้ใช้อายุ 60 ปี เป็นเกณฑ์มาตรฐานโลกในการกำหนดผู้ที่จะถูกเรียกว่าเป็นผู้สูงอายุ

นอกจากการกำหนดบุคคลที่มีอายุ 60 ปี เข้าสู่วัยผู้สูงอายุ การศึกษาเกี่ยวกับวิทยาการผู้สูงอายุ (Gerontology) โดยสถาบันแห่งชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของอเมริกา (National Institution on Aging) กำหนดว่าผู้สูงอายุวัยต้น (The young elderly) คือผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-74 ปี และผู้สูงอายุวัยท้าย (The old elderly) คือผู้สูงอายุที่มีอายุ 75 ปีขึ้นไป จากการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุเห็นว่า ไม่สมควรใช้คำว่าผู้ชรา แก่ จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกหดหู่ ควรใช้คำว่าผู้สูงอายุแทน ซึ่งคำศัพท์ผู้สูงอายุในประเทศไทยบัญญัติไว้โดย พลดารวจตรีอรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ปี พ.ศ.2505 จนเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายในปัจจุบัน (สุรกุล เจนอบรม 2537:3)

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงานทางสังคม โดยแต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม ภาวะโภชนาการ และโรคภัยของแต่ละบุคคล ทั้งเป็นผู้ที่ควรได้รับการช่วยเหลือ ดูแล อุปการะจากคนในครอบครัวและสังคมเพื่อให้มีความสุข

สภาพร่างกายของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุมีการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างลำบาก และเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น โรคภัยไข้เจ็บก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บก็จะมีสภาพร่างกายที่เสื่อมลง มีส่วนกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและครอบครัวของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ทำให้ผู้สูงอายุพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น มีการติดต่อกับบุคคลอื่นได้น้อยลง และปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้น้อยลง ประกอบกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะประสบกับสภาพที่สูญเสียในเรื่องต่างๆ เช่น เมื่อผู้สูงอายุเกษียณจากงาน

สถานภาพบทบาทในด้านการงานก็สูญเสียไปด้วย หรือเมื่อเด็กที่โตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีแนวโน้มที่จะสร้างครอบครัวและมีบุตรเป็นของตนเอง พันธะและกิจกรรมที่มีให้กับผู้สูงอายุก็จะลดน้อยลง ซึ่งในกรณีนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกครอบครัวไม่พร้อมที่จะดูแลผู้สูงอายุ จึงเกิดปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุตามมาดังเช่นปัจจุบัน (นพคุณ ศิสุคนธ์ 2538 : 1)

ความต้องการของผู้สูงอายุ

1. ความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ (Physical and Psychological Needs) ได้แก่ ความต้องการปัจจัย 4 เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ส่วนความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย (Security Needs) และความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคม กลุ่ม และครอบครัว ความต้องการมีโอกาสดำเนินงาน (Opportunity Needs) โดยเฉพาะในเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายของชีวิต

2. ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความยกย่องนับถือ (Sense of recognition) ความสำคัญ (Sense of Importance) ความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ความมีโอกาสในการทำสิ่งที่ปรารถนา (Sense of Opportunity)

3. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ (Economical Needs) ได้แก่ ความต้องการการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานของตน เพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในสถานะที่ตนเองเจ็บป่วย “ผู้สูงอายุต้องการให้รัฐช่วยในการจัดหาอาชีพให้เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้” ผู้สูงอายุต้องการที่จะเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจ ซึ่งจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือต้องการที่จะช่วยตนเองเพื่อให้พ้นจากสถานะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ

ดังนั้นรัฐบาลจึงได้วางนโยบายเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุทั้งในด้านการแก้ปัญหาการถูกทอดทิ้งและสนับสนุนความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุ ดังเช่น การจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ (พรรณชธิภา บุญพิทักษ์ 2548 : 3)

แนวคิดเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะใช้เวลาที่เหลืออยู่ในชีวิตของตนร่วมกับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม แนวความคิดของผู้สูงอายุที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและต้องการจะช่วยเหลือสังคมเริ่มมีแนวโน้มค่อนข้างสูงในปัจจุบัน (วรรณิภา บุญระยอง 2540 : 46) ทั้งนี้เนื่องจาก สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้บุคคลทุกกลุ่มต้องมีการช่วยเหลือและประสานประโยชน์กัน จึงส่งผลให้บุคคลทุกวัยจำเป็นต้องมีกิจกรรมเพื่อสนองตอบต่อความต้องการในชีวิต สำหรับกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ นั้น มีแนวคิดที่สรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดการเข้าร่วมกิจกรรม แนวคิดนี้มองว่า ผู้สูงอายุยังมีความต้องการทางสังคมและทางจิตวิทยาที่จะเป็นผู้มีความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้นและต้องการจะคงการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้เหมือนอยู่ในวัยกลางคนมากที่สุด ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดทฤษฎีกิจกรรมในเวลาต่อมา (Brown 1990 : 58) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า การไม่มีกิจกรรมจะเป็นผลให้ระดับความสุขในชีวิตต่ำ มีความรู้สึกไร้คุณค่าและจะเป็นผู้ปรับตัวให้เข้ากับวัยและสิ่งแวดล้อมได้ยาก ดังนั้นผู้สูงอายุจึงควรรักษาวิธีการดำเนินชีวิตเหมือนกับเมื่ออยู่ในวัยกลางคนเอาไว้ และปฏิเสธการมีชีวิตแบบคนสูงอายุให้นานที่สุดเท่าที่ทำได้ นอกจากนี้ อิลิพอลดัส (Eliopoulos 1987 : 28, อ้างถึงในสุนันทา คุ่มเพชร 2545 : 46) ได้กล่าวไว้ว่าสังคมควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุด้วยกัน และมีความเหมาะสมกับกระบวนการ เช่น เปลี่ยนไปทำกิจกรรมที่ใช้ปัญญาแทนการใช้กำลังกาย หาบหยาบที่อื่นมาทดแทนบทบาทการทำงานเมื่อต้องปลดเกษียณ เป็นต้น

2. แนวคิดเรื่องการสนองความต้องการของผู้สูงอายุ โดยใช้ทฤษฎีของมาสโลว์ที่ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์จากขั้นพื้นฐานความต้องการต่ำสุดไปถึงขั้นสูงสุดอันได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย (physical needs) ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (love and belonging needs) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (esteem needs) และความต้องการความสมบูรณ์ในชีวิต (self actualization needs) ส่วนแนวคิดของพอยทรีแนนด์ (Poitrenand 1980, อ้างถึงใน พฤตินันท์ เหลืองไพบุลย์ 2530 : 13) ได้กล่าวถึงความต้องการของบุคคลในวัยสูงอายุ โดยครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ 1) ชีวิตการทำงาน (professional life) ต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน 2) ความรู้สึกทางอารมณ์ (sentimental life) ต้องการความรัก การยอมรับ การเห็นคุณค่าจากบุคคลอื่น 3) ชีวิตครอบครัว (family life) เป็นความต้องการความสัมพันธ์ที่ระหว่างสมาชิกในครอบครัว 4) ชีวิตสังคม (social life) มีความต้องการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมและ 5) การใช้เวลาว่าง (leisure activity) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนตามความสนใจและความถนัด

จากแนวคิดเรื่องความต้องการ จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความต้องการทั้งด้านจิตใจ อารมณ์และสังคมเป็นพื้นฐานเหมือนกันกับในวัยอื่น ๆ แต่ทั้งนี้ อาจแตกต่างกันไปบ้างซึ่งแล้วแต่สภาพแวดล้อมและบทบาทของแต่ละบุคคล ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้สูงอายุในลักษณะนี้จึงเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการของตนเองในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ เมื่อกิจกรรมใดเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุจะทำให้เกิดแรงจูงใจ (motivation) ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ได้ และรู้สึกพึงพอใจในการที่ได้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น

3. แนวคิดเรื่องการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้สูงอายุจากการเสื่อมตามวัย (วรรณิภา บุญระยอง 2540 : 34) โดยทั่วไปจะพบว่าผู้สูงอายุนั้นจะมีปัญหาอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากธรรมชาติของผู้สูงอายุ แนวคิดนี้จึงมุ่งไปที่การจัดกิจกรรมเพื่อการเตรียมตัว การป้องกันหรือชะลอความเสื่อมถอยไปตามวัย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ตระหนัก ขอมรับและพร้อมที่จะเผชิญกับความเป็นจริงของชีวิตทั้งในปัจจุบันและในอนาคต อันจะช่วยเป็นการบรรเทาความรุนแรงต่าง ๆ ของเวลาหรือความเสื่อมได้ โดยมีวัตถุประสงค์คือ การช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความพึงพอใจในการช่วยเหลือตนเองและพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของผู้สูงอายุ (พถฉินันท์ เหลืองไพบุลย์ 2530 : 17) แนวคิดนี้มองว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคม ซึ่งมีพลังความคิด มีความสามารถและมีประสบการณ์สูงในการพัฒนาตนเอง และสังคมส่วนรวม ดังนั้น ผู้สูงอายุควรได้รับการยกย่องนับถือ ขอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเป็นบุคคลที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ในทุก ๆ ด้านเช่น ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสวัสดิการ เป็นต้น และผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ต้องได้รับโอกาสเข้าทำงานและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสามารถและความต้องการของตน จากแนวคิดนี้ทำให้เกิดมีความเชื่อในเรื่องการทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยการนำเอาทฤษฎีกิจกรรมมาใช้ประกอบในการอธิบายและสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุเพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพกาย จิต สังคมที่ดี เป็นแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เกี่ยวกับความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในสังคมหลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว เช่น การเข้าร่วมชมรมต่างๆ การท่องเที่ยว เป็นต้น ทฤษฎีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมนี้ มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับผู้สูงอายุและสามารถอธิบายในด้านจิตสังคมของผู้สูงอายุได้ชัดเจนและได้มีการนำทฤษฎีนี้มาใช้ศึกษาในผู้สูงอายุเป็นเวลานาน

ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรม

การทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุอธิบายโดยอาศัยทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่แพร่หลายและเกี่ยวข้องกับการเข้าทำกิจกรรมของผู้สูงอายุโดยตรง ที่สังคมมีการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดี เช่นเดียวกับในวัยผู้ใหญ่และสามารถเข้าทำกิจกรรมทางสังคมที่ตนสนใจได้

เบิร์นไซด์ (Bumside 1981: 365, อ้างถึงใน สุรีย์ ชลเขต 2540 : 23) ได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีกิจกรรมไว้ว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีส่วนใหญ่จะพยายามเข้าร่วมกิจกรรมระดับสูง การที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมหรือถอยห่างจากกิจกรรมเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากการดำเนินชีวิตในอดีตและ

รายได้มากกว่าอิทธิพลภายใน การคงไว้ซึ่งกิจกรรมทางร่างกายจิตใจและสังคม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่จะประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต

เดคเคอร์ (Decker 1980 : 131 – 135, อ้างถึงใน กรรณิกา เจริญลักษณ์ 2545 : 65) กล่าวว่า ทฤษฎีกิจกรรมเชื่อว่ากิจกรรมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับบุคคลทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะทำให้สุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ การที่ผู้สูงอายุมีกิจกรรมจะทำให้ผู้สูงอายุคงบทบาทและสภาพของตนเองไว้ ทำให้รู้สึกมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ทฤษฎีกิจกรรม (activity theory) เป็นทฤษฎีที่เก่าแก่และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางที่สุดในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมานี้ (Davis 1980, อ้างถึงใน ประพิมพ์ดาว สุคนธ์ 2526 : 45) และสามารถนำไปใช้ได้จนปัจจุบัน เป็นทฤษฎีทางจิตสังคม ซึ่งคำนึงถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและด้านสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสูงอายุและมีผลกระทบต่อกัน ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1949 โดยผู้วางรากฐานของทฤษฎีนี้ได้แก่ คาเวนเบอร์เกสส์ ฮาวิกเอิร์สและโกลแฮมเมอร์ (Cavan, Havighurt and Goldhammer 1949, อ้างถึงใน ปัญญภัทร ภัทรกัณทากุล 2544 : 14) ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงการที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมถอยของร่างกายและจิตใจ โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในขณะที่ความต้องการการดำรงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพกาย จิต และสังคมยังคงมีอยู่เหมือนเดิม ต่อมาในปี ค.ศ. 1953 ได้ปรับปรุงทฤษฎีนี้และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางแนวคิดของทฤษฎีนี้คือเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว หากบุคคลจะค่อย ๆ ถอนตัวออกจากสังคม และเป็นการยากที่จะทำให้ความต้องการในด้านต่าง ๆ ของตนเองให้สำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ในมือผู้สูงอายุยังคงมีความสามารถมีความกระฉับกระเฉง และสภาพร่างกายยังเอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจหรือกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ จะมีความพึงพอใจในชีวิตและปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ดังนั้นผู้สูงอายุควรจะมีกิจกรรมในสังคมต่อไป (Havighurst 1968, อ้างถึงใน ปัญญภัทร ภัทรกัณทากุล 2544 : 14)

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ยึดตามแนวคิดทฤษฎีกิจกรรมที่เชื่อว่าผู้สูงอายุจะมีความสุข มีความภาคภูมิใจในตนเองและมีความพึงพอใจในชีวิต หากได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมส่วนบุคคล กิจกรรมที่ทำร่วมกับสมาชิกในครอบครัว หรือกิจกรรมกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมส่วนบุคคล กิจกรรมที่ทำร่วมกับสมาชิกในครอบครัว หรือกิจกรรมที่ทำกับผู้อื่นในสังคม

แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2

แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 – 2564) ซึ่งเป็นแผนที่ต่อเนื่องจากแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2514 – 2544) ถือเป็นการพัฒนาของการทำงานด้านผู้สูงอายุ ที่เป็นผล

มาจากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุที่กรุงเวียนนาของสหประชาชาติ ที่กำหนดให้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 นี้ จะเน้นแผนในลักษณะของการบูรณาการที่มองคนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งรายละเอียดของแผนได้กำหนดไว้ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ
3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
4. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ
5. ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ซึ่งหน้าที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2547 เพื่อให้การคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนต่อสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุตามมาตรา 54 แห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีสาระและขอบข่ายของการจัดสวัสดิการที่กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตราที่ 11 ที่กำหนดสิทธิของผู้สูงอายุไว้ 12 ประการ โดยสิทธิเหล่านี้จะสอดคล้องกับปรัชญา เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุต้องการ ดังนี้

1. การบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
2. ให้การศึกษา การศาสนาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
3. การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
4. การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายชุมชน
5. การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรง แก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือบริการสาธารณะอื่นๆ
6. การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
7. การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

8. การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

9. การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในการแก้ไขปัญหาครอบครัว

10. การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่มห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

11. การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

12. การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

13. การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จากพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ เห็นได้ว่า รัฐมีแนวคิดในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่เป็นระบบมากขึ้น ไม่เน้นเพียงการสงเคราะห์เป็นหลักเหมือนที่ผ่านมา แต่ให้การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีสิทธิในการออกความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ผู้สูงอายุต้องการ

2. ผลกระทบจากการเกษียณอายุราชการ

ผู้ที่เกษียณอายุราชการจะได้รับผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเกษียณอายุราชการในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากต้องเข้าสู่ภาวะวัยสูงอายุด้วย ซึ่งได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการเกษียณอายุราชการดังนี้

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 63 – 64) กล่าวว่า การเกษียณอายุราชการก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่เกษียณอายุในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้เกษียณหรือแม้แต่การดำเนินชีวิตอย่างมาก ผลกระทบเหล่านั้นได้แก่

1. ผลกระทบด้านร่างกาย ผู้ที่เกษียณอายุเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้ต้องพบกับความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ อย่างมาก เช่นระบบกระดูกเสื่อมลงทำให้เกิดปัญหาในการเดิน ระบบประสาทต่าง ๆ เสื่อมลงตามองไม่ชัด หูตึง ทำให้ผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายได้ จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิตโดยทำให้เกิดความไม่พึงพอใจและถ้าขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพก็จะมีสุขภาพที่เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีก็จะมี การปรับตัวได้ดีด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าสภาวะทางสุขภาพเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการปรับตัวของ ผู้สูงอายุ

2. ผลกระทบด้านจิตใจ การเกษียณอายุราชการนับว่ามีผลกระทบต่อจิตใจกับผู้เกษียณค่อนข้างมาก เนื่องมาจากการเกษียณอายุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันต่อกิจวัตรประจำวันจากที่เคยปฏิบัติไปสู่การมีเวลาว่างมากขึ้น และในขณะเดียวกันการเกษียณอายุทำให้ ผู้

เกษียณอายุนั้นรู้สึกว่าคุณค่าเนื่องมาจากอำนาจที่เคยมีอยู่หมดไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าผู้เกษียณอายุปรับตัวไม่ได้จะทำให้รู้สึกหงุดหงิด ซึมเศร้า คิดว่าตนเองหมดความหมาย ไม่มีคุณค่าขาดความพึงพอใจต่อสภาพชีวิตในปัจจุบัน

3. ผลกระทบด้านสังคม การเกษียณอายุเป็นการถอนบทบาทจากสังคมภายนอก ทำให้ผู้เกษียณอายุมีสังคมแต่ภายในบ้าน ขาดการพบปะกับผู้ร่วมงาน บทบาททางสังคมลดน้อยลงอำนาจต่าง ๆ ที่เคยมีหมดไป การได้รับการยกย่องจากผู้ร่วมงาน จากผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นในสังคมหมดไป สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลให้ผู้เกษียณอายุราชการเกิดความรู้สึกว่าคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองลดน้อยลงและก่อให้เกิดปัญหาทางจิตใจ มีความเหงาและว้าเหว่ ถ้าไม่มีบทบาทใหม่ขึ้นทดแทนจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจต่อชีวิต

4. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้เกษียณอายุต้องออกจากงานเดิม ทำให้รายได้ลดน้อยลงในขณะที่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากต้องมีรายจ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เสื่อมลงมากขึ้นจากเดิมจึงก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ

บรรลุ ศิริพานิช (2550 : 28 – 30) กล่าวว่า ผลกระทบต่อสุขภาพเมื่อเกษียณอายุการทำงาน

ได้แก่

1. ทางกาย เมื่อเกษียณอายุ หมายถึงการหยุดจากการทำงานที่เคยทำอยู่เท่านั้น ผลกระทบกับสุขภาพทางกายยังไม่พบว่าเป็นเรื่องสำคัญ สุขภาพทางกายก็ยังคงดำเนินไปตามปกติ ทั้งนี้เพราะการเกษียณอายุการทำงานเป็นเพียงกำหนดเวลาหนึ่งของกระบวนการสูงอายุที่ดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ หากจะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายบ้างก็มักเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจมาก่อน

2. ทางจิตใจ นับว่ามีผลกระทบค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะการเกษียณอายุทำให้เกิด 2.1) การเปลี่ยนแปลงในอาชีพและรายได้ เนื่องจากต้องออกจากงานเดิมทำให้รายได้ลดน้อยลง การหางานใหม่ทำได้ยากขึ้นเพราะต้องแข่งขันกับคนหนุ่มสาวในตลาดแรงงาน การที่ต้องเป็นคนว่างงานทำให้การเปลี่ยนแปลงด้านการดำเนินชีวิตจากการที่ได้รายได้ลดน้อยลง 2.2) การเปลี่ยนแปลงในจิตวิทยาสังคม บทบาทที่เคยแสดงในสังคมถูกจำกัดลง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามตำแหน่งที่หายไป ทำให้คิดว่าความที่เคยได้รับการยกย่องเป็นคนสำคัญกลับกลายเป็นคนธรรมดา ทำให้มองภาพพจน์ตัวเองต่ำลง 2.3) การเสื่อมทางกายสภาพและสรีรวิทยาของอวัยวะต่าง ๆ ทำให้สมรรถภาพต่ำลง ผลกระทบทั้งสามประการดังกล่าว ทำให้เป็นปัจจัยทำให้สุขภาพจิตเสื่อมโทรมเป็นผลทำให้เกิดกลุ่มอาการผิดปกติทางจิตใจและอารมณ์อันได้แก่ อาการเหงาหรือว้าเหว่ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ทำให้ขาดความสนใจที่จะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมทั้ง ๆ ที่มีคนคอยดูแลเอาใจใส่ ผู้สูงอายุก็ยิ่งรู้สึกเหงา เศร้าหม่นอลอย คล้ายอยู่คนเดียวในโลก

อาการจะปรากฏติดต่อกันหลายวัน หรือเกิดเป็นพัก ๆ บางเวลา บางวัน หรือบางสัปดาห์ แล้วแต่ ความรุนแรงที่มากระทบจิตใจ อาจพบอาการเจ็บป่วยทางร่างกายรวมด้วยก็ได้ เช่น มีอาการปวด ท้อง เบื่ออาหาร โดยตรวจหาสาเหตุไม่พบ เป็นต้น ความวิตกกังวล ส่วนใหญ่เป็นผลจากการ ปรับตัวของผู้เกษียณอายุเพื่อเข้ากับสังคมใหม่ หรือสถานการณ์ชีวิตใหม่ ความไม่แน่ใจในการ ปรับตัวทำให้เกิดความกลัวและวิตกกังวลมีอาการย้ำคิดย้ำทำ ขาดความมั่นใจ เป็นผลทำให้เกิดใจสั่น และมีโรคทางกายตามมา อาการหวาดระแวง จะมีลักษณะไม่เป็นมิตรกับใคร ก้าวร้าว ครอบงำ มอง ทำที่ผู้อื่นในแง่ลบ เป็นต้น อาการซึมเศร้า พบได้มากในผู้สูงอายุที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัวมา ก่อน กลุ่มอาการผิดปกติทางจิตนี้ จะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละคน บุคคลที่สามารถ ปรับตัวได้ดีจะไม่มีอาการทางจิตเลยก็ได้ บุคคลที่ปรับตัวไม่ได้เลยอาจจะมีอาการทางจิตใจสูง ดั้งนั้น ระยะเวลาเกษียณอายุใหม่ เป็นช่วงเวลาที่วิกฤติช่วงหนึ่งของชีวิต

ลีดดีและวิลบาร์นดท์ (Leedy and Wynbarand 1987 : 75 – 76) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเกษียณอายุว่าควรคำนึงถึงผลกระทบ 5 ด้าน ดังนี้

1. สัมพันธภาพในครอบครัว เช่น การพูดคุยกับบุตรหลานหรือบุคคลที่ตั้งใจจะไปอาศัย อยู่ด้วย
2. การใช้เวลาว่างและการมีกิจกรรมในสังคม เช่นการทำงานอดิเรก การท่องเที่ยว การ ทำงานอาสาสมัคร การเป็นสมาชิกชมรมหรือสมาคมต่าง ๆ
3. การดูแลสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจ เช่น หมั่นเอาใจใส่สุขภาพตนเอง ไม่เสเพลถึง เสพติดได้แก่ สุรา บุหรี่ ซึ่งเป็นเครื่องบั่นทอนสุขภาพตนเอง
4. การทำงานที่มีรายได้เพิ่มเป็นการเพิ่มรายได้หลังเกษียณ เช่น การวางแผนทำงาน ต่อไป หรือจะทำงานเป็นครั้งคราว
5. การวางแผนด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการใช้จ่ายภายหลังเกษียณ เช่นการประเมินรายรับ - รายจ่าย ถ้ารายจ่ายเกินรายรับจะได้วางแผนเพิ่มรายรับหรือลดรายจ่าย

จากผลกระทบดังกล่าว สามารถสรุปปัญหาของผู้เกษียณอายุ ได้ดังนี้ 1) คนเคยมีศ ดาแหน่งจะรู้สึกว่าตนเองหมดคุณค่า ถ้าปรับตัวไม่ได้จะเป็นการบั่นทอนสุขภาพและเสียชีวิตลงใน ระยะเวลาอันสั้น 2) ถ้าไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต 3) รายได้ลดลง 4) เกิดความเหงาเนื่องจากขาดเพื่อน 5) ถ้าไม่มีการเตรียมตัวเกษียณอายุจะทำให้เกิด ความท้อแท้เพราะไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะการณ์ได้

จะเห็นได้ว่า ผลกระทบจากการเกษียณอายุส่วนใหญ่จะมีผลด้านจิตใจมากกว่าด้านร่างกาย ผู้เกษียณอายุที่ขาดการวางแผนการเตรียมตัวเกษียณอายุที่ดี อาจเกิดภาวะดังเครียดและเศร้าหมอง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสุขภาพที่รุนแรงได้ ดังการศึกษาที่พบว่าภาวะช็อกจากการเกษียณอายุ (retirement

shock) เป็นโรคใหม่ของผู้เกษียณอายุซึ่งเกิดขึ้นรุนแรงทันทีหลังเกษียณอายุ เนื่องจากผู้เกษียณอายุไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทันทีภายหลังเกษียณได้ (Hurlock 1998 : 44)

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการนั้น ควรกระทำในขณะที่ยังทำงานประจำอยู่และควรวางแผนล่วงหน้านานพอสมควร เช่น 10 – 15 ปี ก่อนเกษียณอายุ เพราะการวางแผนเมื่อยังหนุ่มสาวนั้นจะทำให้วางแผนได้ดีกว่าเมื่อตอนแก่ และเพื่อให้มีความคุ้นเคยกับการเกษียณอายุ มีเวลาศึกษาหาความรู้และวางแผนอย่างรัดกุมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน ด้านที่อยู่อาศัยและด้านสุขภาพเป็นต้น ในการวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของแต่ละบุคคลนั้น จะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละบุคคลและตามความจำเป็นเช่น คนที่มีฐานะเศรษฐกิจดีอยู่แล้วหรือบุคคลที่ได้รับมรดกจำนวนมาก บุคคลนั้นก็ไม่ต้องเตรียมตัวในด้านเศรษฐกิจมาก

จากการศึกษาค้นคว้าแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงบทบาทกิจกรรมและความต้องการของผู้สูงอายุวัยเกษียณด้านต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถาม ตั้งประเด็นสำหรับการสัมภาษณ์ให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ครบถ้วนและตรงประเด็น ผู้วิจัยได้ศึกษาแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเรียนรู้สิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้สูงอายุได้รับจากรัฐบาล รวมถึงการศึกษาผลกระทบจากการเกษียณอายุของข้าราชการเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

3. แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพื้นฐานอย่างหนึ่งของมนุษย์ เป็นการนันทนาการรูปแบบหนึ่ง โดยทั่วไปการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล การเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่ และไม่ได้มีความหมายเฉพาะเพียงแต่การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น

ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายในหลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. องค์การการท่องเที่ยวโลก องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO) แห่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายของ “การท่องเที่ยว” ว่าหมายถึง การ

เดินทางใดๆก็ตาม ที่เป็นการเดินทางโดยเป็นไปตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ ดังต่อไปนี้ (ศรัญญาวรากุลวิทย์ 2546 : 2)

- 1.1 การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังสถานที่อื่นๆ เป็นการชั่วคราว
- 1.2 การเดินทางนั้น ผู้เดินทางเดินทางด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ
- 1.3 การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การท่องเที่ยว” หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ เช่นกัน คือ (พรศุติ อินยะรัตน์ 2547 : 12)

- 2.1 การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- 2.2 การเดินทางด้วยความสมัครใจ
- 2.3 การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายศัพท์ “การท่องเที่ยว” (Tourism) ไว้ว่า การท่องเที่ยวมิได้หมายความแต่เฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงรื่นรมย์ ดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนาเพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์นั้นนับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ฉะนั้นปรากฏการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเป็นกิจกรรมรายใหญ่ที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งมีผู้กล่าวว่า ธุรกิจท่องเที่ยวในทุกวันนี้ เป็นธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก หากเทียบกับธุรกิจอื่นๆด้วยกัน (นิคม จารุมณี 2544:1)

การท่องเที่ยว เป็นการนันทนาการ (Recreation) รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น ระหว่างเวลาว่าง (Leisure time) ที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่ง ไปยังอีกที่หนึ่งที่มักหมายถึงที่อยู่อาศัย ไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้นจากความต้องการด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์ ด้านสถานะหรือเกียรติคุณ (McIntosh 1972 : 72, อ้างถึงใน อารีวรรณ เสริมวิลาสกุล 2547 : 7-8)

การท่องเที่ยว เป็นผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับหลายมิติ โดยการท่องเที่ยวทำให้เกิดประสบการณ์ที่แปลกใหม่ เกิดจินตนาการ ความลึกลับ และได้พบเป็นสถานที่ที่แตกต่างไปจากถิ่นที่อยู่อาศัยตามปกติ การท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่างๆ โดยมีปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ คือ ระยะทาง ระยะเวลาในการเดินทาง ถิ่นที่อยู่อาศัย และวัตถุประสงค์ในการเดินทาง เช่น การเยี่ยมชม การประชุม ธุรกิจความบันเทิง เป็นต้น (Gee, Makens and Choy 1989 : 9)

โดยทั่วไปแล้ว “การท่องเที่ยว” จึงหมายถึง ผู้คนหรือประชาชนที่ได้ไปเยี่ยมเยือนยังสถานที่หนึ่งเพื่อการเที่ยวชมเมือง เยี่ยมญาติและเพื่อน พักผ่อนวันหยุดทั้งระยะสั้นและระยะยาว และหมายความรวมถึง บุคคลที่เดินทางไปเข้าร่วมการประชุมวิชาการ ทางการเมือง การประชุมธุรกิจ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ทางธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือไปทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ด้วย โดยที่มาเหล่านี้สามารถใช้การคมนาคมขนส่งได้ทุกรูปแบบ นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การเดินทางไปสู่สถานที่ต่างๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการศึกษา การแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม การประชุม การแสดง ธุรกิจ และอื่นๆ (อุดม เขยทิววงศ์ และคณะ 2548 : 47-48)

จึงกล่าวได้ว่า “การท่องเที่ยว” เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ไม่ได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การเคลื่อนย้ายของประชากรจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ซึ่ง “การท่องเที่ยว” จะมีความหมายอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการคือ เดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ (วรรณ วลัยวนิช 2539 : 7)

ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ เป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง หมายถึง เดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งวัตถุประสงค์ของการเดินทางนั้นมีหลากหลายแตกต่างกันตามแรงจูงใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งวัตถุประสงค์ของการเดินทางนั้นมีหลากหลายแตกต่างกันตามแรงจูงใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว แต่ไม่ว่าจะมีจุดมุ่งหมายใดๆ ก็ตาม การท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเป็นการชั่วคราวเป็นไปด้วยความสมัครใจของผู้เดินทาง โดยไม่คำนึงถึงว่าระยะทางจะใกล้หรือไกล จะเป็นการเดินทางระยะสั้นหรือระยะยาว และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่ก็ตาม แต่การเดินทางต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน ณ ที่นั้นๆ และต้องไม่มีเรื่องการประกอบอาชีพ หรือหารายได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเดินทางนั้นๆ

ความหมายของนักท่องเที่ยว

มีผู้ให้ความหมายของ “นักท่องเที่ยว” หรือ ผู้ที่เดินทางไปท่องเที่ยวว่ามีความรวมถึงผู้เดินทาง 2 ประเภท คือ (นิคม จารุมณี 2544: 2)

1. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว ซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป และเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักผ่อน ทักษะศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจร่วมการประชุมสัมมนา ฯลฯ

2. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว และอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เดินทางจากต่างประเทศจึงหมายถึง นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางไปพำนักอยู่ในประเทศหนึ่ง เดินทางไปยังสถานที่อื่นภายในประเทศนั้น นอกเหนือจากการเป็นอยู่ตามปกติของเขา ในช่วงระยะเวลาไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง หรือหนึ่งคืน โดยมีวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่ใช่กิจกรรมเพื่อหารายได้จากสถานที่นั้น โดยมีแรงจูงใจในการเดินทางเพื่อเหตุผลต่างๆ ได้แก่ การเดินทางเพื่อกิจธุระและเพื่อวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน การเดินทางเพื่อใช้เวลาพักผ่อน วันหยุด สุขภาพ การศึกษา และการกีฬา เป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Excursionists) เป็นบุคคลที่เดินทางตามลักษณะดังกล่าวแล้ว แต่พำนักในสถานที่นั้นๆ น้อยกว่าหนึ่งคืน (อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ 2548 : 223-224)

บทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมบริการที่เกี่ยวข้องกับการนันทนาการซึ่งมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงมีนโยบายที่สำคัญ คือการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ การที่คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ ทำให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง นอกจากนั้นการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ทำให้เกิดมิตรไมตรี ความเข้าใจและการยอมรับในความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมระหว่างชาติได้เป็นอย่างดี

การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทที่สำคัญในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ (อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ 2548 : 67 – 72)

1. บทบาทของการท่องเที่ยวต่อสังคม ได้แก่

1.1 การท่องเที่ยวมีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์ของมนุษยชาติก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี ความเข้าใจอันดี ระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน

1.2 การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นมาผลิต และประดิษฐ์สิ่งของในรูปของสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกไว้จำหน่าย แก่ผู้มาเยือน

1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เกิดความภาคภูมิใจ สำนึกและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ หวงแหน รักผืนแผ่นดินที่อยู่

1.4 การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนา สร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้เกิดแก่ท้องถิ่น ทำให้มีการก่อสร้างสิ่งใหม่และลงทุนด้านการผลิต ทำให้ประชาชนมีงานทำ

1.5 การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ทำให้ประชาชนในชนบทมีงานทำ

2. บทบาทของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ ได้แก่

2.1 การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลผลิตขายได้ตลอดเวลา ตามความเหมาะสม

2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก นับเป็นรายได้อันดับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากสินค้าออกอื่น ๆ

2.3 การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตหมุนเวียน เป็นวงจรภายในประเทศ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพแก่ประชาชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการลดการว่างงาน

2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียน และการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค การพัฒนาความเจริญก็จะไปถึงภูมิภาคนั้น ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปถึง เกิดการสร้างสรรค สิ่งใหม่ ในท้องถิ่นเช่น โรงแรม ร้านอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.5 รายได้จากการท่องเที่ยว มีผลวิฤคในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุดในรูปของการผลิตสินค้าและบริการ

2.6 การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และการนำเอาทรัพยากรของประเทศไทย โดยเฉพาะของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในรูปของการผลิตสินค้าและบริการ

3. บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3.1 บทบาทของนักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวจะต้องปฏิบัติตัวให้เหมาะสมในระหว่างการเดินทางตามเงื่อนไขและกติกาของท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3.2 บทบาทของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ได้แก่ การให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวก่อนที่จะมีการเดินทางไปท่องเที่ยวเพื่อลดการสูญเสียทรัพยากรทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจวิธีการเช่น การจัดทำแผนการเดินทางและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อหลีกเลี่ยงการขายสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่ที่มีการจัดการที่ไม่เหมาะสม การจัด

ปฐมนิเทศให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ควรสนใจเป็นพิเศษ รวมทั้งการมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้คนและระบบนิเวศของพื้นที่ที่จะไปเยือน ให้ความรู้เกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติขณะเดินทางเป็นต้น

3.3 บทบาทของประชาชนในพื้นที่ หมายถึงกลุ่มคน 2 กลุ่ม ได้แก่ คนในท้องถิ่นและรัฐบาลซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและด้านลบ คนในท้องถิ่นต้องช่วยกันดูแล หากเห็นสิ่งผิดปกติต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เข้าไปจัดการแก้ไข นอกจากนี้ยังต้องช่วยกันส่งเสริม อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติและช่วยกันดูแลความสะอาดของสถานที่ด้วย รัฐบาลมีหน้าที่โดยตรงในการจัดระบบการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เป็นระเบียบไม่ปล่อยให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งใช้ประโยชน์จนสูญเสียความสมดุล รัฐบาลต้องกำหนดรูปแบบ กติกาเข้มงวดกวดขันให้มีการปฏิบัติตาม ลงโทษผู้ที่กระทำผิดหรือฝ่าฝืนให้การสนับสนุน ด้านงบประมาณและบุคลากรในการอนุรักษ์ ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดวิธีการสงวนรักษาทรัพยากร การท่องเที่ยวที่สำคัญคือ การกำหนดพื้นที่เขตการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า การกำหนดพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์และการกำหนดพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

บทวิจารณ์บทความวิชาการ สงวนลิขสิทธิ์

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังมีความสำคัญต่อมวลมนุษยและสังคมโลก ดังต่อไปนี้คือ (ศรัญญา วรากุลวสิทธิ์ 2546 : 9 – 13)

1. ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจ มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเดินทางท่องเที่ยวสนับสนุนให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการหมุนเวียนของกระแสเงินไปทุกระดับของสังคมอย่างทั่วถึง
2. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ การลงทุนจากต่างประเทศทำให้เกิดการเพิ่มปริมาณของกระแสเงินเข้ามาหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ เกิดการกระจายรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ท้องถิ่นได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เกิดความเจริญเติบโต
3. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น นอกจากอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังทำให้ประชากรในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้รับความสะดวกในการดำรงชีวิตอีกด้วย

4. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สร้างความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น สถานที่พักผ่อน การขนส่ง การเกษตร การผลิตอาหารสำเร็จรูป การก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและร้านค้า เป็นต้น

5. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรให้สูงขึ้น ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพที่หลากหลาย มีการจ้างงานในสถานประกอบการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น โรงแรม ภัตตาคาร พิพิธภัณฑ์ ธุรกิจขนาดย่อมประเภทต่างๆ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ฯลฯ ทำให้คุณภาพชีวิตของประชากรดีขึ้น

6. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างเสริมสันติภาพ สัมพันธไมตรีและความเข้าใจอันดี ซึ่งองค์การท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติถือว่า การเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งรัฐควรสนับสนุน “การท่องเที่ยวระหว่างประเทศนำไปสู่มิตรภาพที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อนร่วมโลก ที่ช่วยกันจรรโลงสัมพันธไมตรีที่ดีงามต่อไปในการสร้างสรรค์สันติภาพของโลก

7. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาท ในการสนับสนุน ฟื้นฟู และอนุรักษ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชนในชุมชนต่างๆ ได้วิวัฒนาการสืบเนื่องกันมานับร้อยปี จนมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองและแตกต่างจากสังคมอื่นๆ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเรียนรู้และสัมผัสสำหรับกับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งสำหรับการท่องเที่ยวคือความสนใจในวัฒนธรรมของประเทศอื่นหรือสังคมอื่น เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่ดีจากประเทศหนึ่งพวกเขาจะไม่ลืมถึง “เจ้าของบ้าน” ที่ให้การต้อนรับอันอบอุ่น” จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

8. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกระตุ้นให้คิดค้นนำเอาทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นสินค้าที่ระลึก ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น และนำรายได้เหล่านั้นมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว นอกจากนั้นยังรักษาสภาพแวดล้อมให้สมดุล

9. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือในประเทศ เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นแต่ละประเทศ ซึ่งจะนำประโยชน์มาสู่ตนเองและท้องถิ่น อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดแนวร่วมในการรักษาและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวตลอดไป

10. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้มีการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ การนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวแก่สาธารณชน ทำให้สาธารณชนได้รู้จักและเกิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

หรือต้องทำการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป และยังมีการรวมสถิติที่เกี่ยวกับข้อมูลป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

11. ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเชิงพัฒนาระบบเทคโนโลยี การสื่อสารด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการจองที่พักโรงแรม จองที่นั่งบนเครื่องบิน ค้นคว้าข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนผลักดัน ให้เกิดการพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองการให้บริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทและมีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ในด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวนำรายได้เข้าสู่ประเทศเพิ่มมากขึ้น เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ช่วยให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความเจริญเติบโต เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้และการจ้างงาน กระตุ้นให้เกิดการลงทุนจากต่างประเทศ เกิดผลดีกับเศรษฐกิจของประเทศในหลาย ๆ ด้าน การท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ สร้างความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันในความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา ทำให้เกิดมิตรไมตรี สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน อีกทั้งยังช่วยเกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสมบัติทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึกจำหน่าย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะส่งผลดีอย่างมากแก่ประเทศไทย แต่ก็เช่นเดียวกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่จะต้องมีข้อเสียที่จะส่งผลกระทบ ในทุก ๆ ด้านทั้งทางตรงและทางอ้อม ทุก ๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล เอกชนและประชาชนจึงต้องช่วยกันศึกษาหาข้อมูล สำรวจ วางแผน เพื่อเกิดผลกระทบในด้านลบน้อยที่สุด เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาอย่างยั่งยืน

รูปแบบการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวโดยมีผู้จำแนกการท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ดังนี้

1. การท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบด้วยกัน โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเช่น ระยะเวลาในการท่องเที่ยว แรงจูงใจในการเดินทาง ประเภทของการคมนาคม จำนวนสมาชิกนักท่องเที่ยวและ

ลักษณะของค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกได้ เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ(วรรณ วลัยวิช 2539 : 17 – 18)

1.1 การท่องเที่ยวภายในประเทศ เป็นการท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในประเทศ การท่องเที่ยวลักษณะนี้มีสิ่งจูงใจหลายอย่างเช่น ความสวยงามของภูมิประเทศ ความสะดวกสบายในการเดินทาง ความปลอดภัย ตลอดจนการโฆษณา หรือมีสิ่งจูงใจ โดยเฉพาะของสถานที่นั้น ๆ เช่นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เป็นต้น

1.2 การท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ต่างไปจากประเทศของตนและต้องผ่านขบวนการระหว่างประเทศหลายอย่าง เช่น ด้านศุลกากร ด้านตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น

ศรัญญา วรากุลวิทย์ แบ่งประเภทของการท่องเที่ยว เป็น 3 ชนิดดังนี้ (ศรัญญา วรากุลวิทย์ 2546 : 15 – 20)

1. การท่องเที่ยวตามลักษณะพื้นฐานของการท่องเที่ยว โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวดังนี้

1.1 การท่องเที่ยวเมื่อมีเวลาว่าง (Leisure) การใช้เวลาว่างของมนุษย์มีความแตกต่างกันตามเจตคติและสิ่งแวดล้อม การใช้เวลาว่างของบุคคลเป็นไปตามแรงจูงใจส่วนบุคคล ในยุคของข้อมูลข่าวสาร ทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยวไปในแหล่งต่าง ๆ ตามอัธยาศัยของตน เพิ่มขึ้นและจะวางแผนในการเดินทางล่วงหน้าในแหล่งท่องเที่ยวที่แต่ละบุคคลสนใจ

1.2 การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Recreation) เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการพักผ่อนอย่างแท้จริง การใช้เวลาหยุดงานไปท่องเที่ยวในลักษณะสบาย ๆ เช่น บ้านพักตากอากาศ ริมทะเล เชียงเขา ฯลฯ

1.3 การท่องเที่ยวในวันหยุด (Holiday) ในวันหยุดนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปต่างท้องถิ่นหรือนอกเมือง นอกถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของตน เพื่อผ่อนคลายความเครียด จากการทำงาน

1.4 การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา(Sport) มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือการไปชม การแข่งขันกีฬาที่ตนสนใจ และการไปแข่งขันกีฬา หรือออกกำลังกาย

1.5 การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health) ปัจจุบันการท่องเที่ยวแบบนี้กำลังเป็นที่นิยม มีการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพอย่างมีระบบ เช่นการเดินทางเพื่อไปปรับการรักษาทาง

การแพทย์ การเดินทางไปอบน้ำแร่ (Spa) ในแหล่งน้ำแร่ต่าง ๆ และการจัดการท่องเที่ยวเหมาจ่าย เพื่อรักษาสุขภาพ และฟื้นฟูสุขภาพของชมรมอายุรุษวัยชีวิตเป็นสุข เป็นต้น

1.6 การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Study) องค์การท่องเที่ยวได้มีมติให้นักศึกษาและผู้ ที่เดินทางไปฝึกอบรมศึกษาดูงานเป็นนักท่องเที่ยวด้วย เช่น การเดินทางเพื่อไปศึกษาในต่างถิ่น ต่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ วุฒิ และประสบการณ์ การเดินทางเพื่อฝึกอบรมระยะสั้น การเดินทางเพื่อดูงาน การเรียนภาษาอังกฤษภาคฤดูร้อน เป็นต้น

1.7 การท่องเที่ยวทางศาสนา (Religion) นับเป็นการท่องเที่ยวที่เก่าแก่ชนิดหนึ่ง ศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว เช่น การเดินทางไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า นมัสการสถานที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น

1.8 การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business) ในปัจจุบันการเดินทางชนิดนี้จำแนกได้ หลายประเภท ได้แก่ การเดินทางเพื่อให้การปรึกษา (Consulting) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการขายสินค้า (Sales) เพื่อการดำเนินการ (Operation) เพื่อการจัดการ (Management) และเพื่อการบำรุงรักษา กิจการ (Maintenance) อย่างไรก็ตามถ้าจำแนกเป็นลักษณะใหญ่ๆ ได้ดังนี้ คือ การท่องเที่ยวเพื่อ การประชุม (Meeting) การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive) การประชุมประจำเวลา (convention) และการแสดงนิทรรศการ (Exhibition) ซึ่งรวมเรียกว่า การท่องเที่ยวแบบ MICE นักท่องเที่ยวประเภทนี้มีคุณภาพสูง เนื่องจากมีอำนาจในการซื้อสูง และยังมีผู้ติดตามอีกไม่น้อย กว่าหนึ่งคน

1.9 การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมมิตรและญาติ (Visiting Friends and Relative) หรือ (VFR) เป็นการเดินทางไปเยี่ยมบิดา มารดา ญาติ ในถิ่นเกิด หรือที่อยู่อาศัยของครอบครัว เช่น ชาวตะวันตกเดินทางไปเยี่ยมญาติในเทศกาลคริสต์มาส ชาวไทยเดินทางกลับถิ่นเกิดเพื่อเยี่ยมบิดา มารดา และญาติในเทศกาลสงกรานต์ ชาวจีนนิยมเดินทางไปเยี่ยมครอบครัวในเทศกาลตรุษจีน เป็นต้น

1.10 การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์กร (Mission) การท่องเที่ยวชนิดนี้เป็น การเดินทางของบุคคลหรือคณะบุคคล เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์กรตน เช่น การ เดินทางของคณะรัฐบาลเพื่อไปเยือน ไปประชุมเจรจาในต่างประเทศ การเดินทางของคณะทูต การ เดินทางของผู้สอนศาสนา เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล การท่องเที่ยวชนิดนี้มีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 การท่องเที่ยวภายในประเทศ เป็นการท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในประเทศ มีสิ่งดึงดูดใจหลายประการ เช่นความสวยงามของภูมิประเทศ ความสะดวกสบายในการเดินทาง ความปลอดภัย ตลอดจนการโฆษณา หรือมีสิ่งดึงดูดใจเฉพาะของสถานที่นั้น ๆ

2.2 การท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นการท่องเที่ยวไปตามสถานที่ที่แตกต่างจากประเทศของตน ต้องผ่านขั้นตอนการเดินทางระหว่างประเทศหลายประการ เช่นกระทรวงต่างประเทศ กงสุลของประเทศ สถานทูต สุลกากร ด่านตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น

2.3 การท่องเที่ยวลักษณะส่วนตัว เป็นการท่องเที่ยวเฉพาะบุคคลหรือเป็นครอบครัว ที่เดินทางโดยอิสระ การท่องเที่ยวชนิดนี้อาจเป็นการเดินทางคนเดียว คู่สามีภรรยา หรือครอบครัว หรือเป็นหมู่คณะที่จำนวนต่ำกว่า 15 คน นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาแหล่งท่องเที่ยวได้จากคู่มือแนะนำเที่ยวของสถานที่นั้น ๆ ในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางในการเดินทาง

2.4 การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ การท่องเที่ยวชนิดนี้ส่วนใหญ่ให้นักท่องเที่ยวมอบให้บริษัทนำเที่ยวดำเนินการ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเป็นคณะไม่ต่ำกว่า 15 คน บริษัทจัดดำเนินการนำเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ตามรายการที่ตกลงไว้ การท่องเที่ยวชนิดนี้จ่ายค่าบริการต่ำกว่าการเดินทางลักษณะส่วนตัวมาก การเดินทางชนิดนี้เป็นที่นิยมกันทั่วโลก เรียกว่า GIT (Group Inclusive Tour) นักท่องเที่ยวรู้จักจ่ายล่วงหน้าเพื่อการตัดสินใจ การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ ชนิดทัวร์เหมาจ่าย (Package Tour) มีลักษณะใกล้เคียงกับ GIT ต่างกันตรงที่ เส้นทางกำหนดโดยบริษัทนำเที่ยว นักท่องเที่ยวที่ร่วมเดินทางมีหลากหลายและไม่เคยรู้จักกันมาก่อน

3. การท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการ การท่องเที่ยวชนิดนี้ มีรูปแบบดังนี้

3.1 กำหนดโดยประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism)

3.2 กำหนดโดยระยะทาง ได้แก่ การท่องเที่ยวระยะไกล (Long - Haul) และ การท่องเที่ยวระยะใกล้ (Short - Haul)

3.3 กำหนดโดยวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเช่น พักผ่อน ศึกษาดูงาน กีฬา การเยี่ยมชมมิตร การประชุม การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

3.4 กำหนดโดยระยะเวลาได้แก่ การไปแวะเยี่ยม (Visit) หรือทัศนจร (Excursion) โดยไม่ค้างคืน กับการพักเยี่ยม (Staying Visit) โดยค้างแรม

3.5 กำหนดโดยนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเป็นผู้กำหนดแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางอาจเป็นการท่องเที่ยวคนเดียว หรือเป็นคณะ

3.6 กำหนดโดยวิธีการจัดการ ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบอิสระ (Independent Travel) กับการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ (Inclusive travel and visits)

3.7 กำหนดโดยปริมาณและคุณภาพ ได้แก่ การท่องเที่ยวมวลชน (Popular Visit) เพราะเป็นที่นิยมของประชาชนและการท่องเที่ยวเพื่อสังคม (Social Tourism)

ประเภทของการท่องเที่ยว

ประเภทของการท่องเที่ยว หมายถึง ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวกล่าวคือ ในการจำแนกที่หมายปลายทางในการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็น ประเภทของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่ (อุดม เขยกิจวงศ์ และ คณะ 2548 : 48 – 50)

1. การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขันกีฬา เล่นกีฬา แชน้ำพุแร่รักษาโรค การอบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อม ที่ผ่อนคลายจิตใจ สถานที่ดังกล่าว เช่น ชายทะเล สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส ฯลฯ
2. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Intentive tour) เป็นการท่องเที่ยวจัดขึ้นเป็นรางวัลแก่พนักงาน เป็นสวัสดิการของหน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อดูงาน การสันทนาการโดยหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด
3. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ (Historical tourism) เป็นการท่องเที่ยวพิชภัณฑ์สถานและโบสถ์เก่า ๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วังต่าง ๆ ชมการแสดงแสงเสียงเหตุการณ์เด่น ๆ ในอดีตกาล
4. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business tourism) มีลักษณะเด่น คือ การประชุมหรือพบปะกันหรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ด้วย
5. การท่องเที่ยวเพื่อชมวัฒนธรรม (Cultour tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัส และในบางครั้งเข้าร่วมวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่หาได้ยาก ท้องถิ่นเก่า ๆ ที่มีความน่าสนใจ เป็นที่ดึงดูดความสนใจเช่น เครื่องแต่งกายตามประเพณี การเร่ร่อนบ้าน การแสดงศิลปะและหัตถกรรมโบราณ ฯลฯ
6. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic tourism) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ ที่จะสังเกตเห็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งรวมทั้งการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และเข้าร่วมพิธีทางศาสนา

7. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ แต่เน้นสิ่งที่ดึงดูดใจที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เน้นชาติพันธุ์มนุษย์การกลับคืนสู่ธรรมชาติ และการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพิภพ ซึ่งรวมทั้งการถ่ายภาพ การเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือเล็ก และการตั้งแคมป์

ประเภทการท่องเที่ยวตามการจัดการ

ประเภทการท่องเที่ยวตามการจัดการ สามารถแบ่งเป็นรูปแบบย่อยได้ 2 รูปแบบ คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548 : 12 – 13)

1. การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจและปริมาณของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงการจัดการผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

2. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้น การจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว ให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลายและธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 รูปแบบคือ

2.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีและมีมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ เป็นต้น

2.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การ

ท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบ ซึ่งอาจแบ่งตามลักษณะพื้นฐานของการท่องเที่ยว พิจารณาตามวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล การท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการ หรือแบ่งประเภทตามประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ โดยอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งไม่ว่าการท่องเที่ยวจะถูกแบ่งตามลักษณะใดก็ตาม ประเภทของการท่องเที่ยวหมายถึง ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวโดยมีจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้ตั้งใจไว้ตามความต้องการของตนเอง และพยายามทำให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการเดินทางนั้น สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และหากพิจารณาในตามการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่เน้นการคำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง คือ (วรรณวิภาณี 2539 : 19 – 23)

1. นักท่องเที่ยว

ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ ลักษณะของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ เชื้อชาติ หรือสัญชาติ เป็นต้น การกระจายของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ ของนักท่องเที่ยว ฤดูกาลท่องเที่ยวและทัศนคติของนักท่องเที่ยว

2. สินค้าท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยว

สินค้าท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่มีลักษณะพิเศษคือ เป็นสินค้าที่รวบรวมเอาสินค้าและบริการหลายประเภททั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมไว้ด้วยกัน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี อุตสาหกรรม สาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น สินค้าท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวจะต้องเป็นสิ่งซึ่งนักท่องเที่ยวไปเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ (Attraction) เพราะมีสิ่งที่มีคุณค่าด้านต่าง ๆ หลายอย่างที่ทำให้ความรู้ ความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ คุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ

นั้น ๆ ทิวทัศน์หรือทัศนียภาพต่างๆ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่างๆ และความประทับใจจากลมฟ้าอากาศ

3. การคมนาคมขนส่ง

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ท่องเที่ยว นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งในเรื่อง การคมนาคมจะต้องพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้คือ รูปแบบการคมนาคมขนส่ง การคมนาคมขนส่งสู่แหล่งท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว แบบแผนการเดินทางของ นักท่องเที่ยว บริเวณหรือสถานที่ให้บริการแก่ผู้โดยสาร หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ ในการใช้ยานพาหนะประเภทนั้น ๆ และรูปแบบหรือปัญหาการจราจร

4. ข้อมูลข่าวสารและการบริการ

ข้อมูลและข่าวสารเป็นเอกสารเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้น หนังสือแนะนำเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว แผ่นพับ แผนที่ และเอกสารแนะนำต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว การส่งเสริมและให้ความรู้ใหม่ ๆ การอบรมการนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ การจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง การจัดทำแผนที่เส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวของ สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เป็นต้น

5. ความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกในด้านการเข้าเมือง

ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุด อาจกระทำได้หลายอย่างเช่น การแนะนำเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นให้ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อได้รับความเดือดร้อน การแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันและระมัดระวังตน การกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การจัดหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือและบริการ นักท่องเที่ยว เป็นต้น

6. องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐาน

เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้ธุรกิจท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วเช่น การไฟฟ้า การประปา การสื่อสาร โทรคมนาคม ความสามารถในการกำจัดขยะ และสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ สถานพยาบาลและโรงพยาบาลต่าง ๆ ที่ทันสมัย เป็นต้น

7. การสนับสนุนอื่น ๆ

เป็นการเพิ่มความสะดวกรสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การเงินการธนาคาร ระเบียบต่างๆ สถานที่ศึกษาหรือ แหล่งค้นคว้าทางด้านต่าง ๆ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนความสุภาพอ่อนโยนและความเป็นมิตรไมตรีต่อกัน เป็นต้น

ปัจจัยที่สำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

หากพิจารณาในด้านของธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภท ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ปัจจัยที่สำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวคือ (กุลวรา สุวรรณพิมล 2548 : 48 – 55)

1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว) มี 3 ประเภทคือ ประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศาสนา และประเภท ศิลปวัฒนธรรมประเพณี
2. การคมนาคมขนส่ง ทั้งทางบก ทางเรือและทางอากาศได้แก่ การตัดและสร้างถนนมี การขยายเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว การจัดบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เช่นรถรับจ้าง บริการรถเช่า รถนำเที่ยว เป็นต้น การสร้างและนำพาหนะขนส่งทางเรือมาให้บริการ เช่น เรือและแพทุกประเภท เป็นต้น การปรับปรุงอัตราค่าโดยสารให้น่าสนใจ ฯลฯ
3. ที่พักแรม มีหลายประเภทหลายรูปแบบให้เลือก และได้มาตรฐานสากล มีการจัดระบบต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกและบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ โรงแรม บังกะโล เกสต์เฮาส์ หอพักที่ตั้งแคมป์ เป็นต้น
4. ร้านอาหารและภัตตาคาร รูปแบบการจัดการ เช่นร้านอาหารไทย ร้านอาหารพื้นเมืองแต่ละท้องถิ่น ร้านอาหารประจำชาติต่างๆ ร้านอาหารจานด่วน ศูนย์อาหาร เป็นต้น
5. บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ มีการจัดรายการนำเที่ยวประเภทต่างๆ การโฆษณาประชาสัมพันธ์การบริการต่างๆ ที่จัดจำหน่าย บริการในด้านการต้อนรับ การรับส่งนักท่องเที่ยว และให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว
6. ร้านขายของที่ระลึกและขายของพื้นเมือง มีการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ สำหรับขายนักท่องเที่ยว ได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องประดับ เครื่องหนัง เครื่องเรือน อาหาร เป็นต้น
7. ให้ความปลอดภัย ได้แก่ การแนะนำให้นักท่องเที่ยวช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เมื่อได้รับความเดือดร้อน การแนะนำนักท่องเที่ยวถึงอันตรายต่าง ๆ การจัดหน่วยงานพิเศษ เป็นต้น

8. การอำนวยความสะดวกในการเข้าออกเมือง เพื่อความสะดวกรวดเร็ว และเพื่อประโยชน์ของประเทศ ได้แก่ การออกกฎหมายเพื่อผ่อนคลากระเบียบวิธีการเข้าออกเมือง การให้บริการขอวีซ่า การบริการข่าวสาร บริการขนส่งกระเป๋าผู้โดยสาร เป็นต้น

9. จัดบริการอื่น ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่การจัดประชุมในประเทศและนานาชาติ การจัดบริการในด้านข้อสนเทศและข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมบันเทิงและกิจกรรมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ เป็นต้น

10. การเผยแพร่โฆษณา เพื่อเป็นการจูงใจและทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว การจัดทำสื่อการประชาสัมพันธ์ต่างๆ และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการตลาด

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเหล่านี้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อให้กิจกรรมทางการท่องเที่ยวดำเนินไปได้ด้วยความเหมาะสม และตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งในด้านการบริการ การอำนวยความสะดวก และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource)

เป็นองค์ประกอบหนึ่งในระบบการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการบริการการท่องเที่ยว ตลาดท่องเที่ยว และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวอย่างมาก โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ (อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ 2548 : 156 – 165)

1. ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 จำแนกตามพื้นที่ และ ลักษณะของทรัพยากร “พื้นที่” หมายถึง ที่ตั้งของทรัพยากรนั้น ๆ และ “ลักษณะ” หมายถึง ลักษณะที่เป็นธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์นี้ สามารถจำแนกเป็น

1.1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เน้นธรรมชาติ (Resource - based areas) ลักษณะเด่นอยู่ที่มีความเป็นธรรมชาติดั้งเดิม และนักท่องเที่ยวประกอบกิจกรรมนันทนาการได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับทรัพยากรพื้นที่ว่าเป็นลักษณะใด เช่นพื้นที่ชายทะเลเหมาะทำกิจกรรมว่ายน้ำ ดำน้ำ อาบแดด เป็นต้น ส่วนใหญ่จะอยู่ห่างไกลจากเขตชุมชน และการเดินทางไม่สะดวกเท่าที่ควร

1.1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวกึ่งธรรมชาติ (Intermediacy Areas) มักอยู่ใกล้ชุมชนมากกว่าประเภทแรก แต่มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้เดินทางสะดวก เช่นรีสอร์ท อุทยาน วนอุทยาน เป็นต้น

1.1.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เน้นผู้ใช้ประโยชน์ (User – oriented Areas) ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ใกล้ชุมชน การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้สะดวกเพราะมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์ เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สวนสนุก เป็นต้น

1.2 จำแนกประเภท ลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถจำแนกได้เป็น

1.2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม รวมถึงสิ่งที่ตกทอดตามประเพณีโบราณมาสู่ชุมชนรุ่นหลัง เช่น ศิลปะการแสดง การแต่งกายแบบโบราณ ภาษาพื้นเมือง วิถีชีวิตชาวบ้าน รวมถึงสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยวัตถุประสงค์เดิมที่สร้างขึ้น อาจไม่ใช่เพื่อการท่องเที่ยวแต่สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้ เช่น เขื่อน โรงงานผลิตเบียร์ สวนอุนงู โรงงานเครื่องบินดินเผา เป็นต้น

1.2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ (Archeological and Historical Resources) หมายถึง พื้นที่ หลักฐาน และร่องรอยทางกายภาพที่หลงเหลืออยู่ ซึ่งอาจบ่งบอกถึงสภาพความเป็นมา และพัฒนาการของสิ่งมีชีวิตทั้งในยุคอนก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ รวมถึงวัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือประดิษฐ์ขึ้นด้วย เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พระพุทธรูป เครื่องปั้นดินเผาโบราณ เป็นต้น

1.2.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resources) หมายถึง ทรัพยากรทั้งทางด้านชีวภาพและกายภาพมีความงามโดยเด่น เอื้อประโยชน์ต่อการพักผ่อนหย่อนใจและการศึกษาธรรมชาติ

องค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ มีองค์ประกอบพื้นฐานคือ ลักษณะภูมิประเทศ หมายถึงลักษณะทางกายภาพ และภูมิทัศน์ พืชพรรณและสัตว์ป่า น้ำ อากาศ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่ดึงดูดความน่าสนใจ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษ เช่น โครงกระดูกสัตว์ในยุคอนก่อนประวัติศาสตร์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจึงสรุป แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวได้ว่า การท่องเที่ยวนับว่ากิจกรรมที่มีมาตั้งแต่อดีต เป็นกิจกรรมพื้นฐานที่สำคัญที่สุดกิจกรรมหนึ่งของมนุษย์ โดยเป็นการเดินทางที่ประกอบด้วยเงื่อนไขสากล 3 ประการ คือ เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการเดินทางที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจและมีวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้หรือประกอบอาชีพ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวมีมากมายแตกต่างกันไปตามแรงจูงใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวมีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม

ทำให้มนุษย์เข้าใจในความแตกต่างระหว่างกันและกัน ทั้งทางด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เกิดสัมพันธภาพที่ดี เป็นมิตรไมตรีที่ดีระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ นักท่องเที่ยว สินค้าท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง ข้อมูลข่าวสาร การบริการ ความปลอดภัย สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และอื่น ๆ นอกจากนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวก็จัดเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทุก ๆ องค์ประกอบของกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญและมีคุณค่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จึงควรตระหนักและองค์ประกอบเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญก้าวหน้า รวมถึงการบริหารจัดการ การดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมด้วย

จากการศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้เพิ่มเติมในส่วนของความหมาย ลักษณะ รูปแบบต่างๆของการท่องเที่ยว สามารถนำมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และสร้างแนวคำถามในการวิจัย เช่น รูปแบบในการท่องเที่ยวของผู้ให้ข้อมูลหลัก มุ่งเหตุจูงใจในการท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลหลักเดินทางท่องเที่ยวไปกับใคร เป็นต้น การวิเคราะห์และจำแนกรูปแบบการท่องเที่ยวในลักษณะต่างๆตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทราบบทบาทความสำคัญของการท่องเที่ยว สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ สังคมรวมถึงผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงตัวนักท่องเที่ยวด้วย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเห็นได้ชัดเจนว่าเมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ร่วมมือด้วยการออกความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

4. ข้อมูลจังหวัดนครปฐม

นครปฐมเป็นจังหวัดในภาคกลาง เป็นพื้นที่ชานเมืองกรุงเทพมหานคร มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนาน เชื่อว่าเป็นที่ตั้งเก่าแก่ของเมืองในสมัยทวารวดี โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นจำนวนมาก

ภูมิประเทศ

จังหวัดนครปฐม ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง โดยอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 องศา 45 ลิปดา 10 ฟลิปดา เส้นแวงที่ 100 องศา 4 ลิปดา 28 ฟลิปดา มีพื้นที่ 2,168.327 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,355,204 ไร่ เท่ากับ ร้อยละ 0.42 ของประเทศ และมีพื้นที่เป็นอันดับที่ 62 ของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ไปตามเส้นทางถนนเพชรเกษม 56 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางถนนบรมราชชนนี (ถนนปิ่นเกล้า – นครชัยศรี) 51 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟ 62 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดสมุทรสาคร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดนนทบุรี,และกรุงเทพฯ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดราชบุรี, กาญจนบุรี

หน่วยการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ 106 ตำบล 930 หมู่บ้าน 1 เทศบาลนคร 3 เทศบาลเมือง 15 เทศบาลตำบล 97 องค์การบริหารส่วนตำบล

1. อำเภอเมืองนครปฐม
2. อำเภอกำแพงแสน
3. อำเภอนครชัยศรี
4. อำเภอดอนตูม
5. อำเภอบางเลน
6. อำเภอสามพราน
7. อำเภอพุทธมณฑล

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

รายได้ประชากรส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตรกรรม ค้าขาย การรับจ้าง พืชเศรษฐกิจ ที่สำคัญได้แก่ ข้าว อ้อย หน่อไม้ฝรั่ง พืชผักต่างๆ และผลไม้نانาชนิด เช่น ส้มโอ ขนุนมะพร้าว ชมพู ฝรั่ง เป็นต้น การทำปศุสัตว์ ที่นำรายได้หลักมาสู่กสิกร ได้แก่ สุกร เป็ด ไก่ กุ้งก้ามกราม ปลา พื้นฐานทางสังคมโดยทั่วไป ประชาชนมีความสุข มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ความ

เชื่อและการนับถือศาสนาที่สามารถกลมกลืนและอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหาขัดแย้งกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทศพร อนันตพิพัฒน์ (2552) ศึกษาเรื่อง แนวทางการออกแบบสวนสาธารณะระดับชุมชน ที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ กรณีศึกษาสวนรมณีนาด พบว่า ผู้ใช้งานสวนสาธารณะระดับชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุ มีความต้องการพื้นที่ในการออกกำลังกายมากกว่าตั้งใจมานั่งพักผ่อน จึงส่งผลให้เกิดความไม่พอเพียงในพื้นที่ใช้งาน รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งไม่กระจายตัว จึงทำให้เกิดความหนาแน่นเกินไป ดังนั้นจึงควรจัดให้มีขอบเขตพื้นที่เฉพาะ สำหรับกิจกรรมต่างๆเพื่อความสะดวกในการใช้งาน กิจกรรมที่เหมาะสมและเป็นความต้องการของผู้สูงอายุที่ใช้งานสวนสาธารณะ ระดับชุมชนสวนรมณีนาด คือการวิ่ง ซึ่งมีความต้องการมากที่สุดทั้งเพศชายและเพศหญิง เนื่องจากการออกกำลังกายที่สามารถทำได้ง่าย รวมทั้งยังเป็นการอบอุ่นร่างกายให้พร้อม สำหรับประกอบกิจกรรมอื่นๆ

กรรวิ กันเงิน (2550) ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไทยที่มีต่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว ในจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์ 2) ด้านการบริการต่างๆของเจ้าหน้าที่ 3) ด้านระยะทาง 4) ด้านที่พัก 5) ด้านความปลอดภัย 6) ด้านร้านอาหาร 7) ด้านสถานที่จำหน่ายของที่ระลึก ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยรวม อยู่ในระดับมาก

จุฑามาศ คงสวัสดิ์ (2550) ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริการ ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านการเดินทาง ด้านจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ งานในพื้นที่และภาคีทุกมีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณอู่ทอง เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกายภาพหรือภูมิทัศน์ ด้านความปลอดภัย ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม ด้านแหล่งเรียนรู้ และด้านความสะดวกหรือบริการพื้นฐาน

มาริส ประทุมมา (2550) ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลหลวงพ่อบึง บนพื้นฐานของปัจจัยส่วนบุคคลและการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว พบว่า 1. พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้าน

สังคม และด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูงทุกด้าน 2.ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน ด้านช่วงอายุและด้านสถานะทางเศรษฐกิจ 3.การเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคม จากบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุบนพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า การสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม นั้นใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากร และพื้นที่ที่ศึกษา
2. วิธีการวิจัย
3. เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล
7. ระยะเวลาการศึกษาวิจัย

1. การกำหนดประชากร และพื้นที่ที่ศึกษา

1.1 ประชากรในการดำเนินการวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม คือ ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ที่ได้มาจากการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในลักษณะการสร้างเครือข่ายข้อมูล เรียกว่า สโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกจากหน่วยตัวอย่างกลุ่มแรกและตัวอย่างกลุ่มนี้เสนอบุคคลอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงต่อไป โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1.1 ไม่จำกัดเพศ
- 1.2 อายุ 60 ปีขึ้นไป
- 1.3 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม
- 1.4 เป็นข้าราชการและเกษียณอายุราชการแล้ว
- 1.5 หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีโอกาสท่องเที่ยวมากกว่า 3 ครั้ง
- 1.6 สามารถจดจำประสบการณ์ในการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

1.2 พื้นที่ที่ศึกษา คือกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม ครอบคลุมพื้นที่ 19.85 ตารางกิโลเมตร เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้อาศัยอยู่กับครอบครัว และญาติพี่น้อง ส่วนใหญ่รับข้าราชการ จึงมีโอกาสได้รับฟังประสบการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรง

2. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

2.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ (Documentary Research) โดยศึกษาจาก หนังสือ ผลงานวิจัย บทความ วารสาร รายงานทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้ง ภาษาอังกฤษและภาษาไทย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประกอบการศึกษางานวิจัย โดยข้อมูลที่ต้องการ ได้แก่ แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวความคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุ และ แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.2 ศึกษาจากการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นหลัก มี รายละเอียดดังนี้

การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เป็นการเจาะลึกประเด็นต่างๆ ที่ผู้วิจัยสนใจ โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) กับผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้ควบคู่กับการ สังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสัมภาษณ์ที่เป็นลักษณะของการสนทนา โดยจัดรูปแบบทั้งลักษณะ เป็นทางการ (Formal Interview) และไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลและ เหตุการณ์ โดยแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสัมภาษณ์ในเรื่อง ความ ต้องการในการท่องเที่ยว รูปแบบในการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยว ความ พึงพอใจในการให้บริการ การอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ

2.3 การสังเกต ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมผู้ให้ข้อมูลหลักทุกราย ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ทุก ครั้ง ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการแต่งกาย สีหน้า แววตา น้ำเสียง และท่าทางของผู้ให้ข้อมูลหลักใน ขณะนั้น โดยดูว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักอยู่ในภาวะอารมณ์แบบใด มีความเต็มใจที่จะให้ข้อมูลหลัก หรือ ฝืนใจ ทั้งนี้ เพื่อเป็นตัวประกอบในการพิจารณาความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ของข้อมูลที่ได้รับ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละครั้ง เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักอยู่ในลักษณะที่มี ความแจ่มใส ท่าทางกระตือรือร้น โนม้มตัวเข้าหาระหว่างการสนทนาแสดงให้เห็นถึงความสนใจใน หัวข้อที่กำลังสนทนาอยู่ มีการคิดตามคำถาม ขอมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการสบตาเวลา พูด น้ำเสียงชัดเจน แสดงถึงภาวะอารมณ์ที่เป็นปกติ หรืออารมณ์ดีเป็นพิเศษ ข้อมูลที่ได้รับในครั้ง นั้น จะได้รายละเอียดมากและมีความต่อเนื่องสอดคล้อง แต่เมื่อใดที่พบกับสภาพการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูล

ในภาวะที่รีบร้อน หรือดูเหมือนมีภาระที่ต้องทำค้างอยู่การพูดน้อยผิดปกติ มีลักษณะถามคำตอบคำ ทำทางขาดสมาธิ ไม่สนใจเรื่องที่พูดคุยกันในขณะที่นั้น ผู้วิจัยจะได้ข้อมูลน้อย ไม่มีความละเอียด ซึ่งเมื่อพบสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจะยุติการสัมภาษณ์ในครั้งนั้นและทำการนัดหมายใหม่ โดยให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้เลือกวัน และเวลาที่สะดวกสำหรับการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป การสังเกตพฤติกรรมผู้ให้ข้อมูลหลัก ช่วยให้ผู้วิจัยตัดสินใจได้ว่าควรหาข้อมูลต่อไปหรือยุติการสัมภาษณ์ไว้เพียงเท่านั้นก่อน เพราะเมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักอยู่ในภาวะอารมณ์ที่ไม่ปกติและไม่มีความพร้อม ข้อมูลที่ได้ก็จะไม่น่าเชื่อถือเท่าที่ควร และเป็นการเสียเวลาด้วยกันทั้งสองฝ่าย

3. อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

3.1.1 กล้องถ่ายรูป ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรูปภาพสามารถนำมาใช้ประกอบการเสนอผลสรุปการทำวิจัย เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและเข้าใจเนื้อหาการบรรยายได้ง่ายขึ้น

3.1.2 เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์โดยสามารถนำมาถอดเสียงภายหลังเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ แปลผล และสรุปผล

3.1.3 สมุดจดบันทึกการสัมภาษณ์ ใช้สำหรับกำหนด รวมถึงการจดบันทึกประเด็นสำคัญขณะสัมภาษณ์ และนำแต่ละประเด็นที่สัมภาษณ์มาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ แปลผล และสรุปผลได้

3.2 เครื่องมือในการวิจัย

3.2.1 ผู้วิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ตัวนักวิจัยเอง (ชาย โภชิตตา, 2550: 148) โดยผู้วิจัยต้องแสดงความเปิดเผย จริงใจก่อนเป็นอันดับแรก บอกข้อมูลของตัวผู้วิจัยเองแก่กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาทุกคนว่า ผู้วิจัยเป็นนักศึกษาปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมีความประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้งเรื่องประวัติส่วนตัวทั่วไป ประสบการณ์ในการท่องเที่ยว ภายหลังจากการเกษียณอายุราชการ รูปแบบการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ความคิด ทัศนคติในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเข้าใจวัตถุประสงค์การวิจัย และยอมรับผู้วิจัยตามความเป็นจริง เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักเข้าใจถึงวัตถุประสงค์เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้สัญญาว่าจะพิจารณาดำเนินการและเลือกวิธีการที่ดีและเหมาะสมในการนำเสนอรายงานผลการวิจัย

ที่จะเป็นการเปิดเผยข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยความระมัดระวังไม่ให้ล่วงล้ำไปในเรื่องส่วนตัวมากเกินไป

3.2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2.2.1 ศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

3.2.2.2 ศึกษาขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2.2.3 สร้างข้อคำถามปลายเปิดที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2.2.4 ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม

3.2.2.5 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง และเหมาะสม

จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข (รายละเอียดตามภาคผนวก ก)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษา

4.2 ติดต่อกับบุคคลที่เป็นกลุ่มประชากร นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์

4.3 ชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ บทบาท และหน้าที่ของผู้วิจัยและกลุ่มประชากร เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันในการเก็บข้อมูล และสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาและเลือกใช้วิธีเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) เทคนิคนี้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท (ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ 2550: 276) ได้แก่

5.1 ต่างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (method triangulation) เป็นการใช้อย่างน้อย 2 วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น เก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลจากเอกสาร แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยันกัน

5.2 ต่างแหล่งข้อมูล (data sources triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้อาจมาจากแหล่งที่ต่างกันนั้นด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเหมือนกัน หรือใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกันแต่ต่างเวลา สถานที่ และบุคคล แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยันกัน

5.3 ต่างนักวิจัย (investigator triangulation) เป็นการใช้นักวิจัยที่มาจากต่างสาขา หรือต่างประสบการณ์ หรือต่างภูมิหลังมาเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล แล้วนำผลการวิจัยมาตรวจสอบยืนยันกัน

5.4 ต่างทฤษฎีหรือแนวคิด (theory triangulation) เป็นการใช้ทฤษฎีหลายๆ ทฤษฎีมาเป็นแนวทางในการอภิปรายข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ซึ่งอาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกันก็ได้

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยเริ่มต้นตั้งแต่เก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ การสังเกต แล้วนำมาบันทึก รวมทั้งกิริยาท่าทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำมาประกอบการแปลความหมายร่วมกับการถอดเทปและการบันทึกภาคสนามในหลายๆ วิธี และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการนำกลับไปให้อ่านข้อมูลหรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงตามที่ผู้ให้ข้อมูลบอก เมื่อได้รับข้อมูลในแต่ละครั้งแล้วทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เบื้องต้น นำข้อมูลที่ผ่านขั้นตอนต่างๆ ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดหมวดหมู่และตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่บันทึกไว้ ในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและในเทปบันทึกเสียง แล้วแยกประเภทของข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวก ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านต่างๆ ที่ทำการศึกษา เช่น รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ปัญหาอุปสรรคในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ เป็นต้น มาประกอบและอ้างอิงในการอธิบายข้อมูล แล้วนำเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้เน้นข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลักสำคัญในการวิเคราะห์ ตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และรายงานผลการศึกษาวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description)

7. ระยะเวลาการศึกษาวิจัย

เริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายน 2553 – เมษายน 2554

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัย เรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม ด้วยการสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม โดยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีวิทยาที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เรียกว่า การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) เพื่อทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิต เจตคติ ความเชื่อ ความรู้สึก วัฒนธรรม และพฤติกรรมต่างๆ โดยใช้วิธีการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงที่มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่เคร่งครัด เพื่อหลีกเลี่ยงอคติและให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำความเข้าใจถึงรูปแบบการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยว ในการวางแผนการกำหนดนโยบาย จัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เป็นหัวข้อ ดังนี้

1. ภูมิหลังโดยทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. รูปแบบการท่องเที่ยวของข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม
 - 2.1 มุมเหตุจูงใจในการท่องเที่ยว
 - 2.2 การจัดการวางแผนการท่องเที่ยว
 - 2.3 รูปแบบในการท่องเที่ยว
3. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยวของข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม
 - 3.1 การเดินทาง
 - 3.2 สถานที่ท่องเที่ยว
 - 3.3 ร้านอาหาร

3.4 สถานที่พักแรม หรือสถานที่พักรถ

3.5 ความรู้สึของผู้สูงอายุขณะท่องเที่ยวเกี่ยวกับทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อตนเอง

1. ภูมิหลังโดยทั่วไปของข้าราชการบำนาญในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม

การนำเสนอภูมิหลังโดยทั่วไป เป็นข้อมูลที่แสดงให้ทราบเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวและความเป็นมาของผู้ให้ข้อมูลหลัก สำหรับใช้ประกอบการศึกษา โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบ สโนว์บอลล์ จำนวน 11 คน เลือกเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวหลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว ไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง มีรายละเอียด ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 1 เพศหญิง อายุ 63 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 25,500 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับสามีและลูก 2 คน สุขภาพร่างกายค่อนข้างแข็งแรง มีโรคประจำตัวคือ ภูมิแพ้อากาศและความดันสูง กิจกรรมประจำวันคือออกกำลังกายด้วยการวิ่งและรำไทเก๊กเป็นประจำ สัปดาห์ละ 5-7 วัน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 30 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 2 เพศชาย อายุ 64 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 25,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับภรรยาและลูก 2 คน สุขภาพร่างกายค่อนข้างแข็งแรง มีโรคประจำตัวคือ ต่อมลูกหมากโต กิจกรรมประจำวันคือออกกำลังกายด้วยการวิ่งเป็นประจำ สัปดาห์ละ 5-7 วัน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 40 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 3 เพศหญิง อายุ 65 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 15,000 บาท จากการขายของโซ่ห่วยเดือนละประมาณ 5,000 บาท และบ้านเช่า เดือนละประมาณ 15,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับสามีและลูก 1 คน สุขภาพร่างกายแข็งแรงมาก กิจกรรมประจำวันคือออกกำลังกายกับชมรมไทเก๊กเป็นประจำ สัปดาห์ละ 5-7 วัน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 30 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 4 เพศหญิง อายุ 61 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 30,000 บาท มีภาระทางการเงินเดือนละ 4,000 บาท ปัจจุบันอาศัยอยู่กับสามี ลูก 2 คน ลูกเขย 1 คน และหลาน 1 คน สุขภาพร่างกายค่อนข้างแข็งแรง มีโรคประจำตัวคือ ภูมิแพ้อากาศ กิจกรรมประจำวันคือทำงานบ้านและเลี้ยงหลาน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 5 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 5 เพศชาย อายุ 62 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 20,000 บาท รายได้จากหอพัก ประมาณเดือนละ 50,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับภรรยา สุขภาพร่างกายค่อนข้างแข็งแรง มีโรคประจำตัวคือ โรคหัวใจ กิจกรรมประจำวันคือ ดูแลหอพัก หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 10 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 6 เพศชาย อายุ 69 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 20,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับภรรยา และลูก 2 คน สุขภาพร่างกายแข็งแรงมาก กิจกรรมประจำวันคือ ทำงานบ้านและดูแลสวน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 45 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 7 เพศหญิง อายุ 62 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 28,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับสามี และหลาน 2 คน สุขภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง มีอาการปวดเข่าบ่อยๆและมีโรคประจำตัวคือ ความดันสูง กิจกรรมประจำวันคือ เลี้ยงหลาน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 2 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 8 เพศชาย อายุ 63 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 18,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับภรรยา และหลาน 2 คน สุขภาพร่างกายแข็งแรงมาก กิจกรรมประจำวันคือ ออกกำลังกายด้วยเครื่องออกกำลังกายที่ อบต.จัดให้ เป็นประจำทุกวัน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 3 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 9 เพศหญิง อายุ 72 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 25,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับสามี และหลาน 2 คน สุขภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง มีโรคประจำตัวคือ ความดันสูง คลอเรสเตอรอลสูง และ เบาหวาน กิจกรรมประจำวันคือ ทำงานบ้านและเลี้ยงหลาน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 15 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 10 เพศชาย อายุ 65 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 23,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับภรรยา และหลาน 2 คน สุขภาพร่างกายแข็งแรงมาก กิจกรรมประจำวันคือ ทำงานบ้าน ทำสวน และเลี้ยงหลาน หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 10 ครั้ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 11 เพศหญิง อายุ 62 ปี มีรายได้จากเงินบำนาญ เดือนละประมาณ 23,000 บาท ไม่มีภาระทางการเงิน ปัจจุบันอาศัยอยู่คนเดียวแต่ลูกหลานจะมาหาเป็นประจำทุกอาทิตย์ สุขภาพร่างกายค่อนข้างแข็งแรง มีโรคประจำตัวคือ โรคเบาหวาน กิจกรรมประจำวันคือ

ทำงานบ้าน ทำสวน และเลี้ยงสุนัข หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมากกว่า 5 ครั้ง

2. รูปแบบการท่องเที่ยวของข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกต เกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้ให้ข้อมูลหลัก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

2.1 มุมเหตุจูงใจในการท่องเที่ยว

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงข้อมูลภูมิหลังโดยทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงมุมเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวหลังจากเกษียณ อายุราชการของผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า บุตรธิดาของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนมากกำลังศึกษาอยู่ ระดับ ปริญญาโท หรือปริญญาเอก ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ หรือบุตร ธิดา บางคนทำงานอยู่ต่างจังหวัด บางส่วนได้แยกย้ายกันไปมีครอบครัว และส่งหลานมาให้ช่วยเลี้ยงดู ผู้ให้ข้อมูลบางคนที่อาศัยอยู่กับลูกหลานพร้อมหน้าพร้อมตา มักเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพบปะกับญาติสนิทมิตรสหาย ดังนั้น มุมเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ จึงเป็นการท่องเที่ยวเพื่อไปมาหาสู่กับบรรดาลูกหลาน และญาติสนิทมิตรสหาย ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนบรรยากาศ เป็นการพักผ่อน และสร้างความอึดใจ นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการแสวงหาที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ด้วยการไปเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ ซึ่งเชื่อว่าเมื่อไปเคารพบูชาแล้วสามารถทำให้รอดพ้นจากสิ่งชั่วร้าย อันตรายทั้งปวงที่จะเกิดขึ้นกับตนและบุคคลอันเป็นที่รัก รวมทั้งการขอโชคลาภอีกด้วย

“ลูกชายลูกสาวไปทำงานที่เชียงใหม่ได้ 4-5 ปีแล้ว นี่ก็เพิ่งจะเรียนจบปริญญาโท วิศวะไฟฟ้าที่มหาลัยเชียงใหม่ พอเรียนจบปุ๊บก็แต่งงานปั๊บ แต่งกับสาวเชียงใหม่ เมื่อปีที่แล้ว ลูกเลยได้ไปเที่ยวเชียงใหม่ทุกปี” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1)

“เพิ่งกลับมาจากกาญจนบุรี ลูกชายได้งานใหม่ รับราชการให้กับป่าไม้ เลยถือโอกาสไปส่งลูก ไปดูที่พักที่ทำงาน ไปหาซื้อของให้ลูกที่อำเภอสังขละบุรี เลยได้โต๊ะกินข้าวของป่ากลับมาด้วยอีกชุด” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 7)

“ยายไม่ค่อยชอบเที่ยวเท่าไร เเบื่อนั่งรถ แต่ลูกสาวเป็นพยาบาล อยู่ที่อำเภอเปตง จังหวัดยะลา สถานการณ์ภาคใต้ก็ไม่ค่อยจะดี เป็นห่วงเค้ามาก เค้าจะมาก็

ต้องกลางานมา เสียการเสียนงาน ขยายเกษียณแล้ว ว่างๆก็เลยไปหาเอง ไปที่ไรก็พยายไป
เที่ยวต่อทุกที่” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9)

“มีครูคนหนึ่งลูกรักและนับถือมาก สนทนกันเหมือนญาติเลย แกสอนหนังสือ
ลุงตั้งแต่ลุงยังเด็กๆ พอครูเกษียณก็ย้ายไปอยู่ จังหวัดลำปาง แต่ก็ยังติดต่อกัน ส่งข่าว
ถามสารทุกข์สุกดิบกันทางโทรศัพท์ตลอด จนลุงเกษียณมาปีนี้ปีที่ 4 แล้ว นึกถึง
บุญคุณ คุณงามความดีของครูที่สั่งสอนให้เราเติบโต จากเด็กเกเร ไม่ค่อยคิดถึง
อนาคต ตามประสาเด็กผู้ชาย ไม่เคยนึกว่าจะได้ประกอบอาชีพสุจริต สุขสบายได้ถึง
ทุกวันนี้ ด้วยความที่ลูกระลึกถึงครูตลอดเวลา พอเกษียณก็เลยหาโอกาสไปกราบครูที่
ลำปาง ไปแล้วก็ได้สืลได้พรกลับมาทุกครั้ง มั่นชื้นใจ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2)

“เพื่อนป่าที่ไปออกกำลังกายด้วยกัน ชอบทำบุญมาก เล่าให้ฟังว่าลูกพาไป
ไหว้หลวงปู่ทวด ที่วัดห้วยมงคล บอกว่าศักดิ์สิทธิ์มาก ใครขออะไรก็ได้ตาม
ปรารถนา ไปไหว้แล้วจะเป็นสิริมงคลกับชีวิต เอรูบมาให้ดูคนศรัทธาเยอะมาก
สถานที่กว้างขวาง น่าไป เลยคุยกันกับเพื่อนๆในกลุ่มที่ไปออกกำลังกายด้วยกัน
ประมาณ 10 คน เลยได้ทริปบอกบุญไปวัดห้วยมงคล” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1)

“ลูกชายป่า เรียนเก่ง เป็นอาจารย์อยู่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สอบชิงทุน
เรียนปริญญาเอกที่อเมริกาได้ ไปได้ไม่ถึงเดือน แฟนป่าก็เสีย ลูกชายป่าเลยชวนให้ไป
เที่ยวที่อเมริกา คงกลัวป่าอยู่คนเดียวจะเหงา เห็นเค้าโทรมาว่าให้เพื่อนจัดการเรื่องขอ
วีซ่า พาสปอท จะให้ป่าไปเที่ยวให้หนานที่สุด ไม่รู้จะอยู่ได้กี่เดือน ถึงป่าจะไม่กลัว
เรื่องภาษาเพราะป่าเป็นครูสอนภาษาต่างประเทศอยู่แล้ว แต่ป่ากลัวทวนอากาศหนาวที่
อเมริกาไม่ไหว ไม่ค่อยอยากไปหรอกแต่ทนดูกรบเร้าไม่ไหว สงสารลูก กลัวลูกห้วง
หน้าพะวงหลัง เดี่ยวจะเรียนแบบไม่สบายใจ ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11)

2.2 การจัดการวางแผนการท่องเที่ยว

การจัดการวางแผนการท่องเที่ยว เป็นขั้นตอนสำคัญในการกำหนดสถานที่พัก
ร้านอาหารและสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่การค้นหา
ข้อมูลในการท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนี้

2.2.1 สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ นิตยสารการท่องเที่ยว
โปรচার์ ป้ายโฆษณา เป็นต้น

2.2.2 การบอกเล่า เป็นการบอกเล่าของผู้ที่รู้จักที่เคยมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวไปในสถานที่นั้นมาก่อน และเกิดความประทับใจ จึงเล่าสู่กันฟังและชักชวนให้ไปเที่ยว ผู้รู้จักที่แนะนำมักพบเจอกันตามชมรม เช่น ชมรมไทเก๊ก ชมรมคนรักกล้วยไม้ ชมรมคนรักพิพิธภัณฑสถานพระเครื่อง เป็นต้น หรือสถานที่ออกกำลังกาย เช่น สวนสาธารณะที่ องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างไว้ตามตำบลต่างๆ สวนสาธารณะประปานคร พระราชวังสนามจันทร์ รวมทั้งสถานภาพประจำท้องถิ่นการพบปะลักษณะนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวว่า เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องสุขภาพกาย สุขภาพจิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ เครื่องรางของขลัง สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ รวมถึงประสบการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สนใจแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักค้นหาข้อมูลด้วยตัวเองในวิธีการต่างๆ เช่น เปิดอินเทอร์เน็ตหาข้อมูล โทรศัพท์สอบถามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สอบถามจากญาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะไปท่องเที่ยว เป็นต้น ข้อมูลที่สอบถามเป็นลักษณะของ การเดินทาง ที่พัก ที่กิน และร้านจำหน่ายของฝาก ไม่ว่าจะเป็น ระยะเวลา ความสะอาด สะดวก ปลอดภัย ระยะเวลา รวมถึงเรื่องของราคา ฤดูกาลที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวไปในสถานที่ที่แตกต่างกัน

บทวิธีวิทยาวิจัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

“ลุงดูโทรทัศน์ เห็นที่สวนสัตว์เชียงใหม่กำลังห่อเจ้าลูกหมีแพนด้าเกิดใหม่ หลานชายลุงอายุ 7-8 ขวบ ก็ร้องจะไปให้ได้ ชอบไปสวนสัตว์ ลุงเลยบอกป้าว่าจะพาหลานไปเที่ยวเป็นรางวัลที่หลานสอบได้ที่ 1 แต่ที่จริง ลุงอยากไปมานานแล้วแต่ไม่มีข้ออ้าง กลัวป้าว่าเที่ยวเป็นเด็กๆ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 6)

“วันก่อนเห็นรถโฆษณา เชิญร่วมงานพิธีเททององค์หลวงพ่อวัดไร่ขิงจำลองที่วัดไร่ขิง มีมวลสารศักดิ์สิทธิ์จากเกจิมากมาย ให้เช่าวัตถุมงคลมาบูชาด้วย ลุงชอบเล่นพระอยู่แล้ว ไม่พลาดงานนี้แน่นอน ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 10)

“ลุงอยากไปเชียงใหม่ ไปหาลูก แต่เห็นเพื่อนที่ไปออกกำลังกายด้วยกันแอรูบมาให้ดู แล้วเล่าให้ฟังว่าเค้าไปเที่ยวสุดเขตประเทศไทยมา ดอกไม้เมืองหนาวสวยมาก ลุงดูในรูปก็สวยจริงๆ ปกติก็ชอบปลูกต้นไม้อยู่แล้ว เห็นแล้วอยากไปบ้าง ลุงเลยเปิดอินเทอร์เน็ตดู เห็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเค้าเชิญชวนให้ไปเที่ยวงานเชียงรายดอกไม้งาม ช่วงปลาย เดือนธันวาคม ถึงเดือนมกราคม ลุงเคยไปแค่เชียงใหม่ ลุงก็เลยหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ต่อเรื่องการเดินทางไปที่จัดงาน แล้วก็เบอร์โทรของที่จัดงานเพื่อหลง จะได้โทรถามได้

ครั้งนี้ดูวางแผนว่าจะขับรถไปเอง ไปเที่ยวกับแฟนที่เชียงรายก่อน 1 คืน แล้วจากลั้บค้อยมาแวะเชียงใหม่อยู่กับลูกซั้ก 2 คืน จริงๆก็อยากไปเป็นอาทิตย์แต่ห่วงบ้าน ไม่มีคนดูแล ว่าจะออกจากบ้านประมาณตี 4 เหนื่อยก็พัก ถึงเชียงรายน่าจะเย็นๆ ไปหาที่พักเอาดาบหน้า ลุ้กกับป้าไม่ค้อยเรื่องมากอยู่แล้ว วันรุ่งขึ้นค้อยไปเที่ยวคูคอกไม้ บ่ายๆก็ลั้บมาหาลูกที่เชียงใหม่ จากลั้บมานครปฐมค้อยแวะไหว้พระแล้วก็ซื้อของฝาก” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 6)

“ป้าจะไปไหว้พระที่วัดห้วยมงคล กับเพื่อนที่ออออกกำลังกายด้วยกัน มีแต่ผู้หญิ๊งทั้งนั้น ก็เลยวางแผนกันว่าจะเหมารถตู้กัน ไป พอดีเพื่อนป้าคนหนึ่ง รู้จักกับคนขับรถตู้ ก็เลยจ้างเขา มา เราไปเช้า – เย็นกลับ ก็เลยนัดกันตั้งแต่เช้ามีด ระหว่างทางผ่านตรงไหนใครอยากแวะก็บอก แต่สุดท้ายต้องไปให้ถึงวัดห้วยมงคล” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1)

2.3 รูปแบบการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยว พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวแบบเยี่ยมชมมิตร เช่น การเดินทางเพื่อพบปะกับญาติผู้ใหญ่ บุตร ธิดา หลาน เพื่อนสนิทมิตรสหาย ผู้มีพระคุณ เป็นต้น การเดินทางในลักษณะดังกล่าว มีการแวะเที่ยวหากเป็นทางผ่าน หรือสถานที่ใกล้เคียง มีทั้งการแวะเที่ยวระหว่างการเดินทางไป การเดินทางกลับ และการท่องเที่ยวไปพร้อมๆกันกับญาติของตน เป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ เข้าพิพิธภัณฑ์ต่างๆ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของข้าวของเครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผา ศิลาจารึก ขนบธรรมเนียมประเพณี และบ้านเมือง จากอดีต จนถึงปัจจุบัน ได้ศึกษาหาความรู้ไปในตัว

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้ให้ข้อมูลหลักไป สามารถแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังนี้

2.3.1 การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร พิพิธภัณฑ์แมลงพิพิธภัณฑ์เปลือกหอย พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์อยุธยา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี เป็นต้น

2.3.2 การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว วนอุทยานทุ่งดอกบัวตอง ปาย สวนสัตว์เชียงใหม่ ฟาร์มโชคชัย ปางช้างแม่ปิง คอยแม่สะลอง สามเหลี่ยมทองคำ คอยอ่างขาง ถ้ำพระยานคร บ้านรักไทย ทุ่งไหหิน ทะเลสาบเขมร เป็นต้น

2.3.3 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา เป็นต้น

2.3.4 การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม เช่น อุทยานพุทธศาสนา หลวงปู่ทวด วัดห้วยมงคล พระบรมธาตุไชยา วัดตาลเจ็ดยอด วัดนายาง พระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร วัดหมื่นสาร สิบสองปันนา พระบรมธาตุแสนไห ศูนย์วัฒนธรรมอีโก้ พระตำหนักคอยตุง นครวัด พระพุทธไสยาสน์เจาทัตยี วัดบุญเรงนอง วัดเลขาเกอบ วัดเจ็ดยอด หลวงพระบาง เป็นต้น

“ปัจจุบันป่าอยู่กับลูกหลานพร้อมหน้าพร้อมตา พอเสาร์อาทิตย์ ลูกของป่าก็ชวนกันไปเที่ยวชะอำ พาหลานไปเล่นน้ำ แล้วก็พาป่าไปพระราชินีเวสมฤคทายวัน ป่าประทับใจมากเลย เป็นสถานที่ที่สวยงามมาก มีห้องต่างๆ และข้าวของเครื่องใช้สมัยก่อน พร้อมกับบอร์ดให้ความรู้ ป่าสอนลูกเสมอว่าเที่ยวให้เกิดความรู้ เราสามารถค้นพบสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้จากการท่องเที่ยว รู้แล้วจะทิ้งในสติปัญญาและความสามารถของคนสมัยก่อน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4)

“ทุกปี ตอนปิดเทอม ลุงจะไปรับหลานที่กรุงเทพฯ มาอยู่กับลุง ปีนี้ก็เหมือนกัน ตอนไปลุงก็แวะที่ตลาดน้ำดอนหวาย ไปไหว้พระ ซื่อของกินไปฝากลูก ตอนกลับหลานอยากดูหุ่นจี้ผึ้ง ลุงเลยแวะพิพิธภัณฑน์หุ่นจี้ผึ้งอยู่ เป็นชั่วโมง พอออกมาบ่นอยากไปดูระเซ่ ดูช้างวาดรูปที่สวนสามพราน ก็ต้องแวะให้อีก ไม่ตามใจไม่ได้ เดี่ยวร้องกลับกรุงเทพฯ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5)

“ลูกสาวป่าเป็นพยาบาลอยู่ที่ จังหวัดยะลา ขึ้นมาหาป่าเมื่อตอนปีใหม่ พาแฟนเค้า กับลูกมาด้วย ป่าเลยเป็นหัวเรือใหญ่พาทัวร์ ไหว้พระ 9 วัดที่อยุธยา ป่ายังบ่นให้ลูกสาวย้ายกลับมาเป็นพยาบาลที่จังหวัดนครปฐม ถ้าได้ป่าจะทำบุญให้วัด 10,000 บาท จะได้อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาอีกครั้ง” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9)

“ลูกชายลุงทำงานบริษัท ติดต่อกับลูกค้าที่เป็นนักธุรกิจบ่อยๆ เค้าได้บัตรลดราคา 15% สำหรับการไปเที่ยวฟาร์มโชคชัย แพลกเกจ 3 วัน 2 คืน จำนวน 4 ใบ แต่บ้านลุงมีกัน 6 คน ลุงเลยบอกให้ไปกันพี่น้องๆ ลุงกับป่าไม่ไป ลูกชายไม่ยอมจะให้ลุงกับป่าไปให้ได้ เค้าบอกว่าอยากพาลุงไปนานแล้วแต่ไม่มีโอกาส สรุปว่าได้ไปกันทั้งบ้าน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 8)

“ลูกสาวป่าเป็นพยาบาลอยู่ที่ จังหวัดยะลา ขึ้นมาหาป่าเมื่อตอนปีใหม่ พาแฟนเค้า กับลูกมาด้วย ป่าเลยเป็นหัวเรือใหญ่พาทัวร์ ไหว้พระ 9 วัดที่อยู่ชาน ป่ายังบ่นให้ลูกสาวย้ายกลับมาเป็นพยาบาลที่จังหวัดนครปฐม ถ้าได้ป่าจะทำบุญให้วัด 10,000 บาท จะได้อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาอีกครั้ง” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9)

3. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลด้านปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยว ของข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูล เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 การเดินทาง

3.1.1 การเดินทางโดยรถส่วนตัว หากผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ขับเองส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องสายตาที่แปรเปลี่ยนไปตามอายุ มีทั้งสายตาวัว ตาเอียง เป็นต้อ ไม่ว่องไวเหมือนในอดีต ทำให้ขาดความมั่นใจในการขับขี่ ป้ายและสัญญาณจราจรไม่ว่าจะเป็นสัญญาณบอกทางหรือสัญญาณไฟจราจรที่ไม่ชัดเจนเล็กไป ไม่คมชัด มองไม่เห็น เส้นทางที่เคยมามีการปรับเปลี่ยน ตัดถนนใหม่ มีสิ่งก่อสร้างเกิดขึ้นมากมาย เช่น ห้างสรรพสินค้า สะพาน โรงงาน เป็นต้น ทำให้ไม่คุ้นเคย ผู้ให้ข้อมูลหลักยอมรับว่าตนเองมีความสามารถในการจดจำเส้นทางต่างๆ ลดน้อยลง ทั้งๆที่เป็นเส้นทางที่คุ้นเคย การขับรถนานๆทำให้ปวดเข่า ปวดหลัง และปวดคอ อ่อนล้าง่าย และต้องพักผ่อนบ่อยกว่าแต่ก่อน แต่หากผู้ให้ข้อมูลหลักเดินทางโดยรถส่วนตัวแต่ไม่ได้เป็นผู้ขับเอง พบปัญหาและอุปสรรคคือ เวียนหัวง่าย เนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายคน มีโรคความดันและอยู่ในช่วงวัยทอง เกิดความเครียดและระแวงหากผู้ขับ ขับรถไม่เป็นไปตามที่ผู้ให้ข้อมูลหลักคาดหวัง เช่น ความเร็ว ระยะเบรก รวมถึงเมื่อรับรู้ว่าคุณขับเกิดอาการง่วงนอน

“แต่ก่อนตาขับรถจากนครปฐมไปยะลา รวดเดียวไม่ต้องพัก ไม่ค่อยชอบพักผ่อนเสียเวลา แต่เมื่อ 4-5 ปีที่แล้ว พักตั้งแต่ประจวบฯ ไม่ไหวแล้ว โคนแอร์จำๆ ตามันจะหลับ พอถึงสุราษฎร์ พักอีกที่ยึดเส้นยึดสายหน่อย ปวดเมื่อยไปหมด เพิ่งจะรู้ว่าแก่ก็วันนั้นแหละ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 10)

“เมื่อไม่นานมานี้ แม่ของเพื่อนสนิทป่าเสีย ป่าก็ไปงานศพ ขับรถไปเองคนเดียว เพราะคิดว่าจำทางได้ ถึงแม้จะเลี้ยวเข้าซอยคูสิกลับก็เถอะ แต่ก่อนก็เคยไปเป็นประจำ ปรากฏว่า หลงอยู่ในตัวเมืองราชบุรีนั้นแหละ มันมีธนาคารเปิดใหม่ มีห้าง

สร้างถนน สร้างสะพาน ป่าเลยตามทางไปวัดเค้าตลอดเลย กว่าจะไปถึง สวดจะเสร็จ อยู่แล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11)

“ลุงไปหาเพื่อนเก่าที่สุพรรณบุรี ก็พาป่าไปด้วยเผื่อว่าลุงกลับดึก จะได้ไม่ต้องเป็นห่วงป่าที่อยู่บ้านคนเดียว ตอนกลับป่าเห็นว่าลุงง่วง ก็หวังดีมาขับแทน จะได้ให้ลุงนอนพัก ที่ไหนก็ได้ ตั้งแต่ป่าจับพวงมาลัยที่สุพรรณจนถึงนครปฐม ลุงไม่หาอีกเลย ทั้งเครียดทั้งเกร็งไปหมด หายง่วงเป็นปลิดทิ้ง ก็ป่าแก่ขับรถจึกันข้างหน้าตลอด จะแข่งก็ไม่แข่ง ตัดสินใจไม่เด็ดขาด ลุงต้องพากย์ตลอด ให้เบรก ให้เหยียบ ให้แซง ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2)

“เมื่ออาทิตย์ที่แล้ว ลูกชายขับรถพาไปกินอาหารทะเลที่คอนหอยหลอดลุงก็บอกแล้วว่าลุงขับไหว ถ้าลุงนั่งแล้วจะเวียนหัว ลุงก็คิดว่าลุงเกรงใจ ไม่ยอมให้ลุงขับ บอกให้นั่งเฉยๆ นอนไปเลยก็ได้ เดี่ยวถึงคอนหอยหลอดจะปลุก ลุงก็ไม่อยากเรื่องมาก เห็นลูกอยากจะทำบริการ เลยยอมนั่งเฉยๆ ให้ลูกขับ ยังไม่ออกจากตัวเมือง นครปฐมเลย ลุงเวียนหัวจนทนไม่ไหว ต้องแวะร้านขายยาซื้อยาดม ยาหอม แล้ววนกลับไปนอนพักที่บ้านเป็นชั่วโมงเลยกว่าจะได้ออกเดินทางอีกครั้ง คราวนี้ลุงขับเอง ไม่มีปัญหา” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5)

3.1.2 การเดินทางโดยทัวร์หรือขนส่งสาธารณะ ผู้ให้ข้อมูลหลัก เกิดปัญหาในลักษณะเดียวกันคือ ขึ้นบันไดขึ้นรถทัวร์อยู่สูงและชันจนเกินไป ไม่สะดวกในการขึ้นลงด้วยตัวเอง ต้องอาศัยการเหนี่ยวราวจับ หรือการช่วยเหลือจากผู้พบเห็น สำหรับรถทัวร์บางคัน ทางเดินเชื่อมไปยังห้องน้ำเป็นทางลาดลงและเปียก ทำให้ลื่นได้ง่าย ภายในห้องน้ำแคบ เปียก และเป็นลักษณะโถเหยียบทำให้ลื่น ขณะนั่งอยู่บนรถทัวร์ ผู้ให้บริการเปิดซีดีตลก หนังสือเกาหลี หรือเปิดคาราโอเกะเพื่อความบันเทิงกับลูกทัวร์ แต่สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการคือการนั่งเงียบๆ ชมวิวทิวทัศน์ พูดคุยกับเพื่อนร่วมทัวร์ ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่แนะนำถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง หากเป็นรถไฟ เห็นได้ชัดเรื่องระเบียบวินัย หากผู้ให้ข้อมูลหลักถูกจากที่นั่ง กลับมาจะต้องกลายเป็นคนยืน ดังคำโบราณว่าไว้ว่า “ลูกแล้วเสียม้า” แต่ผู้โดยสารบางรายที่มีน้ำใจ เมื่อเห็นผู้สูงอายุขึ้น จะสละที่นั่งให้ผู้สูงอายุทันที

“ป่ามีโอกาสนั่งรถทัวร์ล่าสุดเมื่อปีที่แล้ว ตอนก้าวขึ้นบันไดรถทัวร์นี้ป่าเกือบล้มเลยนะ มันสูง ก้าวไปได้แต่ยกตัวไม่ขึ้น โชคดีที่คนที่ขึ้นก่อนป่าเค้าช่วยดึง

แขนไว้ ไม่อย่างนั้นปีกหงายหลังไปแล้ว แล้วพอจะเข้าห้องน้ำ ห้องน้ำจะอยู่ด้านท้ายของรถทัวร์ เป็นทางลาดเอียงที่ปูพื้นด้วยแผ่นอะลูมิเนียมแบบมีลายกันลื่น แต่พื้นมันเปียกและเปื้อนโคลน ประกอบกับเดินลงไปตอนที่รถกำลังเคลื่อนที่อยู่ การทรงตัวเลยไม่ค่อยดี ป้าเลยลื่น แต่โชคดีที่ทางมันแคบเลยเกาะฝาผนังไว้ทัน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4)

“ป้ามีโอกาสนั่งรถทัวร์ล่าสุดเมื่อปีที่แล้ว ตอนก้าวขึ้นบันไดรถทัวร์นี้ป้าเกือบหงายหลังเลยนะ มันสูง ก้าวไปได้แต่ยกตัวไม่ขึ้น โชคดีที่คนที่ขึ้นก่อนป้าเค้าช่วยดึงแขนไว้ ไม่อย่างนั้นปีกหงายหลังไปแล้ว” (หลักคนที่ 11)

“ป้าเคยไปทัวร์ที่เกี่ยวกับชมเมืองประวัติศาสตร์ที่อยู่ชานเขา ไปกับเพื่อนๆ ชมรมไทเก๊ก ทัวร์ก็ชอบเปิดแต่ซีดีตลก หนังสือเก๋ๆ ดูก็ไม่รู้เรื่อง แล้วก็ร้องคาราโอเกะกัน หนวกหูมากเลย คงจะพยายามให้ความบันเทิงกับลูกทัวร์ แต่ไม่ดูวัยเลย แทนที่จะหาข้อมูลความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของสถานที่ที่เราจะไปถึง แล้วก็มาเล่าให้ลูกทัวร์อย่างป้าฟังยังจะดีกว่า ไม่ก็ปล่อยให้ป้าได้ชมวิวทิวทัศน์ พักผ่อนนอนหลับหรือไม่มีคุยกับเพื่อนร่วมทัวร์” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4)

“ลุงเคยไปหาเพื่อนที่เหนือ นั่งรถไฟไป นั่งไปได้ประมาณ 3 ชั่วโมง เลยลุกไปเข้าห้องน้ำที่โบกี้ถัดไป กลับมาอีกทีมีคนนั่งที่ลุงเรียบร้อยแล้ว ลุงก็นึกในใจ ลุงแล้วเสียจริงๆ ต้องยืนอีกประมาณ 4 ชั่วโมงกว่าจะถึง สงสัยต้องนั่งพื้นแน่ๆ ยืนอยู่ไม่ถึง 5 นาที มีเด็กหนุ่มอายุประมาณ 30 ปี มาสะกิดให้ลุง ลุงช่างโชคดีที่เจอคนมีน้ำใจ ไม่อย่างนั้นคงแย่” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2)

3.2 สถานที่ท่องเที่ยว

ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวที่ประเทศไทยจำนวนมาก สถานที่ท่องเที่ยวบางที่ ทำป้ายบอกทางต่างๆภายในสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ร้านค้า ร้านอาหาร จุดจำหน่ายตั๋ว จุดบริการนักท่องเที่ยว รวมถึงคำแนะนำการใช้งานอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น เป็นภาษาอังกฤษและไม่มีภาษาไทยกำกับ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนใหญ่เกิดปัญหาเนื่องจากเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ถนัดในเรื่องของภาษา ทำให้ขาดโอกาสจากการรับข่าวสารข้อมูลจากป้ายบอกทาง และปัญหาอีกประการคือ ห้องน้ำที่มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวเป็น

จำนวนมาก ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการให้มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกภายในห้องน้ำอย่างเหมาะสมด้วย

“วันก่อนไปเที่ยวที่เชียงใหม่ มีจุดบริการนักท่องเที่ยว ป้าก็ไปขอเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ อ่านไม่รู้เรื่อง มีแต่ภาษาอังกฤษ ขนาดแผนที่ ชื่อถนน ชื่อสถานที่ยังเป็นภาษาอังกฤษกำกับ สงสัยจะเตรียมเอกสารให้แต่ชาวต่างชาติ ไม่นึกถึงคนไทยที่ไม่เก่งภาษาอย่างป้าบ้างเลย” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1)

“ลงไปเที่ยววัดจันทน์นครสวรรค์ เดินไปเข้าห้องน้ำ คนรออยู่เยอะมาก คงเป็นเพราะว่าเป็นช่วงเทศกาลกินเจ ห้องน้ำจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดินะที่ลงไปเป็นผู้ชาย เลยเดินไปที่ปลอดภัยหน่อยก็เรียบร้อยแล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2)

“ป้าไปทัวร์ไหว้พระ 9 วัด กับเพื่อนๆที่ชมรม ป้าอยากเข้าห้องน้ำตั้งแต่วัดที่ 3 แล้ว แต่บอกตัวเองกับเพื่อนๆร่วมทัวร์ว่าเดี๋ยวไปอีกวัดค่อยเข้า จนถึงวัดที่ 6 ทนไม่ไหวต้องทนเข้า เพราะป้าเข้าไปแต่ละวัด ห้องน้ำสกปรกมาก พื้นเปียกเป็นโคลน ป้ากลัวลื่น ไม่มีที่นั่ง ไม่มีราวจับให้เหนี่ยว ประตูห้องน้ำก็ไม่ค่อยแน่นหนา ป้าเคยดูข่าวเห็นบางวัดทำห้องน้ำสะอาดน่าเข้าและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกภายในห้องน้ำได้อย่างน่าประทับใจ สงสัยจะมีไม่กี่วัด” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11)

3.3 ที่พักรถ ร้านอาหาร จุดจำหน่ายของที่ระลึก

เกิดปัญหาและอุปสรรค สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่มีปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับการเดินระยะไกลและระบบขับถ่าย หากที่จอดรถอยู่ไกลจากห้องน้ำ และที่พัก แวะพักรถ แวะจุดจำหน่ายของที่ระลึก ที่ประจำ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้รับบริการ เช่น แวะร้านขายของที่ระลึกที่มีราคาสูงจนเกินไป ตามห้างหรือ เอาท์เล็ต ที่มีแต่ความทันสมัย เป็นต้น แต่ความต้องการของผู้ให้ข้อมูลหลัก คือสนใจเดินตลาดประจำจังหวัด ชมสินค้าท้องถิ่นราคาย่อมเยา

จุดจำหน่ายของที่ระลึก “ป้าไปทัวร์กับน้องสาว เที่ยวพญาวิหารเขียน ไร่ อุ่น แล้วก็ถ่ายรูปที่ชายหาดพญา ขากลับทัวร์ให้แวะ เอาท์เล็ต ชื่อของฝากและรับประทานอาหารตามอริยาตย์ ของกินก็แพง กินไม่ค่อยถูกปาก พวกอาหารฝรั่ง ของฝากก็มีแต่ของ Brand Name ป้าไม่รู้จักหรือ เข้าไปก็ซื้อของไม่ลงซักอย่าง เพื่อนๆ

ทัวร์บ่นกันใหญ่ อยากซื้อของฝากที่ตลาด พวกอาหารทะเล ปลาเค็ม ปลาหมึก กันมากกว่า” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11)

“ตอนที่แวะวิหารเซียน ซื้บัตรเข้าไปได้ 10 นาที ยังเดินไม่ถึงครึ่งเลย อยากเข้าห้องน้ำก็เลยถามเจ้าหน้าที่ว่าห้องน้ำอยู่ไหน ปรากฏว่า ห้องน้ำอยู่ด้านนอกวิหารเซียน เลยจุดขายตัวออกไปอีกประมาณ 300 เมตร กว่าจะเดินไปถึงซาอ่อนเลย พอเห็นห้องน้ำแล้วนั่งไม่ลงเลย ขาสั่น ไม่มีโถแบบชักโครก เข้าเสร็จก็ต้องเดินกลับไปถึงจุดขายตัวขอเจ้าหน้าที่เข้าไปดูในวิหารเซียนอีกรอบ กว่าจะเดินไปถึง เพื่อนๆร่วมทัวร์เดินกันจะเสร็จอยู่แล้ว ก็เลยไม่เข้าไป หาที่นั่งรอ ก็ไม่มี เลยตัดสินใจเดินออกไปนั่งรอนรถทัวร์” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11)

3.4 ที่พักค้างคืน

เกิดปัญหาและอุปสรรค สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก ใน 2 ด้าน คือด้านร่างกายและด้านจิตใจเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้สูงอายุ ปัญหาและอุปสรรคในด้านร่างกาย คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายคนอยู่ในช่วงวัยทอง มีอาการเวียนหัวและนอนไม่หลับ โดยเฉพาะการนอนด่างที่ บางคนท้องเสีย บางคนท้องผูก ผู้ให้บริการควรเตรียมยาสามัญประจำบ้านให้ครบถ้วน ส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านจิตใจ คือ การระแวงระวัง ตระหนกตกใจง่ายกับเสียงและสิ่งเคลื่อนไหว หากมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือศาลพระภูมิ ให้กราบไหว้บูชา สามารถช่วยให้สบายใจขึ้นได้

“ลุนนอนค้างคืนที่โรงแรมแห่งหนึ่ง ห้องสะอาด ที่นอนก็สบาย แอร์เย็นฉ่ำ ไม่มีเสียงรบกวน แต่ตอนยังงี้ก็นอนไม่หลับ มันไม่เหมือนนอนบ้านตัวเอง ไปเปลอหลับด้วยความเพลียจากการขับรถมาทั้งวัน ตอนตีอะไรก็ไม่รู้ เข้ามาก็เวียนหัว ลูกไม่ขึ้น ขอยาคลายหอมที่โรงแรมก็ไม่มี ต้องให้แฟนจ้างมอเตอร์ไซค์รับจ้างหน้าโรงแรมไปซื้อยา” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5)

“ป่านอนพักบังกะโลริมทะเลที่หัวหิน บรรยากาศดี เงียบจนวังเวง พอลมพัดก็ป็นเงาดันไม้ไหวไปไหวมา ได้ยินเสียงคลื่นกระทบกับชายหาด ตกตึกหน้อยป่าได้ยินเสียงหมาหอน เลขนี่ก็ขึ้นได้วยังไม่ได้บอกเจ้าที่เจ้าทางเลยว่ป่าจะมาขออาศัยนอนที่บังกะโลนี่” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 7)

3.5 ความรู้สึกของผู้สูงอายุขณะท่องเที่ยวเกี่ยวกับทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อตนเอง สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว และให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ ดังนั้น ในการท่องเที่ยวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เกิดความประทับใจกับการให้บริการ การเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ และนักท่องเที่ยวมากเป็นพิเศษ หากพบเห็นว่าผู้สูงอายุที่เดินทางโดยลำพังเกิดปัญหา จะให้ความช่วยเหลือโดยไม่ต้องรอให้ร้องขอ และหากผู้สูงอายุเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัว เห็นได้ชัดเจนว่า สมาชิกในครอบครัวให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากกว่าบุคคลในวัยอื่นภายในครอบครัว เช่น ประคับประคองขณะเดิน ให้บริการเมื่อรับประทานอาหาร เป็นต้น ทำให้เกิดภาพประทับใจกับผู้พบเห็น ความรู้สึกของผู้สูงอายุขณะท่องเที่ยวเกี่ยวกับทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อตนเอง คือ ทัศนคติในเชิงบวก รู้สึก ชื่นชมและยินดีที่จะให้บริการหรือร่วมเดินทาง เปรียบเสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่คนหนึ่ง

“ไปเที่ยวประเทศพม่า แม่ค้าเสนอขายของกับป้าแต่พูดภาษาอังกฤษอย่างเดียวเลย คนที่ยืนข้างๆ คงเห็นว่าป้าแก่ๆ ฟังภาษาอังกฤษไม่ออก เค้ายกไม่รู้หรือว่าป้าเนี่ย ครูสอนภาษาอังกฤษ หวังใครรับเข้ามาช่วยพูดช่วยแปลใหญ่เลย ป้าไม่ยอมทำให้เจ้าหน้าที่แตกก็เลยทำตามน้ำไป” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11)

“ลู่ไปเที่ยวกับครอบครัวเป็นประจำ ลูกหลานลู่ดูแลดีมาก ไม่ต้องหยิบจับอะไรเลย จะกินอะไร จะไปไหน อยากได้อะไร ตามใจลู่ทุกเรื่อง พอลู่ลุกขึ้นจะไปห้องน้ำ ก็ประคองลู่พาไปห้องน้ำ กลัวลู่ลื่น ลงบันไดก็ประคอง กลัวลู่ตกบันไดจนเจ้าหน้าที่ในนั้นแซวเลยว่า อิจจาคูณลู่จั่งเลย ลูกหลานดูแลดีอย่างนี้ เที่ยวได้อีกหลายปีเลยนะคุณลู่” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5)

“ไปเที่ยวทะเลที่ตรงกับครอบครัว ไปกัน 7 คน ไปเจอกับนักท่องเที่ยว อีกชุดที่มาเป็นครอบครัวเหมือนกัน ประมาณ 5-6 คน กำลังจะเหมาทัวร์ดำน้ำตื้น ก็เลยขอรวมกับเค้า เหมาทัวร์ดำน้ำตื้นไปครึ่งวัน ลู่ก็ลงไปดำด้วย ชอบมาตั้งแต่หนุ่มๆ แล้วไม่เคยพลาด ลู่ก็ดำอยู่ใกล้ๆ ไม่ว่าลู่จะว่ายไปดำตรงไหนก็ลากลู่ไปตลอด พอขึ้นมาพักบนเรือ อีกครอบครัวก็ชมใหญ่ว่า ลู่อายุมากกว่าเค้าเป็นสิบปีแล้วยังแข็งแรงอยู่เลย พอกลับจากทะเล ลู่ก็เอารูปไปให้เพื่อนบ้านดู มีแต่คนชื่นชมว่า อายุขนาดนี้ยังดำน้ำไปหวินี้ เก่งจริงๆ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 10)

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ปราศจากปัญหาและอุปสรรคเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้สูงอายุ แก่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีวางแผนปรับปรุงสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และการให้บริการที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาเพิ่มศักยภาพแนวทางการตลาดและ การแก้ไขปรับปรุงในด้านต่างๆ ทั้งยังสร้างความประทับใจ รักษาภาพพจน์ ซึ่งเป็นผลทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาใช้บริการและบอกต่อกัน เป็นผลดีต่อผู้สูงอายุและเศรษฐกิจการท่องเที่ยวต่อไปการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวคุณภาพที่เป็นผู้สูงอายุสนใจการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการสนับสนุน การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอีกด้วย

การศึกษา เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวรวมถึงทำความเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ ที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม ด้วยวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ข้าราชการบำนาญ ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จังหวัดนครปฐม โดยวิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตลอดการวิจัย สำหรับการบันทึกข้อมูล ใช้การบันทึกเสียงด้วยเครื่องอัดเสียงและมีการจดบันทึกพร้อมด้วย จากนั้น เก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาแยกประเภท จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์โดยการตีความวิเคราะห์เนื้อหาและความหมาย และตรวจข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในจังหวัดนครปฐม

ผู้สูงอายุมีมูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เพื่อไปมาหาสู่กับบรรดาลูกหลาน และญาติสนิทมิตรสหาย ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนบรรยากาศ เป็นการพักผ่อน และสร้างความอึดใจ รวมถึงการแสวงหาที่ชืดเหนียวทางจิตใจ ด้วยการไปเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ มีการจัดการวางแผนการท่องเที่ยว ก่อนการเดินทาง เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดสถานที่พัก ร้านอาหาร และสถานที่ท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จากสื่อต่างๆ และการบอกเล่าของผู้ที่รู้จักที่เคยมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวไปในสถานที่นั้นมาก่อน หลังจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทำการค้นหาข้อมูลด้วยตัวเองในวิธีการ เปิดอินเทอร์เน็ตหาข้อมูล โทรศัพท์สอบถามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมถึงการสอบถามจากญาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ใกล้กับสถานที่ที่จะไปท่องเที่ยว ข้อมูลที่สอบถามเป็นลักษณะของ การเดินทาง ที่พัก ที่กิน และร้านอาหาร จำหน่ายของฝาก ไม่ว่าจะเป็นระยะทาง ความสะอาด สะดวก ปลอดภัย ระยะเวลา รวมถึงเรื่องของราคา ฤดูกาลที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวไปในสถานที่ ที่แตกต่างกัน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ คือ การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม

บททวิทัศนศาสตร์การสงวนลิขสิทธิ์

2. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยว

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ เกิดจากสภาพร่างกายที่เสื่อมตามวัย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางสายตา การเดิน การเคี้ยวอาหาร ระบบการขับถ่าย รวมถึงโรคประจำตัวต่างๆ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่ไม่เอื้ออำนวยต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ บริการขนส่งสาธารณะ ห้องน้ำสาธารณะ ป้าย สัญลักษณ์ สัญญาณไฟจราจร จุดพักรถ ร้านอาหาร โรงแรมที่พัก และสถานที่ท่องเที่ยว ในด้านความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ คือ ทางเดินที่ปราศจากสิ่งกีดขวาง จุดนั่งพักภายในสถานที่ท่องเที่ยว ความสูงชันของขั้นบันไดและราวจับ ความชัดเจนของป้ายและสัญญาณไฟจราจร ห้องน้ำที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การดำรงยาสามัญประจำบ้าน เสียงที่รบกวนขณะนอนหลับ เป็นต้น หากสังคมตระหนักและให้ความสำคัญปรับปรุง เปลี่ยนแปลงต่อการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมแล้ว ผู้สูงอายุจะเข้าถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ต้องการ โดยปราศจากปัญหาและอุปสรรค จัดว่าเป็นการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านการท่องเที่ยวให้เท่าเทียมกับคนทุกคนในสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในจังหวัดนครปฐม

จากข้าราชการวัยทำงาน สู่ข้าราชการบำนาญในวัยสูงอายุ เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทต่างๆ มากมายสู่สถานการณ์ใหม่ ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยการปรับตัวของผู้สูงอายุควรเป็นการปรับตัวเพื่อเปลี่ยนแปลงบทบาทให้มีความสุขและเป็นที่ยอมรับจากสังคม การมีกิจกรรมต่างๆ ในสังคมจะทำให้มีความรู้สึกที่ยังมีคุณค่า ส่งเสริมการปรับตัวได้ดี นั่นคือ ผู้สูงอายุที่ต้องการมีชีวิตอย่างมีความสุขนั้น จะต้องมิกิจกรรมในการดำเนินชีวิต กิจกรรมและบทบาทที่เลิกทำ จำเป็นต้องมีกิจกรรมใหม่ๆ มาทดแทน เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจและมีความสุข การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญเลือก สอดคล้องกับ ลิดดี และวิลบรินด์ท์ (Leedy and Wynbarand 1987 : 75 – 76) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเกษียณอายุว่าควรคำนึงถึงผลกระทบด้านต่างๆ หนึ่งในนั้นคือ สัมพันธภาพในครอบครัว เช่น การพูดคุยกับบุตรหลานหรือบุคคลที่ตั้งใจจะไปอาศัยอยู่ด้วย เป็นต้น รวมถึงการใช้เวลาว่าง และการมีกิจกรรมในสังคม เช่นการทำงานอดิเรก การท่องเที่ยว การทำงานอาสาสมัคร การเป็นสมาชิกชมรมหรือสมาคมต่างๆ เป็นต้น

ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ มีฐานะทางการเงินที่มั่นคงจึงเงินบำนาญทำให้สามารถท่องเที่ยวไปในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบเยี่ยมญาติมิตร สอดคล้องกับ ศรีัญญา วรากุลวิทย์ (ศรีัญญา วรากุลวิทย์ 2546 : 15 – 20) แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการ ที่กำหนดโดยวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว เช่น พักผ่อน ศึกษาดูงาน กีฬา การเยี่ยมญาติมิตร การประชุม การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

ในระหว่างการเดินทางไปเยี่ยมญาติมิตร เกิดการท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่างๆ ที่เป็นทางผ่านหรือสถานที่ใกล้เคียง สามารถจำแนกเป็น การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม

2. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในจังหวัดนครปฐม

เนื่องจากสังคมไทยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวและให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงได้รับการบริการ เอาใจใส่ จากเจ้าหน้าที่ หรือนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ Bencha Yoddumnern (Bencha Yoddumnern , 1992 : 16) ที่ได้กล่าวว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นถึงการให้ความเคารพผู้ที่มีอาวุโสกว่า ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นเครือญาติหรือไม่ก็

ตาม โดยถือว่าผู้ที่มีอาวุโสกว่าซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่คนรุ่นหลัง หน่วยพื้นฐานในการปลูกฝังให้สมาชิกเคารพผู้ที่มีอาวุโสกว่าคือครอบครัว ซึ่งให้การอบรมสมาชิกให้รำลึกถึงสิ่งที่ผู้อาวุโสกว่าได้เคยปฏิบัติหรือมีน้ำใจต่อกัน ซึ่งหมายถึงการนึกถึงบุญคุณ บุญคุณถือเป็นคุณแจสำคัญของความมั่นคงในชีวิตสังคมของคนไทย และจากการปลูกฝังในครอบครัวเป็นพื้นฐานให้คนรุ่นหลังมองผู้สูงอายุในฐานะของผู้ที่เคยทำประโยชน์มาก่อน ถือว่าเป็นผู้มีบุญคุณ และวัฒนธรรมที่สะท้อนการเคารพผู้สูงอายุของผู้ที่อ่อนวัยกว่าแสดงออกในหลายลักษณะ นับตั้งแต่ภาษาที่ใช้กับผู้สูงอายุ ภาษาไทยนั้นมีคำศัพท์และน้ำเสียงที่แสดงถึงอาวุโสของบุคคลค่อนข้างเด่นชัด เช่น เรียกผู้พี่แก่กว่าว่าพี่ อ่อนกว่าว่าน้องและสำหรับผู้สูงอายุนั้น รูปศัพท์ที่ใช้อ้างอิงถึงผู้สูงอายุ จะนิยมใช้คำศัพท์คำเดียวกันสำหรับผู้สูงอายุทุกคนที่อยู่ในวัยระนาบเดียวกับปู่ตาชายของผู้พูด โดยเรียกว่าปู่ หรือย่า หรือตา หรือยาย ทั้งๆที่บุคคลนั้นไม่ได้มีความผูกพันทางสายโลหิตกับตัวผู้พูดแต่อย่างใด นอกจากคำเรียกขานแล้ว ภาษากายก็เป็นเรื่องสำคัญของชุมชน เมื่อผู้อ่อนวัยพบปะสนทนากับผู้สูงอายุ ผู้ที่อ่อนวัยกว่าต้องเป็นฝ่ายไหว้ก่อน โดยในการไหว้นั้นผู้อ่อนวัยกว่าต้องค้อมตัว ก้มหัวต่ำกว่าผู้สูงอายุ และต้องใช้คำพูดที่สุภาพกับผู้สูงอายุและหากเดินผ่านผู้สูงอายุ ผู้ที่อ่อนวัยกว่าก็ต้องก้มตัวเมื่อเดินผ่านหน้า และต้องไม่หันปลายเท้าชี้เข้าหาผู้สูงอายุ

แต่สิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคสำหรับผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว คือ ปัญหาทางสายตา การเดิน การเคี้ยวอาหาร ระบบการขับถ่าย รวมถึงโรคประจำตัวต่างๆ ที่มาจากสภาพร่างกายที่เสื่อมไปตามวัยทั้งสิ้น สอดคล้องกับ นพคุณ ดิสุคนธ์ (นพคุณ ดิสุคนธ์ , 2538 : 1) ผู้สูงอายุมีการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างลำบาก และเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น โรคภัยไข้เจ็บก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บก็จะมีสภาพร่างกายที่เสื่อมลง มีส่วนกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและครอบครัวของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ทำให้ผู้สูงอายุพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคสำหรับผู้สูงอายุในการท่องเที่ยว นอกเหนือจากสภาพร่างกายที่เสื่อมไปตามวัย ยังพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการด้านความปลอดภัย และการได้รับการยกย่องนับถือการยอมรับจากคนในสังคม สอดคล้องกับพรณธิภา บุญพิทักษ์ (พรณธิภา บุญพิทักษ์ , 2548 : 3) ผู้สูงอายุมีความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย (Security Needs) และความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคม กลุ่ม และครอบครัว

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น สามารถแก้ไขได้ด้วยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวหรือระเบียบในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม ปลอดภัย และได้มาตรฐานอย่างเป็นทางการ เช่น ทางเดินที่ปราศจากสิ่งกีดขวาง จุดนั่งพักภายในสถานที่ท่องเที่ยว ความสูงชันของขั้นบันไดและราวจับ

ความชัดเจนของป้ายและสัญญาณไฟจราจร ห้องน้ำที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การสำรองยาสามัญประจำบ้าน การจัดการกับเสียงที่รบกวนขณะนอนหลับ เป็นต้น สอดคล้องกับ Leo and Silverstone (Leo and Silverstone 1971, อ้างถึงใน วรวรรณ นิตยงกช 2541) ความปลอดภัย (Safety) การเคลื่อนที่ของผู้สูงอายุ สัมพันธ์กับความปลอดภัย เช่นการหลีกเลี่ยงการเคลื่อนที่โดยใช้บันได และหลีกเลี่ยงสิ่งกีดขวางที่ไม่ปลอดภัย มีหลายสิ่งที่ไม่สามารถดัดแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เช่น แสงสว่างที่เพียงพอสำหรับพื้นที่ที่จะเกิดอันตราย เช่น ครัว ห้องน้ำ และทางลงบันได เป็นต้น ราวจับที่แข็งแรงตลอดภายในบ้าน โดยเฉพาะทางเดินในห้องน้ำ ผู้สูงอายุบางคนต้องเดินกระช่อกระแย่ง ดังนั้นจึงไม่ควรมีพรมผืนเล็กๆ เสื่อ หรือสิ่งอื่นๆ ที่อาจจะทำให้สะดุด หกล้ม ทุกบ้านของผู้สูงอายุควรมีสัญญาณป้องกันไฟด้วยไฟสว่างวาบ และเครื่องใช้สำหรับผู้สูงอายุใช้ ควรมีสัญลักษณ์ที่เห็นได้เด่นชัด

หากมีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยเชื่อว่า จะสามารถดึงดูดให้ผู้สูงอายุออกมาเดินทางท่องเที่ยวกันมากยิ่งขึ้น มีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ เพราะเชื่อว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้อาจใช้ชีวิตในช่วงสุดท้ายให้มีความสุข โดยการเดินทางท่องเที่ยว และพักผ่อนไปกับครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรตระหนักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวก รวมทั้งเพิ่มความปลอดภัยให้ผู้สูงอายุ
2. การพัฒนาสาธารณูปการ เช่น อาคารสถานที่ ให้มีลักษณะสากล สำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย รวมทั้งผู้พิการ สามารถเข้าถึงได้ ที่เรียกว่า Universal Design
3. การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ปราศจากปัญหาและอุปสรรคสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัยที่ชัดเจนและทั่วถึงมากกว่าปัจจุบัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อจัดทำแผน สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในจังหวัดนครปฐม เป็นงานวิจัยด้านหนึ่งเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จึงเหมาะสำหรับเป็นพื้นฐานในการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ สภาพแวดล้อม การดูแลผู้สูงอายุ และการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ

2. งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญในจังหวัด นครปฐม สามารถปรับใช้กับการออกแบบสถานที่ท่องเที่ยวตามความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อ พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้มีศักยภาพต่อไป

3. สถาบันครอบครัวเริ่มมีข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น แนวคิดในการให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุเริ่มมีบทบาทในทางปฏิบัติมากขึ้น งานวิจัยที่ควรมีคือ การศึกษาเครือข่ายทางสังคมระดับชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการให้การดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้ง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดผลสำเร็จ ในการที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมใน การดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของชุมชนในส่วนที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรรณิกา เจริญลักษณ์. “บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่สังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

ชาย โพธิ์สิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550.

ชุตินา หลุทัย. “นโยบายคุณภาพชีวิตตามแผนพัฒนาสาธารณสุข.” วารสารกองการพยาบาล 29, 2 (พฤษภาคม 2545):50-53

เชิดชัย มีคำ. เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ. กรุงเทพฯ : กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง, 2540.

นพคุณ ดิสุคนธ์. “ความเป็นปึกแผ่นในครอบครัวของผู้สูงอายุ.” วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไอเดียนสโตร์, 2544.

บรรลุ ศิริพานิช. คู่มือผู้สูงอายุ : ฉบับเตรียมตัวก่อนสูงอายุ (เตรียมตัวก่อนเกษียณการงาน). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี, 2550.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ซี.พี.บุ๊ก สแตนดาร์ด, 2548.

ประพิณ วัฒนกิจ. “มโนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.” วารสารกองการพยาบาล. 15,48 (มกราคม – เมษายน 2531) : 8-12.

ประพิมพ์ดาว สุคนธ์. “สุขภาพจิตผู้สูงอายุศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนเชื้อเพลิงพัฒนาเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

ปัญญาภัทร ภัทรกัณทากุล. “การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

พรรณธิดา บุญพิทักษ์. “การพัฒนาเครือข่ายกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ในสังกัดสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

พรศุณี อินยะรัตน์. “ศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2547.

พฤตินันท์ เหลืองไพบุลย์, “การจัดบริการสวัสดิการสังคมในชมรมผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมของชมรม ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร.,” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

ละออง สุวิทยาภรณ์. “ปัญหาสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุในชนบท : กรณีศึกษาเฉพาะอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเอกสุขศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, 2534.

วรรณภา วงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

วรรณภา บุญระยอง “แนวคิดในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ.” วารสารผู้สูงอายุ 16,2 (2540) : 34 – 40.

วรวรรณ นิตบงกช “ผู้สูงอายุ”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ศรีธรรม ธนะภูมิ. พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, 2535.

ศรัญญา วรากุลวิทย์. ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เฟื่องฟ้า พรินติ้ง, 2546.

ศุกกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจน. พจนานุกรมศัพท์กรวิจัยและสถิติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

สุรกุล เจนอบรม. วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. “เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับการปฏิรูประบบราชการในต่างประเทศ.” วันที่ 12-13 มิถุนายน 2542.

สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.

อัมพร เกลิมฉัตร. “การเตรียมตัวสำหรับชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษาจากข้าราชการครู บำนาญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2542.

อุดม เขยกิจวงศ์, ประชิต สกฤษพัฒน์ และ วิมล จิโรจพันธ์. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว, 2548.

ภาษาต่างประเทศ

Bencha Yodduern. “Changing roles and statuses of women in Thailand.” Institute of Population and Social Resarch Mahidol University, 1992.

Brown Arnold S. The Social Process of Aging and Old Age New Jersey : Pren Tice Hall Inc, 1990.

Burnside, Irene M. Nursing the Aged. 2nd ed. New York : Mc Graw Hill Book Company, 1981.

Gee, Chuck Y. ; Makens, James C. and Choy, Dexter J. L. The travel industry. 2nd ed. New York: Van Nostrand Reinhold, c1989.

Hudman, L.E. Tourism: A shining world. Ohio: Grid Inc, 1980.

Leedy, Jack J. Wynbrandt J. Executive Retirement Management. New York : Fact on File, 1987.

Eliopoulos, Charlotte. Gerontological Nursing 2nd ed Philadelphia : J.B. Lipincott Company, 1987.

ภาคผนวก
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
ภาคผนวก ก
แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. เริ่มการสัมภาษณ์

แนะนำตัว

ผู้วิจัยเป็นนักศึกษาปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมีความประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้งเรื่องประวัติส่วนตัวเบื้องต้น ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวภายหลังจากการเกษียณอายุราชการรูปแบบการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ความคิด ทศนคติในเรื่องดังกล่าว

ผู้วิจัยขออนุญาต และขอภัยหากบางคำถามอาจเป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัว และให้สัญญาว่าจะพิจารณาดำเนินการและเลือกวิธีการที่ดีและเหมาะสมในการนำเสนอรายงานผลการวิจัยที่จะเป็นการเปิดเผยข้อมูลด้วยความระมัดระวังไม่ให้ล่วงล้ำไปในเรื่องส่วนตัวมากเกินไป

2. คำถามเพื่อใช้ค้นหาข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อ - สกุล.....
 ชื่อเล่น..... (อาจใช้ระบุ เป็นนามแฝงในงานวิจัย) เพศ.....สถานะ อายุ.....ปี
 เบอร์โทรศัพท์ บ้าน..... มือถือ..... (ผู้วิจัยใช้ติดต่อหากต้องการข้อมูลเพิ่มเติม)
 จำนวนสมาชิกในครอบครัว..... ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ.....
 สุขภาพ / โรคประจำตัว.....
 การศึกษา.....
 รายได้รวมเฉลี่ยต่อเดือน.....ภาระทางการเงิน.....
 ภาระหน้าที่/กิจกรรมประจำวัน.....

 ความถี่ในการท่องเที่ยวหลังจากเกษียณอายุราชการ.....ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว.....ต่อครั้ง

3. รูปแบบการท่องเที่ยว

อะไรคือมูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวไปในสถานที่นั้นๆ

มีการจัดการ วางแผน ในการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

มีรูปแบบในการท่องเที่ยวแบบใด

ท่องเที่ยวไปกับใคร และไปอย่างไร

ความคาดหวังที่จะได้รับจากที่เที่ยวนั้นๆ

ความประทับใจจากการท่องเที่ยวที่นั่นๆ

4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยว

มีปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางอย่างไรบ้าง

มีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของที่พักรถหรือที่พักแรมอย่างไรบ้าง

มีปัญหาและอุปสรรคในสถานที่ท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

5. ข้อเสนอแนะ

จากประสบการณ์จากการท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีความต้องการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องปรับปรุง เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรืออำนวยความสะดวก ในเรื่องใดบ้าง

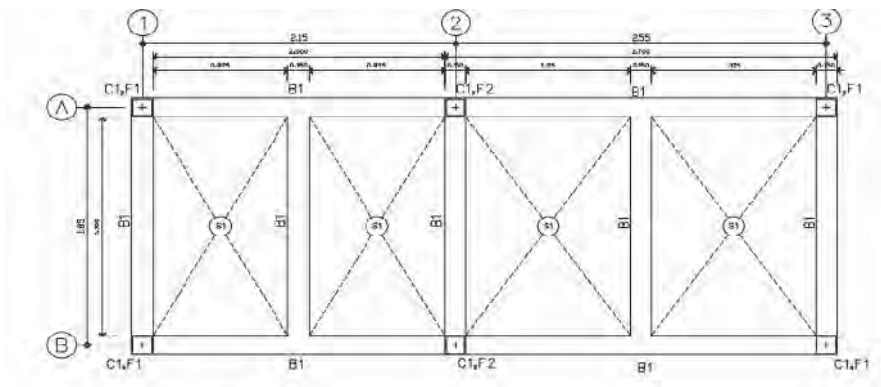
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาคผนวก ข

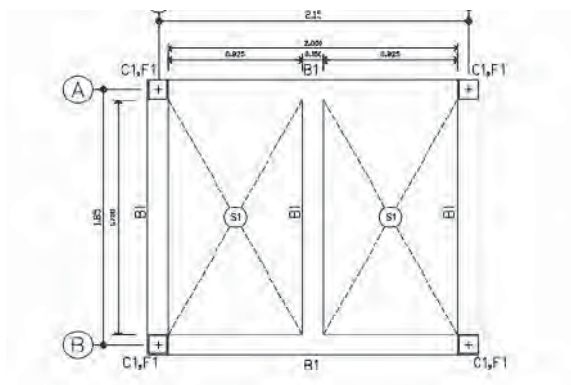
ผังโครงสร้างสุขาธารณะต้นแบบผู้สูงอายุและผู้พิการ

ผังโครงสร้างอาคารณะต้นแบบผู้สูงอายุและผู้พิการ

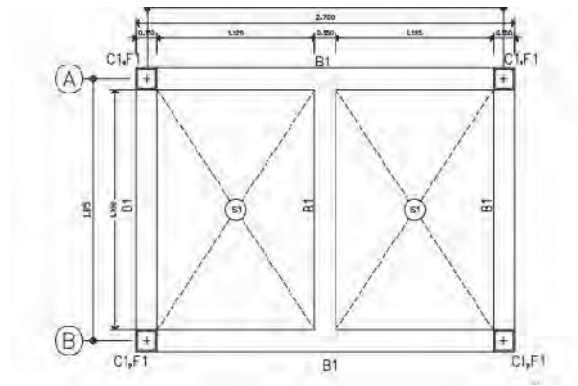
ภาพที่ 1 รูปผังโครงสร้างอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 1

ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธาณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 2 รูปส่วนห้องอาบน้ำ

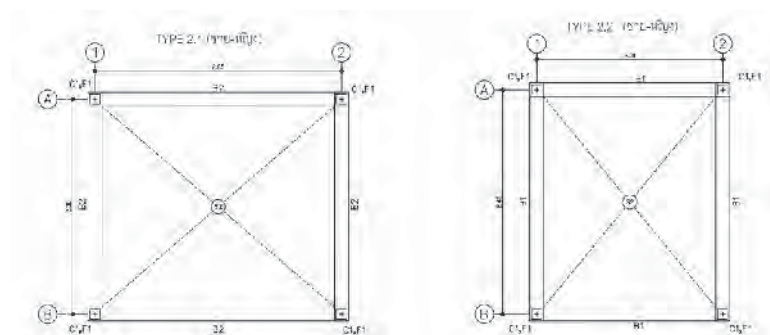
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธาณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 3 รูปส่วนห้องส้วม

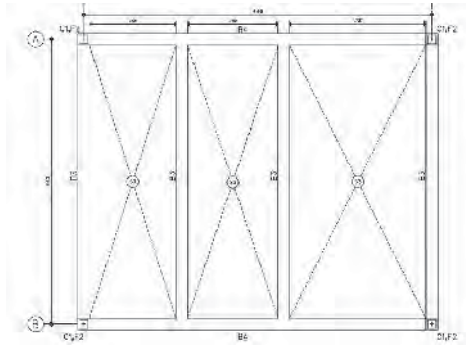
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสาธารณสุขาระยะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

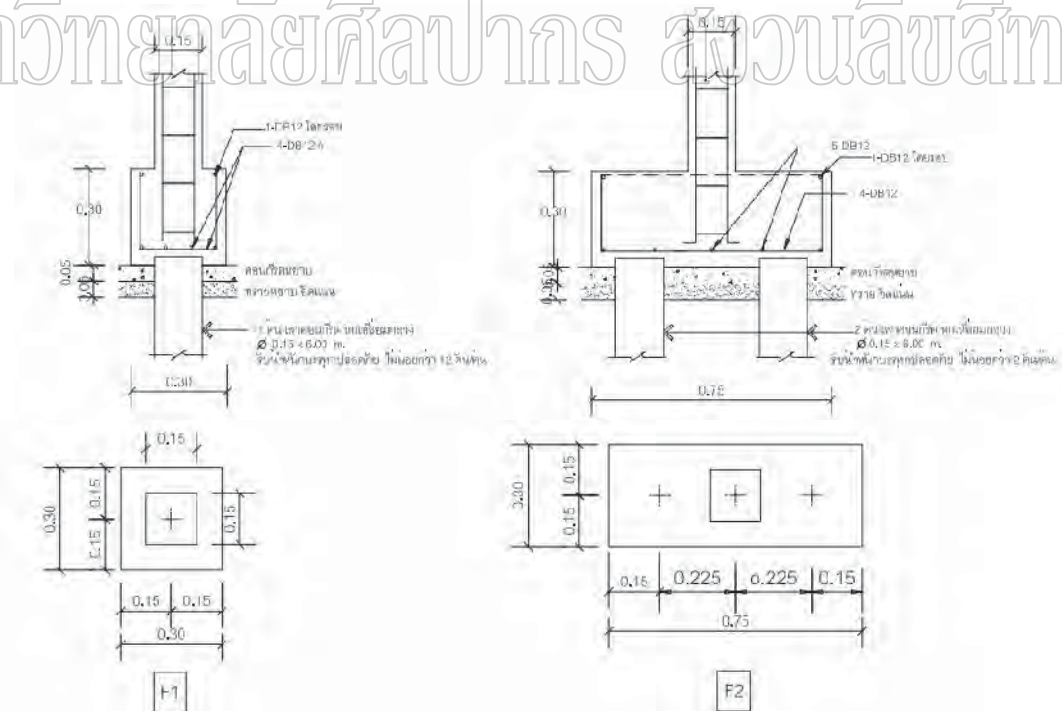
ภาพที่ 4 รูปผังโครงสร้างสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2

ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสาธารณสุขาระยะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

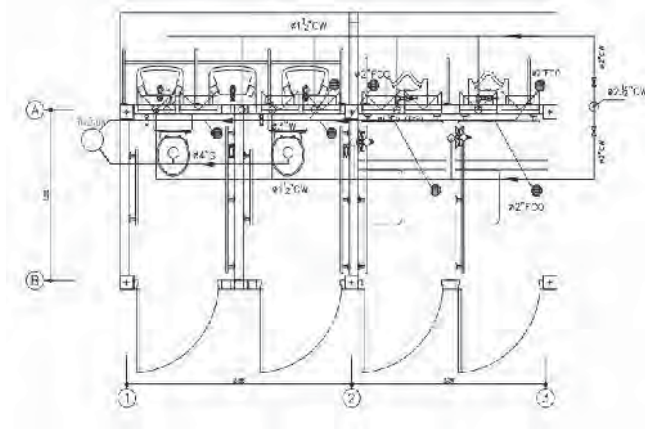

ภาพที่ 5 รูปผังโครงสร้างอาคารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 3 (ชาย-หญิง)
 ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุ
 และผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนลิขสิทธิ์

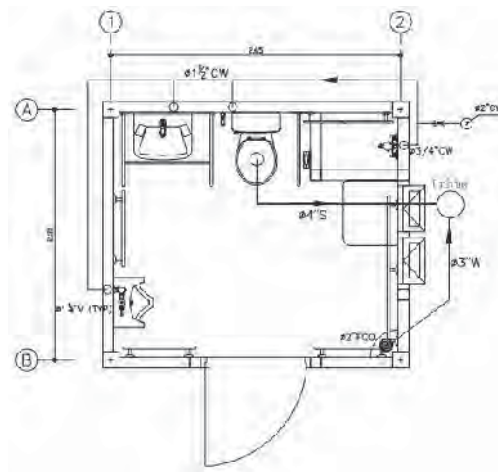
ภาพที่ 6 รูปแบบขยายฐานราก
 ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุ
 และผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 9 รูปผังสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 1

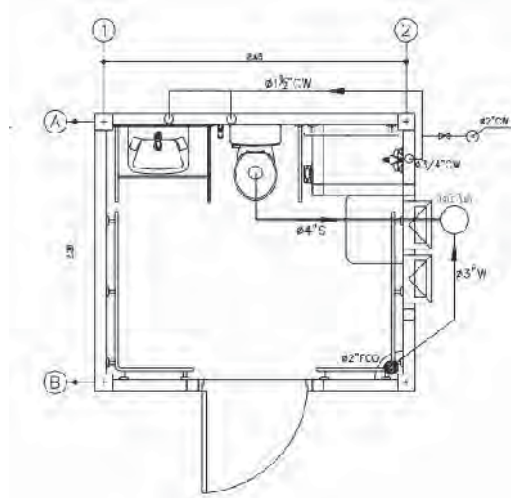
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

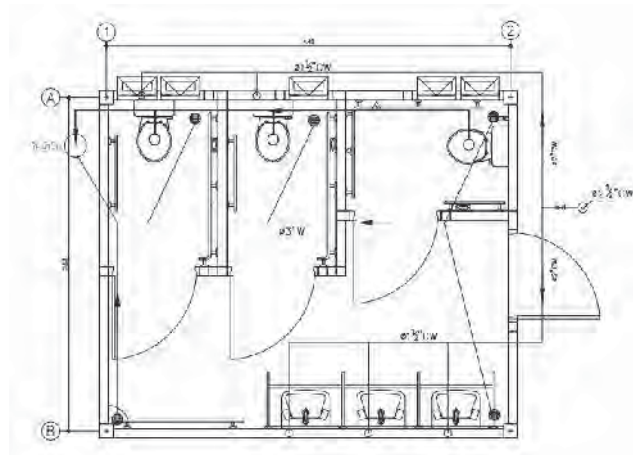
ภาพที่ 10 รูปผังสุขาภิบาลสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.1 (ชาย)

ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

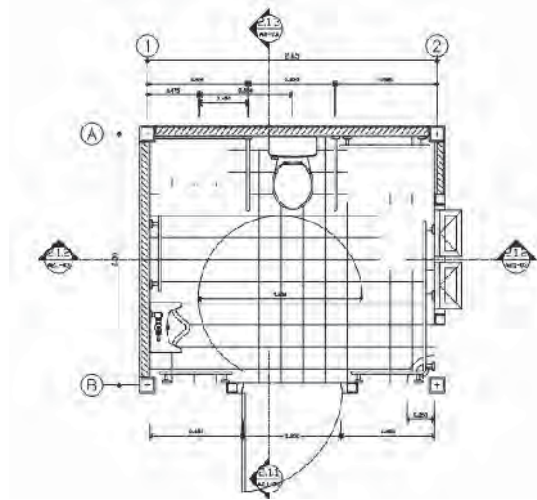

ภาพที่ 11 รูปผังสุขาภิบาลสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.1 (หญิง)
 ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุ
 และผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

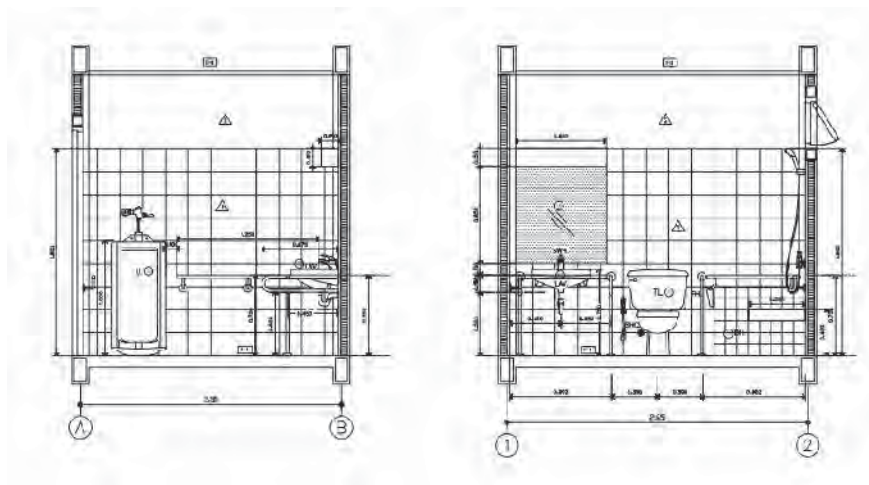
ภาพที่ 12 รูปผังสุขาภิบาลสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 3 (หญิง)
 ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุ
 และผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 13 รูปแปลนห้องสุขาชาย

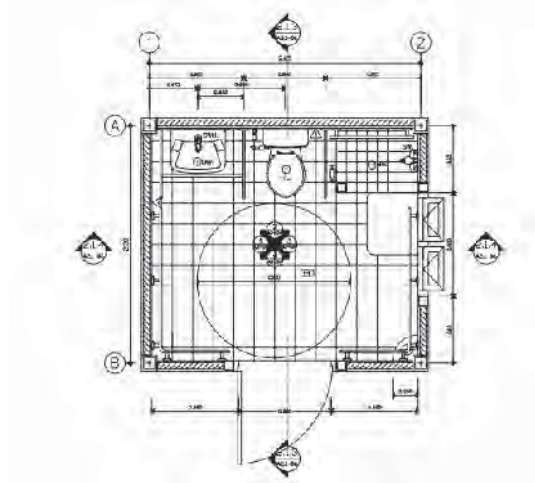
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 14 รูปแบบสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.1 (ชาย)

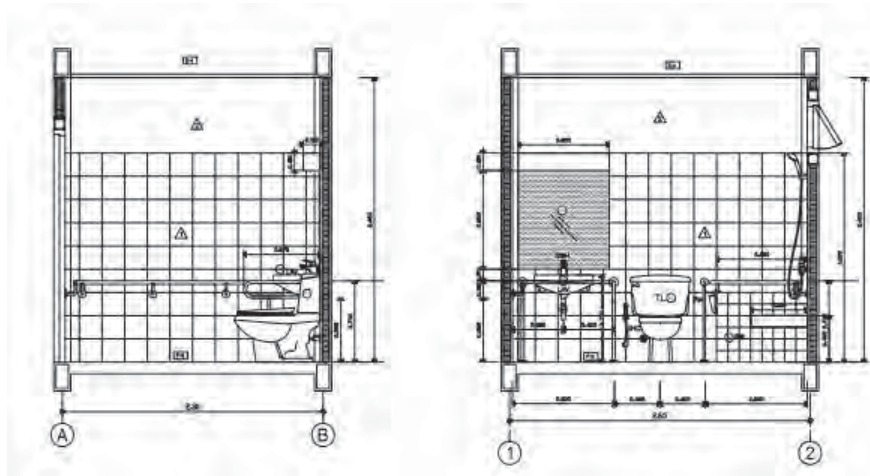
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 15 รูปแปลนห้องสุขาหญิง

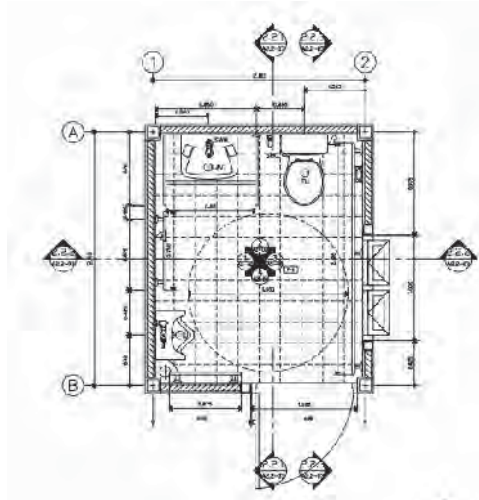
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 16 รูปแบบสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.1 (หญิง)

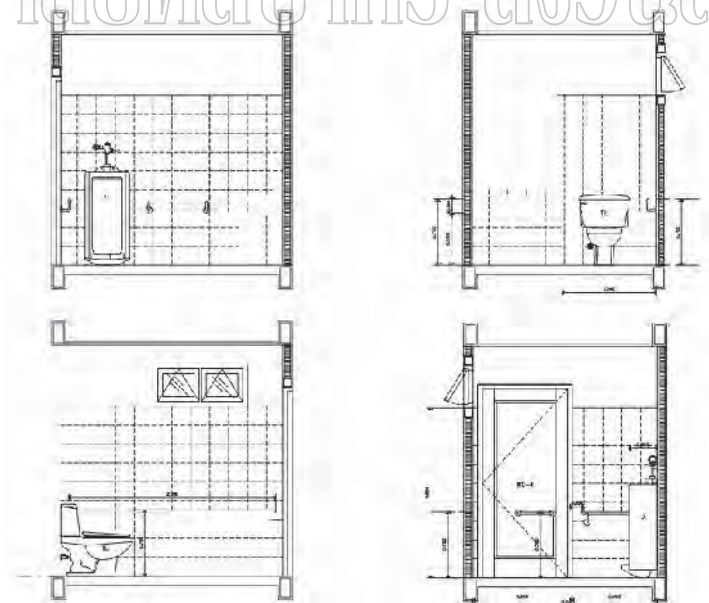
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 17 รูปแบบสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.2 (ชาย)

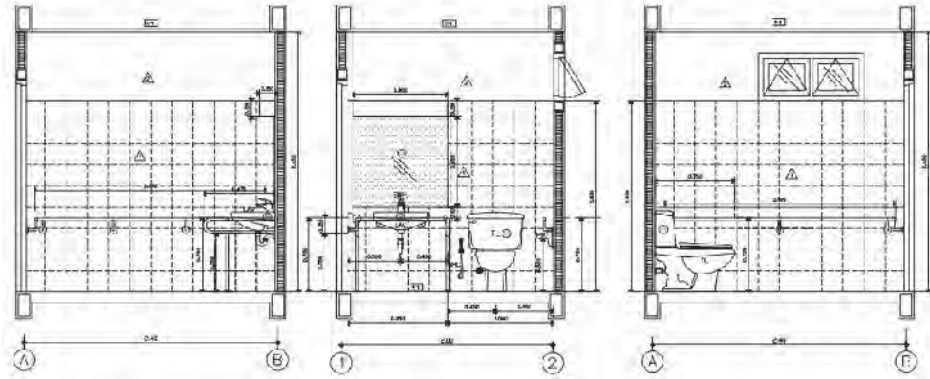
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 18 รูปแบบสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.2 (ชาย)

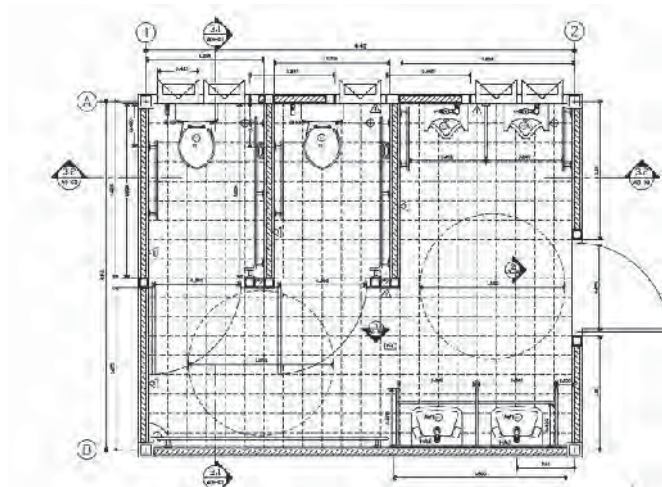
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 19 รูปแบบสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 2.2 (หญิง)

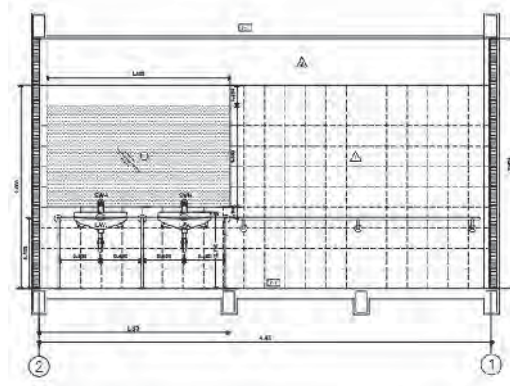
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 20 รูปแบบสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ Type 3 (ชาย)

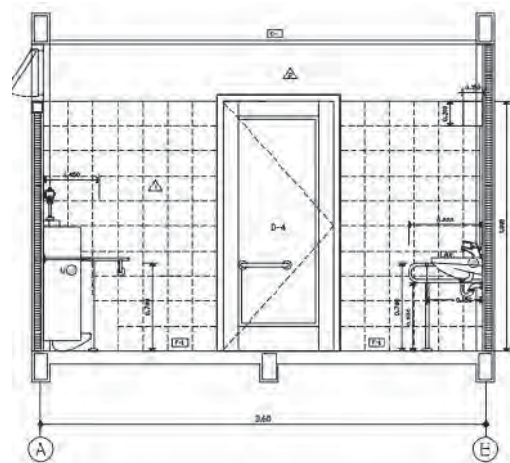
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 21 รูปด้านห้องสุขาชาย 1

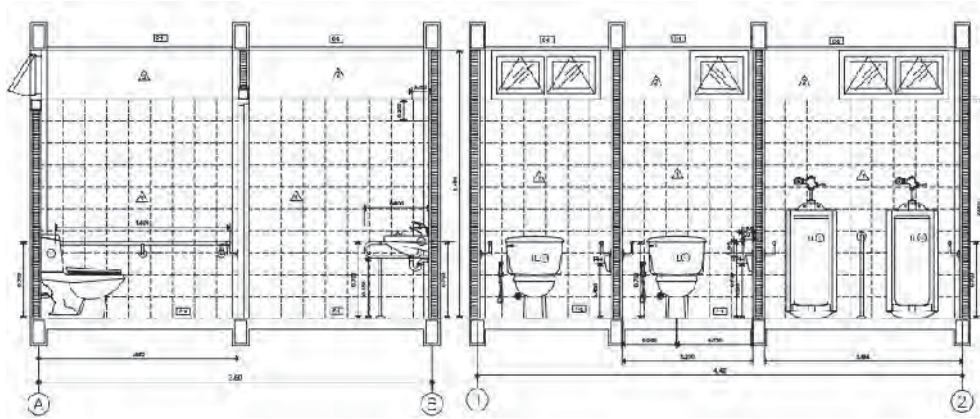
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 22 รูปด้านห้องสุขาชาย 2

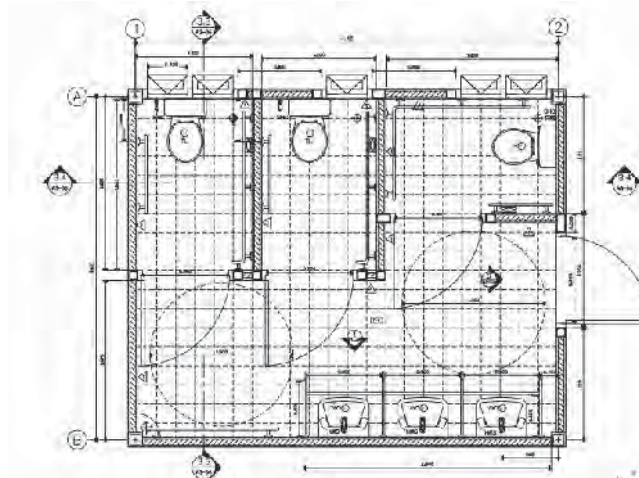
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 23 รูปแบบสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ TYPE 3 (ชาย)

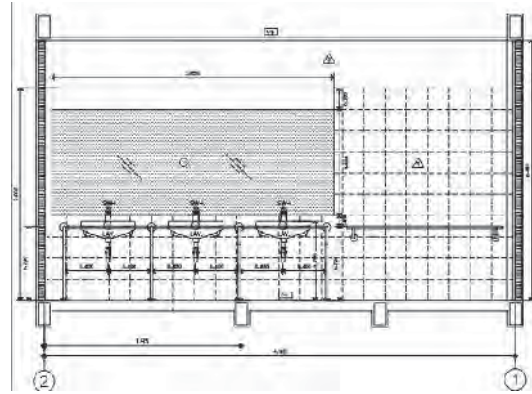
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 24 รูปแบบสุขาสาธารณะผู้สูงอายุและผู้พิการ TYPE 3 (หญิง)

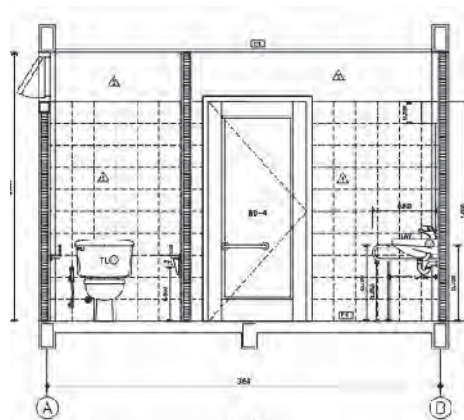
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

ภาพที่ 25 รูปด้านห้องสุขาหญิง 1

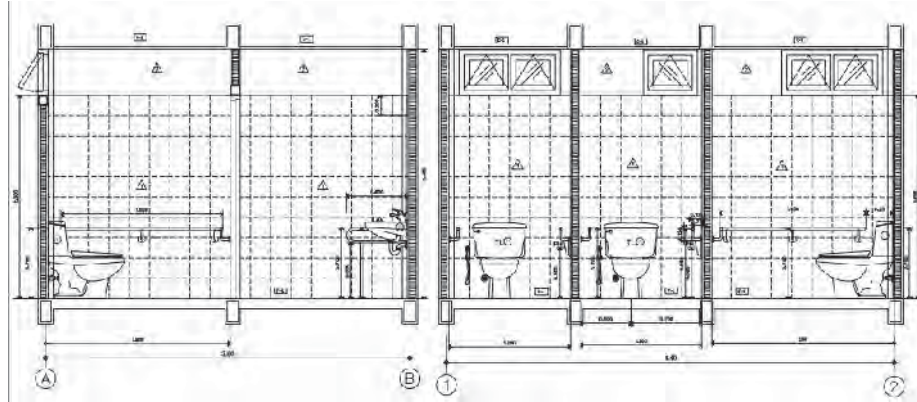
ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 26 รูปด้านห้องสุขาหญิง 2

ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550

ภาพที่ 27 รูปตัดห้องสุขาหญิง

ที่มา : ไตรรัตน์ จารุทัศน์, “เอกสารเผยแพร่โครงการสุขาสาธารณะต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ,” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

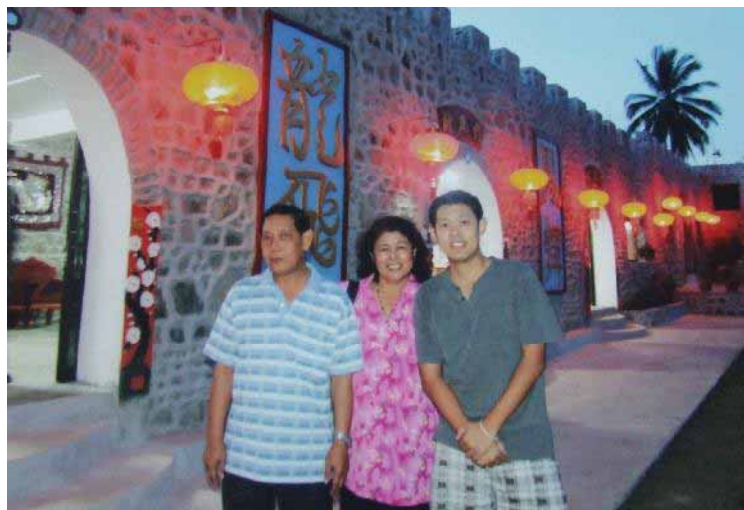
ภาคผนวก ค

ตัวอย่างภาพจากประสบการณ์ท่องเที่ยว

ภาพที่ 28 ถ่ายที่สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 29 ถ่ายที่หมู่บ้านศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 30 ถ่ายที่พระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 31 ถ่ายที่คอกอย่างขาง จัคหวัดเชียงใหม

ภาพที่ 32 ถ่ายที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยศิลปากร สวทช. สวทช. สวทช.

ภาพที่ 33 ถ่ายขณะเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 34 ถ่ายที่คอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 35 ถ่ายที่ปายเคียงฟ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 36 ถ่ายที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 37 ถ่ายที่ ฟาร์มโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 38 ถ่ายที่วังรีรีสอร์ท จังหวัดนครนายก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 39 ถ่ายที่วังรีรีสอร์ท จังหวัดนครนายก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 40 ถ่ายที่ขึ้นเรือไปเกาะช้าง จังหวัดตราด

ภาพที่ 41 ถ่ายที่เกาะช้าง จังหวัดตราด

ภาพที่ 42 ถ่ายที่แหลมงอบ จังหวัดตราด

ภาพที่ 43 ถ่ายที่น้ำตกเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 44 ถ่ายที่สะพานแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 45 ถ่ายที่ถ้ำพระยานคร จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 46 ถ่ายที่ถ้ำเล เขากอบ จังหวัดตรัง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 47 ถ่ายที่ประเทศลาว

ภาพที่ 48 ถ่ายที่หลวงพระบาง ประเทศลาว

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 49 ถ่ายที่ทุ่งไหหิน ประเทศลาว

ภาพที่ 50 ถ่ายที่วัดบุเรงนอง ประเทศพม่า

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 51 ถ่ายที่นครวัด ประเทศกัมพูชา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาคผนวก ง สงวนลิขสิทธิ์
สิทธิประโยชน์ที่ได้รับเมื่อเกษียณอายุราชการ

สิทธิประโยชน์ที่ได้รับเมื่อเกษียณอายุราชการ

ค่าตอบแทนที่ได้รับในรูปของบำเหน็จ/บำนาญ

ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 16 พ.ศ.2539) มีเรื่องน่ารู้เกี่ยวข้องกับการรับบำเหน็จบำนาญของข้าราชการ ดังนี้ เงินเดือนเดือนสุดท้ายหมายความว่าเงินเดือนที่ได้รับจากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือนเดือนสุดท้ายที่ออกจากราชการรวมทั้งเงินเพิ่มพิเศษรายเดือน สำหรับค่าวิชาและหรือเงินเพิ่มการเลื่อนฐานะ และหรือสำหรับประจำตำแหน่งที่ต้องฝ่าอันตรายเป็นปกติและหรือสำหรับการสู้รบและหรือสำหรับการปราบปรามผู้กระทำความผิด แต่ไม่รวมถึงเงินเพิ่มอย่างอื่น ๆ บำเหน็จหมายความว่าเงินตอบแทนความชอบที่ได้รับราชการมาซึ่งจ่ายครั้งเดียว บำนาญหมายความว่าเงินตอบแทนความชอบที่ได้รับราชการมาซึ่งจ่ายเป็นรายเดือน ทายาทผู้มีสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญหมายความว่า 1) บุตรให้รวมถึงบุตรซึ่งได้มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายซึ่งได้มีการฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก่อนหรือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่บิดาตายหรือนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงความตายของบิดา 2) สามีหรือภรรยา 3) บิดาและมารดา บำเหน็จบำนาญที่ข้าราชการได้รับนั้นเป็นสิทธิเฉพาะตัวโอนให้แก่ผู้อื่นไม่ได้ บำเหน็จบำนาญที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการที่เกษียณอายุ มี 2 ประเภทคือบำเหน็จ/บำนาญปกติและบำเหน็จตกทอด

บำเหน็จ/บำนาญปกติ

คุณสมบัติผู้มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญปกติ ดังนี้ 1) เป็นผู้ได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือน 2) มีอายุราชการตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป 3) ต้องไม่เป็นบุคคลที่ถูกไล่ออกหรือปลดออกจากราชการ เพราะมีความผิด 4) ต้องไม่เป็นข้าราชการวิสามัญหรือลูกจ้าง 5) ต้องไม่เป็นผู้ซึ่งรัฐบาลกำหนดเงินอย่างอื่นไว้ให้แทนบำเหน็จบำนาญแล้ว 6) ผู้ซึ่งไม่เคยรับราชการมาก่อนแต่ได้เป็นทหาร เมื่อปลดเป็นกองหนุนแล้วและได้กลับเข้ารับราชการอีก โดยมีเวลารับราชการติดต่อกับเวลาราชการกองประจำการหรือไม่ก็ตามยังไม่ครบหนึ่งปีบริบูรณ์

1. การออกจากราชการเข้าลักษณะที่จะได้รับบำเหน็จบำนาญด้วยสาเหตุหนึ่งเหตุใดใน 4 เหตุ ดังต่อไปนี้

1.1 เหตุทดแทน ข้าราชการที่ออกจากประจำการเพราะการเลิกหรือยุบตำแหน่งทางราชการยกเลิกตำแหน่งหน้าที่ราชการนั้นเสียโดยไม่มีงานในหน้าที่นั้นที่จะต้องปฏิบัติต่อไปอีกอันเป็นเหตุให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นต้องพ้นจากราชการไปหรือทางราชการยุบตำแหน่งนั้น โดยเอางาน

ในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นไปรวมกับงานในหน้าที่ของตำแหน่งอื่น อันเป็นเหตุให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นต้องพ้นจากราชการไปมีสิทธิได้รับบำเหน็จ/บำนาญ

1.2 เหตุทุพพลภาพ ข้าราชการผู้ป่วยเจ็บทุพพลภาพซึ่งแพทย์ที่ทางราชการรับรองได้ตรวจและแสดงความเห็นว่าไม่สามารถจะรับราชการในหน้าที่ซึ่งปฏิบัติอยู่นั้นต่อไปได้

1.3 เหตุสูงอายุ ข้าราชการผู้มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ หรือข้าราชการผู้ใดมีอายุครบ 50 ปีบริบูรณ์แล้วและมีความประสงค์จะลาออกจากราชการ ก็ให้ผู้มีอำนาจสั่งอนุญาตให้ลาออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุสูงอายุได้

1.4 เหตุรับราชการนาน ให้แก่ข้าราชการผู้มีเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญครบ 30 ปีบริบูรณ์แล้วแต่ถ้าข้าราชการผู้ใดมีเวลาราชการ สำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญครบ 25 ปีบริบูรณ์แล้ว ประสงค์จะลาออกจากราชการก็ให้ผู้มีอำนาจสั่งอนุญาตให้ลาออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุรับราชการนานได้ ข้าราชการผู้ใดมีสิทธิรับบำเหน็จด้วยเหตุ 4 เหตุนี้ หากมีเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญครบ 1 ปี บริบูรณ์ มีสิทธิได้รับบำเหน็จ และหากเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญครบ 10 ปีบริบูรณ์ มีสิทธิได้รับบำนาญ สำหรับข้าราชการที่ลาออกจากราชการ โดยไม่มีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญปกติด้วยเหตุ 4 เหตุนี้ จะต้องต้องมีเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญครบ 10 ปีบริบูรณ์จึงมีสิทธิได้รับบำเหน็จ และจะต้องต้องมีเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญครบ 25 ปีบริบูรณ์ จึงมีสิทธิได้รับบำนาญด้วยเหตุรับราชการนาน

การนับเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญ การนับเวลาระหว่างที่รับราชการตามปกติ เวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญ หมายถึงเวลาราชการที่ข้าราชการรับราชการมาตั้งแต่ต้นจนถึงวันสุดท้ายที่ได้รับเงินเดือนตามเกณฑ์และวิธีการที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน ให้เริ่มนับตั้งแต่วันรับราชการรับเงินเดือนจากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือน ซึ่งมีโช้อตราข้าราชการวิสามัญหรือลูกจ้างแต่ไม่ก่อนวันมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์จนถึงวันสุดท้ายก่อนออกจากราชการ สำหรับผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการนับให้ตั้งแต่วันขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร ส่วนเวลาระหว่างที่ไม่ได้รับเงินเดือนด้วยเหตุใด ๆ (เช่น ลาป่วย ขาด หรือหนีราชการ ถูกพักราชการโดยไม่ได้รับเงินเดือน) นอกจากกรณีสั่งให้ไปทำงานอื่นตามกฎหมายบัญญัติแล้ว จะนำมานับเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญไม่ได้ แต่ถ้าได้รับเงินเดือนบ้างก็ให้นับเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญให้ตามส่วนแห่งเงินเดือนที่ได้รับนั้นการนับเวลาระหว่างที่มีได้รับราชการให้เสมือนหนึ่งเป็นเวลารับราชการตามปกติ ข้าราชการผู้มีเวลารับราชการไม่เต็มตามเวลาที่ควรรับราชการตามปกติ แต่มีสิทธิได้รับเงินเดือน

ในระหว่างเวลานั้นสามารถที่จะนำระยะเวลาระหว่างวันลาที่มีได้รับราชการนั้นมาคำนวณเพื่อรับบำเหน็จบำนาญได้เช่น การลาพักผ่อน ลาป่วย การลาไปฝึกอบรมหรือดูงาน หรือศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ เป็นต้น

การนับเวลาที่ยังมีได้มีสภาพเป็นข้าราชการหรือพ้นจากสภาพข้าราชการไปชั่วคราว

ผู้ซึ่งไปหรือทางราชการส่งอนุญาตให้ไปศึกษาในต่างประเทศ ก่อนวันใช้พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 (วันที่ 12 เมษายน 2494) แล้ว จึงได้กลับมาเข้ารับราชการที่หลัง มีสิทธินับเวลาระหว่างศึกษาในต่างประเทศเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญตามเกณฑ์ในกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญที่ใช้อยู่ก่อนวันใช้กฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ฉบับปี 2494 นอกจากนี้ครูประจำชั้น หรือสารวัตรศึกษา ที่มีบทบัญญัติ กฎหมายให้ยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะเป็นข้าราชการที่มีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ให้นับเวลาระหว่างที่เป็นครูประจำชั้นหรือสารวัตรศึกษา เฉพาะตอนที่ติดต่อกับวันที่มีการยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญได้ รวมทั้งข้าราชการที่ได้รับเงินเดือนในงบประมาณประเภทเงินเดือน ซึ่งทางราชการสั่งใช้ให้ทำการใด ๆ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา ให้นับเวลาระหว่างถูกสั่งใช้เป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญ เหมือนเป็นเวลาอยู่รับราชการตามปกติ

การนับเวลาระหว่างเป็นข้าราชการประเภทซึ่งมีมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ (เช่น ข้าราชการวิสามัญ เป็นต้น) ข้าราชการวิสามัญที่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญที่มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ เช่น ข้าราชการพลเรือนวิสามัญตำแหน่งผดุงครรภ์ ผู้คุมกรมราชทัณฑ์หรือข้าราชการพลเรือนวิสามัญ ตำแหน่งที่ทำหน้าที่เช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือนสามัญ ซึ่งมีคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 30 และเป็นผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคมัธยมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ ทำหน้าที่ครูในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ก็ให้นับเวลาในระหว่างที่เป็นข้าราชการพลเรือนวิสามัญที่ติดต่อกับวันที่ได้มีการยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะนั้นเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญไปด้วย การนับเวลาที่โอนย้ายมาจากส่วนราชการอื่น ข้าราชการที่รับราชการอยู่กระทรวง ทบวง กรมหนึ่ง แล้วโอนไปรับราชการยังอีกกระทรวง ทบวง กรมหนึ่ง รวมทั้งข้าราชการกรุงเทพมหานคร ข้าราชการครูส่วนจังหวัด หรือพนักงานเทศบาลที่โอนมาเป็นข้าราชการตามกฎหมายนี้ก็ให้นับเวลาติดต่อกันเพื่อประโยชน์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญได้ การนับเวลาราชการทวิคูณ ข้าราชการผู้ประจำปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเขตที่ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกให้นับเวลาระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างนั้นเป็นทวิคูณ โดยสรุปแล้ว การนับเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญนั้น ก็คือในขั้นแรกก็เอาเวลามาเรียงกันตั้งแต่จุดแรกที่เริ่มรับราชการจนถึงจุดสุดท้ายที่ออก

จากราชการ ถ้ามีระยะเวลาตอนใดจะนับเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญไม่ได้ ก็
 ลบด้วยเวลาตอนนั้นออกและถ้ามีเวลาตอนใดจะต้องนับให้เป็นทวีคูณก็บวกเพิ่มให้เสร็จแล้วได้
 จำนวนเท่าใด นั่นก็คือเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญทั้งสิ้น อนึ่งเวลาราชการที่นับได้
 ทั้งสิ้นนั้นให้นับเป็นจำนวนปีเศษของปี ถ้าถึงครึ่งปีให้นับเป็นหนึ่งปี ถ้าไม่ถึงก็ต้องถูกตัดไป
 สำหรับเดือนหรือวันให้คำนวณตามวิธีการจ่ายเงินเดือนและให้นับสิบสองเดือนเป็นหนึ่งปี สำหรับ
 จำนวนวันถ้ามีวันรวมกันหลายระยะให้นับสามสิบวันเป็นหนึ่งเดือน ในการคำนวณบำเหน็จ
 บำนาญนั้น ให้ตั้งเงินเดือนเดือนสุดท้าย (ที่ออกจากราชการ) เป็นเกณฑ์คำนวณซึ่งหมายถึงอัตรา
 เงินเดือนในเดือนสุดท้ายที่ออกจากราชการตามที่ปรากฏในบัญชีถือจ่ายเงินเดือน ของข้าราชการ
 ของแต่ละกระทรวง ทบวงกรมที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันว่าถูกต้องแล้ว จำหน่ายงานที่เกี่ยวข้อง
 (กรมบัญชีกลาง)

การคำนวณบำเหน็จบำนาญ

บำเหน็จ = เงินเดือนเดือนสุดท้าย × จำนวนปีเวลาราชการ

บำนาญ = $\frac{\text{เงินเดือนเดือนสุดท้าย}}{2}$ × จำนวนปีเวลาราชการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร 50

การเสียชีวิตรับบำนาญปกติ ตามปกตินั้นบำนาญปกติจะจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับจนตลอด
 ชีวิต หรือถ้าได้กลับเข้าราชการใหม่ได้รับเงินเดือนเท่าเงินเดือนเดิมก็จะงดจ่ายไว้ชั่วคราว แต่ถ้า
 หากว่าผู้ที่ได้รับบำนาญปกติคนใดต้องด้วยกรณีดังต่อไปนี้ 1) กระทำความผิด ถึงต้องโทษจำคุก
 โดยคำพิพากษาลงโทษจำคุก เว้นแต่ความผิดในลักษณะฐานลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำ
 โดยประมาทหรือ 2) เป็นบุคคลล้มละลายทุจริต ตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย ผู้นั้นหมดสิทธิรับ
 บำนาญปกติ ตั้งแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุด

บำเหน็จตกทอด พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการกำหนดว่า ผู้ได้รับบำนาญ
 ปกติอยู่หรือผู้มีสิทธิจะได้รับบำนาญปกติถึงแก่ความตายให้จ่ายเงินเป็นบำเหน็จตกทอดให้ทายาทผู้
 มีสิทธิเป็นจำนวนสามสิบเท่าของบำนาญรายเดือนที่ได้รับหรือผู้มีสิทธิได้รับนั้นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
 “บำเหน็จตกทอด” หมายความว่า เงินที่ทางราชการจ่ายให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิเมื่อผู้ได้รับบำนาญ
 ปกติถึงแก่ความตายเป็นจำนวนสามสิบเท่าของบำนาญรายเดือนที่ได้รับหรือผู้มีสิทธิได้รับนั้นหรือถ้า
 ข้าราชการตายในระหว่างรับราชการก็ให้ทายาทผู้มีสิทธิขอรับบำเหน็จตกทอดเท่ากับเงินเดือนที่
 ได้รับในปัจจุบันคูณด้วยอายุราชการ

การคำนวณบำเหน็จตกทอด

พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กำหนดไว้ดังนี้

1. บำเหน็จตกทอด = บำนาญรายเดือนคุณด้วยสามสิบ (สำหรับข้าราชการบำนาญ)
หรือบำเหน็จตกทอด = เงินเดือนเดือนสุดท้ายคุณด้วยอายุราชการ
(สำหรับข้าราชการที่ถึงแก่กรรมระหว่างรับราชการมีอายุราชการตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป)
2. การคำนวณเงินบำเหน็จตกทอดรายใดได้เงินบำเหน็จตกทอดไม่ถึงสามพันบาทให้
จ่ายเป็นเงินบำเหน็จตกทอดสามพันบาท

การจ่ายเงินบำเหน็จตกทอด

ให้จ่ายแก่ทายาทผู้มีสิทธิตามส่วนและหลักเกณฑ์ ดังนี้ 1) บุตรให้ได้รับสองส่วน ถ้า
ผู้ตายมีบุตรตั้งแต่สามคนขึ้นไปให้ได้รับสามส่วน 2) สามีหรือภริยาให้ได้รับหนึ่งส่วน 3) บิดา
มารดา หรือบิดา หรือมารดาที่มีชีวิตอยู่ให้ได้รับหนึ่งส่วน ในกรณีที่ไม่มีทายาทหรือทายาทนั้นได้
ตายไปเสียก่อนให้แบ่งเงินดังกล่าวระหว่างทายาทผู้มีสิทธิ ในกรณีที่ไม่มีทายาททั้งสาม ให้จ่ายแก่
บุคคลซึ่งผู้ตายได้แสดงเจตนาไว้ต่อส่วนราชการ เจ้าสังกัดตามแบบและวิธีการที่กระทรวงการคลัง
กำหนด ในกรณีที่ไม่มีทายาทและบุคคลซึ่งผู้ตายได้แสดงเจตนาไว้ หรือบุคคลนั้นได้ตายไปก่อน
ให้สิทธิในบำเหน็จตกทอดนั้นเป็นอันยุติลง ในกรณีที่ได้มีการจ่ายบำเหน็จตกทอดไปแล้ว หาก
ปรากฏว่ามีบุตรซึ่งได้มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ซึ่งได้มีการฟ้อง
คดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก่อนหรือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่บิดาตายหรือนับแต่วันที่ได้รับหรือควร
ได้รับรู้ถึงความตายของบิดาเพิ่มขึ้น ให้แบ่งบำเหน็จตกทอดนั้นใหม่ระหว่างทายาทผู้มีสิทธิโดยถือ
ว่าบุตรชอบด้วยกฎหมายตามคำพิพากษานั้นเป็นทายาทผู้มีสิทธิตั้งแต่วันที่ตายของเจ้าบำนาญในกรณี
เช่นนี้ให้กระทรวงการคลังเรียกคืนบำเหน็จตกทอดจากทายาท ซึ่งรับบำเหน็จตกทอดไปก่อนแล้ว
ตามระเบียบที่กระทรวงการคลังกำหนด ในกรณีที่ไม่สามารถเรียกคืนบำเหน็จตกทอดที่จ่ายให้รับ
เกินไปในส่วนของตน กระทรวงการคลังไม่ต้องรับผิดชอบจ่ายเงินบำเหน็จตกทอดให้แก่บุตรซึ่งได้
มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายย้อนหลังไปถึงวันเกิดสิทธิรับบำเหน็จตกทอดแต่
อย่างไร (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 2546 : 1 – 9)

กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.)

พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539 ได้จัดตั้งกองทุน
บำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ขึ้น ประกาศใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน 2539 ภายใต้วัด
ตุลประสงคค์ดังนี้ 1) เพื่อเป็นหลักประกันการจ่ายบำเหน็จบำนาญและให้ประโยชน์ตอบแทนการ
รับราชการแก่ข้าราชการเมื่อออกจากราชการ 2) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก 3) เพื่อจัด
สวัสดิการและสิทธิประโยชน์อื่นให้แก่สมาชิก

สมาชิกและสิทธิประโยชน์ บัญญัติให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 180 วัน นับแต่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

1. สมาชิกกองทุน กบข.

1.1 ผู้ซึ่งเข้ารับราชการและผู้ซึ่งโอนมาเป็นข้าราชการตามพระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่ วันที่ 27 มีนาคม 2540 เป็นต้นไป

1.2 ข้าราชการซึ่งรับราชการอยู่ก่อนวันที่บทบัญญัติให้ใช้บังคับ (ก่อน 27 มีนาคม 2540) และข้าราชการซึ่งออกจากราชการเพื่อไปปฏิบัติงานตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การสั่งให้ข้าราชการไปทำการ ซึ่งให้นับเวลานั้นเหมือนเต็มเวลาราชการ ก่อนวันที่บทบัญญัติให้ใช้บังคับและกลับเข้ารับราชการ ตั้งแต่วันที่บทบัญญัติให้ใช้บังคับ การเป็นสมาชิกโดยการสมัครเป็นสมาชิกตามความสมัครใจภายในวันที่ 26 มีนาคม 2540

การส่งเงินสะสมของสมาชิกเข้ากองทุนตามอัตราที่กระทรวงการคลังกำหนด โดยหักจากเงินเดือน ยกเว้นสมาชิกซึ่งรับราชการอยู่ก่อนวันที่บทบัญญัติให้ใช้บังคับจะส่งเงินสะสมเข้ากองทุนหรือไม่ก็ได้ การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกเมื่อผู้นั้นลาออกจากราชการ เว้นแต่เป็นการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการนั้น ๆ หรือการออกจากราชการของผู้ไปปฏิบัติงาน ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การสั่งให้ข้าราชการไปทำการ ซึ่งให้นับเวลาระหว่างนั้นเหมือนเต็มเวลาราชการ

2. สิทธิประโยชน์ของสมาชิกเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง

2.1 เงินสมทบ คือ เงินที่รัฐจ่ายสมทบเงินสะสม โดยส่วนราชการส่งเงินสมทบเข้ากองทุนเท่ากับเงินสะสม รายเดือน

2.2 เงินประเดิม คือ เงินที่รัฐจ่ายเพิ่มให้แก่สมาชิก ซึ่งเป็นข้าราชการอยู่ก่อนวันที่บทบัญญัติให้ใช้บังคับ และเลือกรับบำนาญในอัตราที่กระทรวงการคลังกำหนด โดยคำนวณระยะเวลาจากวันที่เริ่มเข้ารับราชการจนถึงวันที่สมัครเป็นสมาชิกกองทุนและนำส่งเข้ากองทุน

2.3 เงินชดเชย คือ เงินที่รัฐจ่ายเพิ่มตามอัตราที่กำหนดตั้งแต่วันที่ เป็นสมาชิกจนถึงวันที่ออกจากราชการเป็นประจำทุกเดือนเพื่อให้แก่สมาชิกซึ่งรับบำนาญ

2.4 บำเหน็จ คือ เงินที่จ่ายให้แก่สมาชิก โดยจ่ายให้ครั้งเดียว เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดและมีเวลาราชการตั้งแต่ 10 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ไม่ถึง 25 ปีบริบูรณ์หรือ 25 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและเลือกรับบำเหน็จ

2.5 บำนาญ คือ เงินที่จ่ายให้แก่สมาชิกเป็นรายเดือน ซึ่งผู้นั้นมีเวลาราชการตั้งแต่ 25 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จ่ายตั้งแต่สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงจนกระทั่งผู้นั้นถึงแก่ความตาย

2.6 บำเหน็จตกทอด คือ เงินที่จ่ายให้แก่ทายาทหรือบุคคล ซึ่งสมาชิกผู้ตายเจตนาไว้ โดยจ่ายให้ครั้งเดียวเมื่อสมาชิกถึงแก่ความตายระหว่างรับราชการหรือผู้รับบำนาญถึงแก่ความตาย

2.7 ผลประโยชน์ตอบแทนคือผลประโยชน์ที่ได้รับตอบแทนเงินสะสมเงินสมทบเงิน ประเดิม เงินชดเชยที่กองทุนได้นำไปลงทุน

2.8 สิทธิกู้เงินจากกองทุน สมาชิกมีสิทธิกู้เงินจากกองทุนไม่เกินจำนวนเงินสะสม เงินสมทบและผลประโยชน์ตอบแทนเงินดังกล่าวตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ กำหนด สำหรับยอดเงินสะสม เงินสมทบ เงินประเดิมและเงินชดเชย พร้อมทั้งผลประโยชน์ตอบแทนเงินดังกล่าวของสมาชิกแต่ละคน กองทุนแจ้งให้สมาชิกทราบอย่างน้อยปีละครั้ง

2.9 สวัสดิการและเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ผู้รับบำนาญตามพระราชบัญญัตินี้มีสิทธิได้รับเงิน สวัสดิการและเงินช่วยเหลือต่างๆ เช่นเดียวกับผู้รับบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญ ข้าราชการ

3. สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สมาชิกมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญและเงินประเภท อื่น ๆ ดังนี้

การรับบำเหน็จ สมาชิกที่มีเวลาราชการตั้งแต่ 14 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ไม่ถึง 25 ปีบริบูรณ์ หรือสมาชิกที่มีเวลาราชการตั้งแต่ 25 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและเลือกรับบำเหน็จจะได้รับ

3.1 บำเหน็จ = เงินเดือนเดือนสุดท้าย \times เวลาราชการ

3.2 เงินสะสม เงินสมทบ และผลประโยชน์ตอบแทนหากสมาชิกส่งเงินสะสมเข้า กองทุน

การรับบำนาญ สมาชิกที่มีเวลาราชการตั้งแต่ 25 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปจะได้รับ

3.3 บำนาญ = เงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย \times เวลาราชการ

50

3.4 เงินสะสม เงินสมทบ และผลประโยชน์ตอบแทน หากสมาชิกส่งเงินสะสม เข้ากองทุน

3.5 เงินชดเชย เท่าจำนวนที่ส่วนราชการจ่ายให้กองทุนตั้งแต่วันที่สมาชิก

3.6 เงินประเดิม สำหรับสมาชิกตามข้อ 1.2 นอกจากนี้สมาชิกมีสิทธิได้รับบำเหน็จ บำนาญด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 เหตุดังนี้คือ 1) เหตุทุพพลภาพ สมาชิกผู้ป่วยเจ็บทุพพล ภาพ ซึ่งแพทย์ที่ทางราชการรับรองได้ตรวจและแสดงความเห็นว่าไม่สามารถจะรับราชการใน ตำแหน่งหน้าที่ซึ่งปฏิบัติอยู่นั้นต่อไปได้ 2) เหตุทดแทน สมาชิกออกจากราชการเพราะทางราชการ เลิกหรือยุบตำแหน่งหรือมีคำสั่งให้ออก โดยไม่มีความผิดหรือทหารซึ่งออกจากกองหนุนเบี้ยหวัด

3) เหตุผู้สูงอายุ สมาชิกออกจากราชการเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์แล้วหรือลาออกเมื่อมีอายุครบห้าสิบปีบริบูรณ์แล้ว

4. สิทธิการได้รับบำเหน็จบำนาญด้วยเหตุ 3 เหตุ

4.1 ถ้ามีเวลาราชการตั้งแต่ 1 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ไม่ถึง 10 ปีบริบูรณ์มีสิทธิให้ได้รับบำเหน็จ

4.2 ถ้ามีเวลาราชการตั้งแต่ 10 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปให้มีสิทธิได้รับบำนาญ เงินชดเชยและผลประโยชน์ตอบแทนเงินดังกล่าว เว้นและเลือกรับบำเหน็จแทน สำหรับสมาชิกตามข้อ 1.2 จะได้รับเงินประเดิมนอกเหนือจากเงินดังกล่าวด้วย

5. การคำนวณบำเหน็จ คือ เงินเดือนเดือนสุดท้าย \times เวลาราชการ

การคำนวณบำนาญ

คือ อัตราเงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย \times เวลาราชการ

50

จำนวนบำนาญต้องไม่เกินร้อยละ 70 ของอัตราเงินเดือนเฉลี่ยหกสิบเดือนสุดท้าย

6. การนับเวลาสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญ ให้นับจำนวนปี รวมทั้งเศษของปีด้วยการนับเศษของปี ซึ่งเป็นเดือนหรือวันให้นับคำนวณตามวิธีการจ่ายเงินเดือนและให้นับ 12 เดือนสำหรับการนับเวลาราชการเพื่อให้เกิดสิทธิรับบำเหน็จบำนาญให้นับจำนวนปีเศษของปี ถ้าถึงครึ่งปีให้นับเป็น 1 ปี

การเสียชีวิตรับบำนาญ

1. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษหรือ

2. เป็นบุคคลล้มละลายทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายหมดสิทธิรับบำนาญตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด

บำเหน็จตกทอด สมาชิกผู้ใดเสียชีวิตในระหว่างรับราชการซึ่งไม่ได้เกิดจากการประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงของตนเอง หรือผู้รับบำนาญผู้ใดเสียชีวิตให้จ่ายบำเหน็จตกทอดแก่ทายาทของสมาชิกหรือผู้รับบำนาญ คำนวณจากอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้าย \times เวลาราชการ หากผู้รับบำนาญเสียชีวิตให้จ่าย 30 เท่าของเงินบำนาญ ดังนี้ (1) บุตรให้รับ 2 ส่วน ถ้ามีบุตรตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปให้ได้รับ 3 ส่วน (2) สามียหรือภริยาให้ได้รับ 1 ส่วน (3) บิดามารดา หรือ บิดา หรือ มารดาที่มีชีวิตอยู่ให้ได้รับ 1 ส่วน ถ้าไม่มีทายาทตาม 1, 2 และ 3 หรือเสียชีวิตไปก่อนให้แบ่งเงินดังกล่าวระหว่างทายาทผู้มีสิทธิใน 1, 2 และ 3 ที่มีทายาทผู้มีสิทธิได้รับหากไม่มีทายาทตาม 1, 2, 3 ให้จ่ายแก่บุคคลซึ่งสมาชิกผู้ตายแสดงเจตนาไว้ต่อส่วนราชการเจ้าสังกัดได้จำนวนไม่เกิน 3 คน

โดยระบุจำนวนส่วนที่ได้รับให้ชัดเจน หากไม่ระบุจะได้รับอัตราส่วนเท่ากัน ถ้าไม่มีทายาทและบุคคลใดที่ผู้ตายแสดงเจตนาไว้หรือเสียชีวิตไปก่อนสิทธิให้บำเหน็จตกทอดเป็นอันยุติ สำหรับเงินสะสมที่สมาชิกผู้ตายได้จ่ายสะสมเข้ากองทุน กองทุนจะจ่ายเงินสะสม เงินสมทบ และผลประโยชน์ตอบแทนเงินดังกล่าวแก่ผู้มีสิทธิรับมรดกของสมาชิกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 2546 : 17 – 21)

เงินสวัสดิการเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลและค่าการศึกษาของบุตร ผู้ที่มีสิทธิเบิกได้ คือตนเอง คู่สมรสตามกฎหมาย บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดา ซึ่งส่วนที่กล่าวมานี้เหมือนกับสิทธิของข้าราชการพลเรือนทุกประการ

สวัสดิการ ช.พ.ค.และ ช.พ.ส. ในกรณีที่ข้าราชการบำนาญสมัครเป็นสมาชิก ช.พ.ค. และ ช.พ.ส. เมื่อข้าราชการบำนาญเสียชีวิต ทายาทขอรับเงินค่าจัดการศพสมาชิก ช.พ.ค.และ ช.พ.ส.ดังนี้ ค่าจัดการศพสมาชิก ช.พ.ค. จำนวน 100,000 สมาชิก ช.พ.ส. จ่ายค่าจัดการศพ จำนวน 50,000 บาท (จ่ายครั้งเดียว) เงินสงเคราะห์กรณีสมาชิก ช.พ.ค. เสียชีวิตครอบครัวจะได้รับเงินค่าจัดการศพและเงินสงเคราะห์ครอบครัวรายละเอียด 586,731 บาท เงินสงเคราะห์กรณีสมาชิก ช.พ.ส. เสียชีวิต ครอบครัวจะได้รับเงินค่าจัดการศพและเงินสงเคราะห์ครอบครัวรายละเอียด 286,854 บาท (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการสวัสดิภาพข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดนครปฐม 2547 : 1 – 5)

การขอพระราชทานเพลิงศพ การขอพระราชทานเพลิงศพมีหลักฐานประกอบ เช่น กำหนดการฌาปนกิจ ไบรอนบัตร ใบคำร้องขอ ผู้มีสิทธิยื่นขอพระราชทานเพลิงศพได้แก่ สามี – ภรรยา บุตรของผู้เสียชีวิต และทายาทโดยชอบธรรมของผู้เสียชีวิต ในกรุงเทพฯ ต้องยื่นคำร้องก่อนวันพิธี 15 วัน ต่างจังหวัดยื่นคำร้องก่อนวันพิธี 30 วัน (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการสวัสดิภาพข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดนครปฐม 2547 : 1 – 5)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาคผนวก จ สงวนลิขสิทธิ์
ข้อมูลจังหวัดนครปฐม

ข้อมูลจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 52 แผนที่ประเทศไทย

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครนครปฐม เดือนตุลาคม 2551

นครปฐม

นครปฐมเป็นจังหวัดในภาคกลาง (ข้างก็จัดไว้เป็นภาคตะวันตก เป็นพื้นที่ชานเมือง

กรุงเทพมหานคร มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนาน เชื่อว่าเป็นที่ตั้งเก่าแก่ของเมืองในสมัยทวารวดี โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นจำนวนมาก

จังหวัดนครปฐม ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง โดยอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 องศา 45 ลิปดา 10 ฟลิปดา เส้นแวงที่ 100 องศา 4 ลิปดา 28 ฟลิปดา มีพื้นที่ 2,168.327 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,355,204 ไร่ เท่ากับ ร้อยละ 0.42 ของประเทศ และมีพื้นที่เป็นอันดับที่ 62 ของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามเส้นทางถนนเพชรเกษม 56 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางถนนบรมราชชนนี (ถนนปิ่นเกล้า – นครชัยศรี) 51 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟ 62 กิโลเมตร

นครปฐม เป็นคู่อารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมานับตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้น นครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ขึ้นชื่อ “เมืองนครไชยศรี” หรือ “ศรีวิชัย”

นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังทรงยังผนวชได้รู้ดั่งคำไปพบพระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ใดเทียบเท่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์ จึงโปรดฯ ให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบองค์เดิมไว้ โดยให้ชื่อว่า “พระปฐมเจดีย์” ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ให้มีสภาพดี และโปรดฯ ให้ขุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้การเสด็จมานมัสการสะดวกขึ้น

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ผ่านเมือง นครปฐม ซึ่งขณะนั้นยังเป็นป่ารก พระองค์จึงโปรดฯ ให้ย้ายเมืองจากตำบลท่านา อำเภอนครชัยศรี มาตั้งที่บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์เหมือนเช่นครั้งสมัยโบราณครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้สร้างพระราชวังสนามจันทร์ เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐานและฝึกซ้อมรบแบบเสือป่า โดยโปรดฯ ให้ตัดถนนเพิ่มขึ้น รวมทั้ง สร้างสะพานเจริญศรัทธาข้ามคลองเจดีย์บูชาเชื่อมระหว่างสถานีรถไฟกับองค์พระปฐมเจดีย์ ตลอดจนสร้าง พระร่วงโรจนฤทธิ์ทางด้านทิศเหนือขององค์พระปฐมเจดีย์และบูรณะองค์พระปฐมเจดีย์ให้สมบูรณ์สวยงามดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน และได้โปรดฯ ให้เปลี่ยนชื่อจากเมือง “นครไชยศรี” เป็น “นครปฐม)

ภาพที่ 53 รูปแผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครนครปฐม เดือนตุลาคม 2551

หน่วยการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ 106 ตำบล 930 หมู่บ้าน 1 เทศบาลนคร 3 เทศบาลเมือง 15 เทศบาลตำบล 97 องค์การบริหารส่วนตำบล

1. อำเภอเมืองนครปฐม
2. อำเภอกำแพงแสน
3. อำเภอนครชัยศรี
4. อำเภอคอนท่อม
5. อำเภอบางเลน
6. อำเภอสามพราน
7. อำเภอพุทธมณฑล

ภาพที่ 54 รูปการแบ่งเขตตามอำเภอของจังหวัดนครปฐม

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครนครปฐม เดือนตุลาคม 2551

อำเภอเมืองนครปฐม

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงเรียงตามเข็มนาฬิกา ดังนี้

1. ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอกำแพงแสน
และอำเภอคอนท่อม
2. ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอนครชัยศรี
3. ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสามพราน
และอำเภอบางแพ (จังหวัดราชบุรี)

4. ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอโพธาราม
และอำเภอบ้านโป่ง (จังหวัดราชบุรี)

ภาพที่ 55 รูปเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครนครปฐม เดือนตุลาคม 2551

บทวิทยานิพนธ์ศึกษาศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เทศบาลนครนครปฐม เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล จัดตั้งตามพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง รัตนโกสินทร์ศก 127 เมื่อปี พ.ศ. 2453 ต่อมาเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 แล้ว จึงมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองนครปฐม พ.ศ. 2478 ประกาศเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2478 (ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 หน้า 1666 ลงวันที่ 10 ธันวาคม 2478) มีพื้นที่ในความรับผิดชอบในขณะจัดตั้งประมาณ 5.28 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ในตำบลพระปฐมเจดีย์ทั้งตำบล ปัจจุบันมีพื้นที่ 19.85 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 12,406.25 ไร่ (ตามพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนครปฐม พ.ศ. 2535 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 108 ตอนที่ 211 ลงวันที่ 4 ธันวาคม 2534) ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของหมู่บ้านและตำบลต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองนครปฐม คือ

1. ตำบลพระปฐมเจดีย์ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล
2. ตำบลนครปฐม ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 5 7 8 9

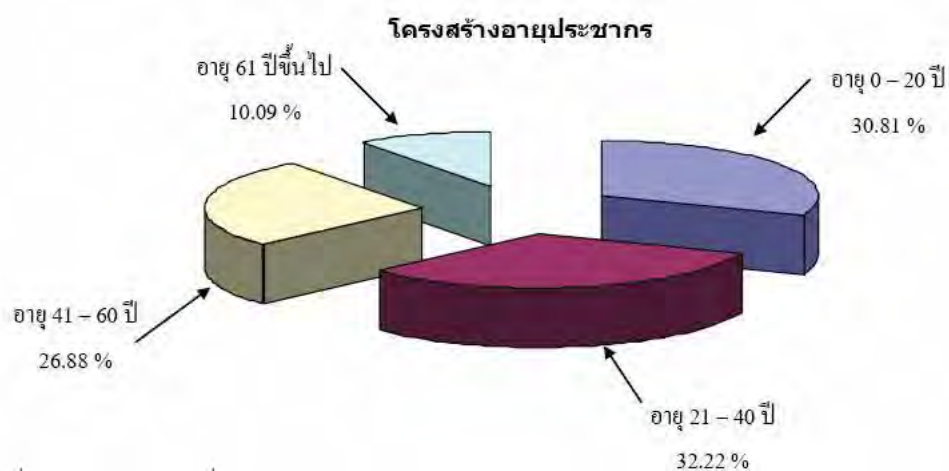
3. ตำบลบ่อพลับ ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 1 3 4 5 8 9
4. ตำบลพระประโทน ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 1 2 4 6 7 8 9
5. ตำบลห้วยจรเข้ม ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 1 2 4 6 7
6. ตำบลสนามจันทร์ ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 1 2 3 6
7. ตำบลบางแพม ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 9
8. ตำบลลำพญา ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 1 2 3
9. ตำบลหนองปากโลง ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 5

อาณาเขตติดต่อ

1. ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลนครปฐม และตำบลบ่อพลับ
2. ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลพระประโทน และตำบลธรรมศาลา
3. ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลห้วยจรเข้ม และตำบลสนามจันทร์
4. ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลลำพญา ตำบลสนามจันทร์ และตำบลหนองปากโลง

สถิติประชากร

1. จำนวนประชากร (ตามทะเบียนราษฎร) 80,632 คน (ชาย 37,756 คน หญิง 42,876 คน)
2. จำนวนครัวเรือน 33,080 ครัวเรือน
3. โครงสร้างอายุประชากร

ภาพที่ 56 รูปโครงสร้างอายุประชากร

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครนครปฐม เดือนตุลาคม 2551

ภาพที่ 57 รูปสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนครปฐม

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครนครปฐม เดือนตุลาคม 2551

สัญลักษณ์ประจำจังหวัด :

รูปเจดีย์องค์ใหญ่และมีมงกุฎติดอยู่ที่พระปฐมเจดีย์ หมายถึง องค์พระปฐมเจดีย์ที่พระโสณะและพระอูตระได้สร้างขึ้น มงกุฎ หมายถึง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงอุปถัมภ์ สร้างองค์พระปฐมเจดีย์ต่อเติม ให้สูงใหญ่สง่างามตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ดอกไม้ประจำจังหวัด : ดอกแก้ว

ต้นไม้ประจำจังหวัด : ต้นจัน

สีประจำจังหวัด : สีเหลือง

คำขวัญประจำจังหวัด : ส้มโอหวาน ข้าวสารขาว ลูกสาวงาม ข้าวหลามหวานมัน

สนามจันทร์งามล้น พุทธมณฑลคู่ธานี พระปฐมเจดีย์เสียดฟ้า สวยงามตาแม่ตาแม่น้ำท่าจีน

มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาคผนวก น รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลหลัก สงวนลิขสิทธิ์

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูล หลักคนที่	วันเดือนปี สัมภาษณ์	เพศ	อายุ	สถานภาพ	รายได้ ต่อเดือน	โรคประจำตัว	กิจกรรม	การท่องเที่ยว หลังจากเกษียณ
1	12 ก.พ.54	หญิง	63	สมรส	25,500	ภูมิแพ้ากาศ, ความดันสูง	ออกกำลังกาย	> 30 ครั้ง
2	12 ก.พ.54	ชาย	64	สมรส	25,000	ต่อมลูกหมากโต	ออกกำลังกาย	> 40 ครั้ง
3	13 ก.พ.54	หญิง	65	สมรส	35,000	ไม่มี	ออกกำลังกาย, ว่ายน้ำ	> 30 ครั้ง
4	13 ก.พ.54	หญิง	61	สมรส	34,000	ภูมิแพ้ากาศ	ทำงานบ้าน, เฝ้ายหลาน	> 5 ครั้ง
5	19 มี.ค.54	ชาย	62	สมรส	70,000	โรคหัวใจ	ดูแลกิจการหอพัก	> 10 ครั้ง
6	19 มี.ค.54	ชาย	69	สมรส	20,000	ไม่มี	ทำงานบ้าน, ดูแลสวน	> 45 ครั้ง
7	19 มี.ค.54	หญิง	62	สมรส	28,000	ปวดเข่า, ความดันสูง	เฝ้ายหลาน	> 2 ครั้ง
8	20 มี.ค.54	ชาย	63	สมรส	18,000	ไม่มี	ออกกำลังกาย, ดูแลสวน	> 3 ครั้ง
9	20 มี.ค.54	หญิง	72	สมรส	25,000	คลอโรสโตรออดสูง, เบาหวาน, ความดันสูง	เฝ้ายหลาน, ทำงานบ้าน	> 15 ครั้ง
10	20 มี.ค.54	ชาย	65	สมรส	23,000	ไม่มี	เฝ้ายหลาน, ทำงานบ้าน,	> 10 ครั้ง
11	20 มี.ค.54	หญิง	62	หม้าย	23,000	เบาหวาน	ทำงานบ้าน, ดูแลสวน	> 5 ครั้ง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวปรารธนา ศิริเบ็ญนรัต
ที่อยู่	17-19 ถนนราชดำเนิน ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2550	สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยี สารสนเทศธุรกิจ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จากมหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ.2552	ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต บริหารธุรกิจ สาขาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2551 – 2552	ฝ่ายบริการลูกค้า ธนาคารกสิกรไทย จำกัด มหาชน
พ.ศ.2552 – ปัจจุบัน	ฝ่ายบริหารผู้ให้บริการเทคโนโลยี ธนาคารทหารไทย จำกัด มหาชน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์